

Werk maken van kinderrechten

De decreten integrale jeugdhulp in de praktijk

19 november 2010

1	Inleiding	6
2	De decreten integrale jeugdhulp.....	9
2.1	Contextduiding en doel decreten integrale jeugdhulp	10
2.1.1	Kernopdracht integrale jeugdhulp.....	10
2.1.2	Doel en contextduiding 'kaderdecreet'	10
2.1.3	Doel en contextduiding van het DRM	11
2.1.4	Contextduiding	11
2.2	Toepassingsgebied decreten integrale jeugdhulp	13
2.3	Gewaarborgde rechten in het DRM.....	13
2.3.1	Recht op jeugdhulp	13
2.3.2	Rechten in de jeugdhulp.....	13
2.3.3	Rechten door de jeugdhulp	14
2.4	Krachtlijnen van het DRM	15
2.4.1	Rechten vormen de basis voor een effectieve rechtsbescherming	15
2.4.2	Rechten als startpunt van dialoog	15
2.4.3	Rechten zijn ondeelbaar en interafhankelijk	15
2.4.4	Rechten gelden voor alle minderjarigen	15
2.4.5	Inclusieve rechtenbenadering.....	15
2.4.6	Emancipatorisch kindbeeld	15
2.4.7	Respect voor iedereen in de hulpverlening (participatieve benadering)	15
2.5	Implicaties van het DRM voor de overheid, jeugdhulpaanbieders en cliënten.....	16
2.5.1	Implicaties in hoofde van de overheid	16
2.5.2	Implicaties voor jeugdhulpaanbieders	16
2.5.3	Implicaties voor cliënten.....	17
3	Situering van het samenwerkingsproject	19
3.1	Reikwijdte decreten integrale jeugdhulp	19
3.2	Eigenheid Zorginspectie.....	19
3.3	Eigenheid Onderwijsinspectie	20
3.4	Samenwerking tussen Zorginspectie en Onderwijsinspectie	20
3.5	Doelstellingen	21
4	Inhoudelijke en methodische visie van het evaluatiekader.....	23
4.1	Inhoudelijke visie	23
4.1.1	Stimuleren van het respecteren van kinderrechten.....	23
4.1.2	Focus van de inspectieronde.....	24
4.2	Methodische visie	25
4.2.1	Kader	25
4.2.2	Verloop van het bezoek	26
4.2.3	Werkinstrumenten.....	26
4.2.4	Andere methodische elementen.....	26
5	Inspectie en beïnvloeding.....	29
6	Geëvalueerde sectoren	31
6.1	Welke sectoren zijn geëvalueerd?	31
6.2	Sectoren of subsectoren?	33
6.2.1	Centra voor Leerlingenbegeleiding.....	34
6.2.2	Centra Geestelijke Gezondheidszorg	35
6.2.3	Vertrouwenscentra Kindermishandeling	36
6.2.4	Bezoekruimtes van de CAW	37

6.2.5	Jongeren Advies Centra.....	38
6.2.6	Centra voor Integrale Gezinszorg.....	39
6.2.7	Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning.....	40
6.2.8	Begeleidingstehuizen en gezinstehuizen van de Bijzondere Jeugdbijstand.....	41
6.2.9	De Onthaal-, Oriëntatie- en Observatiecentra van de Bijzondere Jeugdbijstand.....	42
6.2.10	Voorzieningen Personen met een Handicap.....	43
7	Inspectie en rapporteren.....	45
7.1	De eigenheid van rapporteren over inspecties.....	45
7.2	De resultaten in dit rapport.....	45
8	Rechten in de praktijk.....	48
8.1	Ontwikkelen van beleid inzake de rechten van minderjarigen.....	49
8.1.1	Implementeren en verbeteren.....	49
8.1.2	Bekwaamheid van de minderjarige.....	52
8.1.3	Vorming.....	53
8.1.4	Wat betekenen deze resultaten voor de implementatie van het DRM?.....	55
8.1.5	Aanbevelingen.....	55
8.2	Voorzieningen als spelers in een regio.....	56
8.2.1	Evalueren van het toegangsbeleid.....	56
8.2.2	Participatie aan de netwerken integrale jeugdhulp.....	57
8.2.3	Wat betekenen deze resultaten voor de implementatie van het DRM en het kaderdecreet?.....	63
8.2.4	Aanbevelingen.....	64
8.3	De positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening.....	65
8.3.1	Informereren.....	66
8.3.2	Inspraak en participatie in de eigen hulpverlening.....	71
8.3.3	Het dossier.....	78
8.4	De positie van de minderjarige in de werking van de voorziening.....	84
8.4.1	Inspraak in de werking van de voorziening.....	84
8.4.2	Specifieke bevindingen m.b.t. de residentiële en semiresidentiële voorzieningen.....	89
9	Beschouwingen.....	101
9.1	Beschouwingen.....	101
9.1.1	Het DRM en sectorale regelgeving.....	101
9.1.2	Een systematische implementatie van de decreten.....	101
9.1.3	Zeer kwetsbare minderjarigen.....	101
9.1.4	Een geschikte invalshoek voor het DRM.....	101
9.1.5	Inspraak in het beleid van voorzieningen.....	101
9.1.6	Deontologische codes.....	102
9.1.7	Zichtbaar maken in een dossier.....	102
9.2	Aanbevelingen uit de beschouwingen.....	102
10	Conclusie.....	105
11	Aanbevelingen.....	109

Inleiding

1 Inleiding

Regelgeving is voor de overheid een instrument om over het samenleven afspraken te maken en een middel om haar burgers garanties te bieden over de naleving hiervan. Het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp¹ (verder DRM) is een voorbeeld van de wijze waarop rechten van minderjarigen in de jeugdhulp concreet en afdwingbaar werden gemaakt. Daardoor weten hulpverleners met welke afspraken en principes ze tijdens het organiseren en aanbieden van hulpverlening moeten rekening houden. Voor de gebruikers van de hulpverlening is duidelijk wat ze mogen verwachten en waar ze recht op hebben.

Hoewel het DRM concrete richtlijnen geeft, is het niet vanzelfsprekend dat wat vandaag in regelgeving wordt beschreven, morgen voor minderjarigen in de hulpverlening daadwerkelijk voelbaar is. Er kruipt veel tijd en energie in het overbruggen van de afstand tussen rechtsregels en de toepassing ervan in de dagelijkse praktijk. Elke voorziening staat voor de opdracht een consequente toepassing van de regelgeving mogelijk te maken en op te volgen. Er zijn acties nodig om personeelsleden te informeren, te sensibiliseren, te sturen en te ondersteunen in hun handelen. Er zijn acties nodig om gebruikers te informeren.

Integrale jeugdhulp, koepels, voorzieningen e.a. deden heel wat inspanningen zoals het aanbieden van vorming, informatie en ondersteuning.

Hoe passen de voorzieningen het DRM en het decreet integrale jeugdhulp² toe? Wat doen hulpverleners opdat minderjarigen systematisch in hun rechten worden erkend? Deze vragen hebben Zorginspectie en Onderwijsinspectie³ ertoe aangezet om de implementatie van deze decreten onder de loep te nemen. Het leek zinvol ongeveer gelijktijdig in alle betrokken sectoren de stand van zaken na te gaan.

In dit rapport geven we weer hoe er door een samenwerkingsproject tussen Zorginspectie en Onderwijsinspectie tot een evaluatiekader gekomen is en wat de resultaten van de evaluatie zijn. We formuleren ook een aantal conclusies en aanbevelingen die relevant zijn voor de verdere implementatie van het DRM. We kozen er voor om op een vrij algemeen niveau uitspraken te doen. Voor sectorspecifieke resultaten verwijzen we naar de cijfer rapporten die per sector zijn opgesteld. Ze zijn op onze websites⁴ terug te vinden.

In een volgend hoofdstuk geeft het Team Beleidsondersteuning integrale jeugdhulp een situering van de decreten integrale jeugdhulp. In de daaropvolgende hoofdstukken geven we aan hoe we tot een evaluatiekader gekomen zijn. Hoofdstuk 6 handelt over de sectoren die onderzocht zijn. Hoofdstuk 7 geeft weer wat rapporteren vanuit inspectie betekent. Hoofdstuk 8 vormt de kern van het rapport. Hier wordt gefocust op de mate waarin de geëvalueerde rechten door de voorzieningen worden gerespecteerd. In hoofdstuk 9 komen we tot beschouwingen. In hoofdstuk 10 en 11 geven we tenslotte de conclusies en aanbevelingen weer.

¹ Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp (B.S. 4 oktober 2004), zoals gewijzigd bij de decreten van 30 maart 2007 (B.S. 23 april 2007) en van 20 maart 2009 (B.S. 06 april 2009) en het Besluit van de Vlaamse Regering van 10 juli 2008 houdende de wijze van vereffening van een vrij besteedbaar bedrag en de toekenning ervan aan de minderjarigen aan wie residentiële jeugdhulpverlening geboden wordt, ter uitvoering van een beschikking van de jeugdrechtbank of van een advies van het bureau voor bijzondere jeugdbijstand, in voorzieningen die erkend en gesubsidieerd zijn door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (B.S. 21 oktober 2008) zoals gewijzigd bij het Besluit van de Vlaamse Regering van 12 december 2008 (B.S. 23 januari 2009).

² Decreet van 7 mei 2004 betreffende de integrale jeugdhulp (B.S.11.X.2004) zoals gewijzigd bij de decreten van 30 maart 2007 (B.S. 23 april 2007) en 20 april 2009 (B.S. 06 april 2009).

³ Verder in dit rapport "de inspectie" genoemd.

⁴ Zie: www.zorginspectie.be; www.onderwijsinspectie.be; www.jeugdhulp.be

U zult in dit inspectierapport heel wat positieve, maar ook kritische geluiden lezen. Het DRM en het decreet integrale jeugdhulp kregen opvolging, maar om de kracht van een duidelijke rechtspositie voelbaar te maken bij minderjarigen en ouders in de hulpverlening is het nodig nog enkele belangrijke stappen te zetten.

We hopen dat het verslag over onze vaststellingen inspireert om de rechtspositie van minderjarigen en hun ouders in de hulpverlening te versterken.

We roepen iedereen op om werk te maken van kinderrechten op, in en door de jeugdhulpverlening.

De decreten integrale jeugdhulp

2 De decreten integrale jeugdhulp

Visie-elementen en concrete aangrijpingspunten voor het uitwerken van een evaluatiekader

Bijdrage vanuit het Team Beleidsondersteuning integrale jeugdhulp⁵

Op 5 mei 2004 werd het DRM goedgekeurd door het Vlaams Parlement en op 7 mei 2004 werd het bekrachtigd door de Vlaamse regering⁶.

Dit decreet vormt samen met het decreet betreffende de integrale jeugdhulp⁷, ook wel kaderdecreet genoemd, het startpunt voor de hervorming van de jeugdhulpverlening in Vlaanderen. Beide decreten zijn onlosmakelijk verbonden met elkaar. Ze werden ook tegelijkertijd behandeld en goedgekeurd in het Vlaams Parlement.

Het decreet betreffende de integrale jeugdhulp vormt het juridisch fundament om de jeugdhulpverlening in Vlaanderen meer vraaggericht te maken via duurzame intersectorale samenwerking. Daarnaast regelt dit decreet ook een beperkt –want gesitueerd binnen de beschikbare capaciteit- recht op jeugdhulp in hoofde van minderjarigen, ouders en werkt het structurele garanties uit voor de effectieve participatie van minderjarigen en ouders bij de verdere uitbouw van de integrale jeugdhulp.

Het DRM focust op de uitvoeringsmodaliteiten van de jeugdhulp en biedt waarborgen voor een duidelijk rechtsstatuut voor de minderjarige, ongeacht de hulpverleningssector waarin de minderjarige terecht komt.

We gaan hierna in op de context, het doel en het toepassingsgebied van beide decreten. Aangezien in de evaluatieronde werd gefocust op het DRM gaan we iets dieper in op de gewaarborgde rechten in en krachtlijnen van dit decreet.

⁵ Zie: http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp/03_organisatie/bot.htm

⁶ Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp (B.S. 4 oktober 2004), zoals gewijzigd bij de decreten van 30 maart 2007 (B.S. 23 april 2007) en van 20 maart 2009 (B.S. 06 april 2009) en het Besluit van de Vlaamse Regering van 10 juli 2008 houdende de wijze van vereffening van een vrij besteedbaar bedrag en de toekenning ervan aan de minderjarigen aan wie residentiële jeugdhulpverlening geboden wordt, ter uitvoering van een beschikking van de jeugdrechtbank of van een advies van het bureau voor bijzondere jeugdbijstand, in voorzieningen die erkend en gesubsidieerd zijn door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (B.S. 21 oktober 2008) zoals gewijzigd bij het Besluit van de Vlaamse Regering van 12 december 2008 (B.S. 23 januari 2009).

⁷ Decreet van 7 mei 2004 betreffende de integrale jeugdhulp (B.S. 11 oktober 2004) zoals gewijzigd bij de decreten van 30 maart 2007 (B.S. 23 april 2007) en 20 april 2009 (B.S. 06 april 2009).

2.1 Contextduiding en doel decreten integrale jeugdhulp

2.1.1 Kernopdracht integrale jeugdhulp

De omstandige probleemanalyse die in de Maatschappelijke Beleidsnota Bijzondere Jeugdzorg (1999)⁸ werd gemaakt, resulteerde in een Strategisch Plan⁹, in een pilootfase integrale jeugdhulp en in twee decreten integrale jeugdhulp.

Volgende kernopdracht voor integrale jeugdhulp kan afgeleid worden uit het vigerende beleidskader: het realiseren van een maximale vraaggerichtheid in de jeugdhulp. Dit impliceert dat:

- a) de *vraag/hulpbehoefte* van de cliënt/patiënt *centraal* staat en dat het aanbod zich daaraan dient aan te passen, m.a.w. het installeren van een beperkt recht op jeugdhulp, het voorzien in zorg op maat en in een voldoende (gedifferentieerd) hulpaanbod;
- b) jeugdhulp *tijdig* moet aangeboden worden, m.a.w. het garanderen van toegankelijke, betaalbare, bereikbare en voldoende beschikbare jeugdhulp;
- c) de aangeboden hulp *zo licht* en *zo kortdurend mogelijk* moet zijn en zo nauw mogelijk moet aansluiten bij de leefwereld van de cliënt/patiënt;
- d) hulp *naadloos* moet zijn, m.a.w. het realiseren van degelijke en deontologisch verantwoorde samenwerkingsafspraken en het optimaliseren van de verwijzingspraktijk;
- e) hulp *emancipatorisch* en *gezinsgericht* van aard moet zijn, m.a.w. er moet voldoende aandacht zijn voor de participatie van cliënten/patiënten, uithuisplaatsing van minderjarigen moet zoveel mogelijk worden vermeden en het versterken van de rechtspositie van de minderjarige is een cruciale doelstelling.

2.1.2 Doel en contextduiding 'kaderdecreet'

Het kaderdecreet introduceert *het recht op jeugdhulp* in hoofde van minderjarigen, ouders en opvoedingsverantwoordelijken. Dit wordt geformuleerd als een recht binnen het beschikbare aanbod dat betrekking heeft op:

- a) de door het decreet georganiseerde organen en instrumenten;
- b) aspecten waartoe de betrokken voorzieningen zich samen engageren binnen integrale jeugdhulp en die rechtstreeks betrekking hebben op hun verplichtingen t.a.v. cliënten/patiënten:
 - toegangsrecht tot de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp;
 - organisatie van crisisjeugdhulp;
 - aanlevering van diagnostiek en de samenwerking met de toegangspoort.

Het kaderdecreet reikt ook het *kader* en de *instrumenten* aan voor het optimaliseren van de *samenwerking* tussen sectoren en jeugdhulpvoorzieningen. Daarnaast biedt dit decreet de basis voor de *reorganisatie van de toegang tot de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp* en de *reorganisatie van de gerechtelijke jeugdhulp*. Het kaderdecreet reikt daarvoor momenteel volgende instrumenten aan: modulering, netwerken, besluitvormingsstructuren (regionale stuurgroepen, adviesraad, Managementcomité) en de intersectorale toegangspoort (voor de toegang tot de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp).

Het kaderdecreet reikt ook het *wettelijk kader* aan voor de *gegevensuitwisseling* tussen voorzieningen, tussen voorzieningen en de toegangspoort en tussen de teams van de toegangspoort.

In het kaderdecreet wordt de figuur van het gedeeld beroepsgeheim juridisch verankerd. Daarnaast wordt ook het gezamenlijk beroepsgeheim geregeld voor de teams toegangspoort.

Tenslotte wordt in het kaderdecreet ook het *toepassingsgebied* van de *geheimhoudingsplicht* omschreven in de context van integrale jeugdhulp.

⁸ Maatschappelijke Beleidsnota Bijzondere Jeugdzorg, Vlaams Parlement, stuk 1354 (1998-1999) Nr.1, stuk 1354 (1998-1999) Nr.1 – bijlagen, stuk 1354 (1998-1999) Nr.4 – motie van aanbeveling.

⁹ Zie: http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp/05_publicaties/index.htm: Vlaams Beleidsplan 2008 – 2012.

2.1.3 Doel en contextduiding van het DRM

2.1.3.1 Doel

Het DRM voorziet in een eigen statuut voor de minderjarige in de jeugdhulp om zijn positie te verduidelijken en te versterken, ongeacht de sector of werkvorm waarin hij terecht komt.

Tegelijkertijd beoogt het DRM een reflectiekader aan te reiken aan hulpverleners en voorzieningen om over de eigen hulpverlening na te denken en hen te ondersteunen bij het realiseren van een kwaliteitsvolle hulpverlening. Het gaat daarbij zowel over het niveau van de interne werking van de voorziening als over de samenwerking met andere voorzieningen.

Het DRM vormt een belangrijk referentiepunt in de hulpverleningsrelatie maar staat niet op zich. Zo kan dit decreet gezien worden als hefboom en als gedragslijn op het vlak van het omgaan met gegevens en met gegevensuitwisseling tussen voorzieningen. Het DRM dient op dit vlak samen gelezen te worden met de bepalingen in het kaderdecreet aangaande het beroepsgeheim en het gedeeld beroepsgeheim. Ook het decreet openbaarheid van bestuur¹⁰ is in deze context relevant. Op het vlak van gewaarborgde rechten kan bijkomend verwezen worden naar de wet patiëntenrechten¹¹ en naar de bepalingen m.b.t. het ouderlijk gezag in het burgerlijk wetboek.

Een andere belangrijke referentie zijn de kwaliteitsdecreten. Het DRM vertoont een aantal opvallende gelijkenissen en verschillen met dit decreet.

2.1.3.2 Gelijkenissen tussen het DRM en het kwaliteitsdecreet

- a) Beide doen appél op een goede (ped)agogische relatie. Kernwoorden hierbij zijn: het voorzien in verantwoorde zorg met respect voor de menselijke waardigheid, bescherming van het zelfbeschikkingsrecht en bescherming van de privacy, het waarborgen van inspraak en het voorzien in een klachtenbehandeling.
- b) Beide impliceren het werken aan en het verankeren van een visie op de realisatie van mensenrechten en kinderrechten in het beleid en de organisatie van de voorziening en het opnemen van verantwoordelijkheid voor een systematische zorg voor kwaliteit.

2.1.3.3 Verschillen tussen het DRM en het kwaliteitsdecreet

- a) Het DRM voorziet in directe rechtsbescherming voor de minderjarige; het kwaliteitsdecreet in een indirecte rechtsbescherming die niet afdwingbaar is in hoofde van de cliënt.
- b) Het DRM bevat ruimere bepalingen dan de sectorspecifieke minimale kwaliteitsnormen of kwaliteitseisen. Concreet gaat het bijvoorbeeld om bepalingen m.b.t. het dossier, respect voor het gezinsleven, recht op bijstand, het kunnen beroep doen op een tolk, recht op jeugdhulp, recht op instemming met en vrije keuze van de jeugdhulp. Voor wat de semi-residentiële en residentiële voorzieningen betreft, biedt het DRM heel wat bijkomende rechtswaarborgen (cfr. procedure van tijdelijke afzondering of vrijheidsbeperking, bezoekenregeling, collectieve inspraakregeling, sanctiebeleid, informatie en communicatiebeleid m.b.t. leefregels).

2.1.4 Contextduiding

Het DRM kondigde zich aan in een context waar het voorstel van decreet gebruikersrechten (2001) al jarenlang voorwerp uitmaakte van (politiek) debat.

Een aantal belangrijke partners in de jeugdhulp werden door dit voorstel van decreet niet gevat, namelijk de Centra voor Leerlingbegeleiding (CLB), de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg (CBJ), de Sociale Diensten van de Vlaamse Gemeenschap bij de Jeugdrechtbanken (SDJ) en de Provinciale Evaluatiecommissie (PEC) van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH). Aanpassingen aan dit voorstel van decreet bleken onmogelijk in het licht van een gelijktijdige goedkeuring met het kaderdecreet.

In het voorstel van decreet gebruikersrechten ontbrak ook elke aandacht voor de rechtspositie van de minderjarige. Een inhaalbeweging naar minderjarigen drong zich op.

¹⁰ Decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur (B.S. 1 juli 2004, err. B.S. 18 augustus 2004).

¹¹ Wet betreffende de Rechten van de Patiënt van 22 augustus 2002 (B.S. 26 september 2002), zoals gewijzigd bij de wetten van 24 december 2004 en van 13 december 2006.

2.1.4.1 Argumenten voor een inhaalbeweging naar minderjarigen

- a) De minderjarige was nauwelijks als *rechtssubject* aanwezig in de regelgeving. Ouders daarentegen worden wel juridisch erkend als partner in de jeugdhulp. Hun statuut wordt in belangrijke mate geregeld door het Burgerlijk Wetboek. Aan het statuut van pleegouders wordt (nog steeds) gewerkt door de Federatie Pleegzorg.
- b) De *rechtsbekwaamheid* van de minderjarige in de jeugdhulp was zeer fragmentarisch geregeld in het welzijns- gezondheids- en onderwijsrecht. In geen enkele sector was op een allesomvattende manier geregeld over welke rechten de minderjarige beschikt. De benadering op zich was bovendien ook verschillend van sector tot sector.

De *handelingsbekwaamheid* van de minderjarige, of de mate waarin de minderjarige zijn rechten zelf en zelfstandig kan uitoefenen, was evenmin op een congruente manier geregeld.

Zo werd en wordt nog vaak vanuit een beschermingsreflex gereageerd wanneer participatierechten of zelfbeschikkingsrechten van minderjarigen aan de orde zijn in een hulpverleningscontext. Deze situatie is exemplarisch voor andere levensdomeinen waar minderjarigen in betrokken zijn. Achter een dergelijke houding gaat vaak een kindbeeld schuil waarbij minderjarigen 'in hun belang' en om hen te beschermen onbekwaam worden geacht om echt inspraak te hebben in zaken die hen aanbelangen.

In de meeste hulpverleningssectoren werd uitgegaan van de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige. Algemeen gezien is er de laatste jaren evenwel een tendens vast te stellen tot versteviging van de handelingsbekwaamheid van de minderjarige via specifieke regelgeving. We vonden dit terug in diverse domeinen zoals in het medisch recht en de patiëntenrechten maar ook in de regelgeving van de Bijzondere Jeugdbijstand en de CLB.

Daar waar in regelgeving sprake was van leeftijdsgrenzen m.b.t. de handelingsbekwaamheid van de minderjarige waren deze danig verschillend ingevuld wat wijst op een arbitraire invulling van de competentie van minderjarigen.

- c) In heel wat sectoren werden en worden instrumenten van *indirecte rechtsbescherming* ontwikkeld. Het betreft codes of reflectiekaders die professionele handelingsruimte bieden voor hulpverleners en die de onderlinge betrokkenheid van actoren in de hulpverlening duiden. Deze instrumenten impliceren echter geen direct afdwingbare rechten. Men kan er als cliënt of patiënt geen rechtsaanspraken aan ontleen. Een directe rechtsbescherming biedt meer waarborgen.

Deze vaststellingen leidden tot het uitwerken van het DRM. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)¹² vormde daarbij het referentiekader.

2.1.4.2 De proactieve werking van het IVRK en juridische argumenten voor een DRM

Naast sectorale en intersectorale regelgeving is er ook relevante internationale regelgeving m.b.t. rechten van minderjarigen en ouders in de jeugdhulpverlening, zoals het IVRK. Niettegenstaande de proactieve werking van dit verdrag zijn er een aantal juridische argumenten voor een apart decreet voor minderjarigen.

- a) Door het IVRK worden aan minderjarigen alle fundamentele mensenrechten toegekend maar het 'self-executive' karakter of de interne afdwingbaarheid van het IVRK is sinds de ratificatie altijd uitermate omstreden geweest. Daarnaast zijn er ook vragen over de horizontale werking van het IVRK, bvb. de vraag of het verdrag enkel nageleefd moet worden door de overheid of ook door rechtspersonen en natuurlijke personen.
- b) Een aantal bepalingen van het IVRK moesten specifiek of aanvullend geregeld worden voor de context van jeugdhulpverlening. Het betreft onder meer verduidelijkingen betreffende het belang van het kind, het recht op respect voor het gezinsleven, het recht op informatie en het recht op inspraak en participatie.

¹² Het Verdrag inzake de rechten van het kind is gebaseerd op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Het werd aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989 en werd van kracht op 2 september 1990, na ratificatie door 20 lidstaten. (B.S. 17 januari 1992, Nederlandse vertaling).

Door de integratie van de internationale norm (IVRK) in het eigen recht, wou het DRM een bijdrage leveren tot het oplossen van interpretatie- en toepassingsvragen.

2.2 Toepassingsgebied decreten integrale jeugdhulp

De volgende sectoren zijn gevat door integrale jeugdhulp: Kind en Gezin, het Algemeen Welzijnswerk, de Bijzondere Jeugdbijstand, de Centra voor Leerlingbegeleiding, de Centra Geestelijke Gezondheidszorg, de Centra Integrale Gezinszorg en het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH).

Het DRM regelt direct afdwingbare rechten ten aanzien van jeugdhulpaanbieders (dit zijn jeugdhulpvoorzieningen en pleegouders) en intermediaire organisaties¹³ die zorgen voor de toegang tot of de toeleiding naar, en de controle op de jeugdhulpverlening, met uitzondering van de jeugdrechtbank.

Aanmelders, toeleiders, dispatchers, doorverwijzers en jeugdhulpaanbieders die vallen onder het toepassingsgebied van integrale jeugdhulp en die minderjarigen en gezinnen in contact brengen met jeugdhulpverlening zijn gevat door dit decreet.

De opgesomde rechten in het DRM zijn van toepassing vanaf het moment dat een interactie plaatsgrijpt tussen een jeugdhulpverlener/jeugdhulpaanbieder en een minderjarige, ongeacht op welke manier en door wie die interactie geïnitieerd werd.

Deze rechten zijn zowel van toepassing in de context van gerechtelijke als buitengerechtelijke jeugdhulp. Het DRM zal ook van toepassing zijn in de context van de inwerkingtreding van de intersectorale toegangspoort op 1 januari 2014 en in de context van maatschappelijke noodzaak.

2.3 Gewaarborgde rechten in het DRM

We bespreken de door het DRM gewaarborgde rechten op basis van de “3 P-indeling” van rechten (provisie-, protectie- en participatierechten). Het toepassen van deze benadering op het domein van de hulpverlening impliceert een opdeling in het recht op jeugdhulp, rechten in de jeugdhulp en rechten door de jeugdhulp.

De bepalingen in het decreet die de rechten van de minderjarige materieelrechtelijk uitklaren, worden besproken onder de noemers recht op jeugdhulp en rechten in de jeugdhulp. Het aspect educatie en emancipatie wordt behandeld in het luik 'rechten door de jeugdhulp'.

2.3.1 Recht op jeugdhulp

Het decreet regelt het recht op jeugdhulp binnen het beschikbare aanbod. Dit betekent dat elke hulpvraag binnen het beschikbare hulpaanbod een aangepast en afdoende antwoord moet krijgen. Het impliceert ook dat jeugdhulp geen afbreuk mag doen aan andere rechten en dat er rekening moet gehouden worden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding.

Dit recht wordt in het kaderdecreet geformuleerd als een recht van minderjarigen, ouders en opvoedingsverantwoordelijken. De naleving van dit recht wordt er geformuleerd als een gedeelde verantwoordelijkheid van voorzieningen.

2.3.2 Rechten in de jeugdhulp

Volgende rechten in de jeugdhulp worden materieelrechtelijk geregeld in het DRM: het recht op instemming met en vrije keuze van de buitengerechtelijke jeugdhulp, het recht op informatie en duidelijke communicatie, het recht op respect voor het gezinsleven, het recht op inspraak en participatie, het recht op toegang tot het dossier, het recht op bijstand, het recht op privacy, het recht op een vrij besteedbaar bedrag, het recht op een menswaardige behandeling en het klachtrecht.

Het decreet bevat ook bepalingen waarin *de bekwaamheid en het belang van de minderjarige* nader worden gespecificeerd. Het decreet stelt dat elke minderjarige de rechten opgenomen in dit decreet zelfstandig kan uitoefenen voor zover het gaat om feitelijke handelingen.

¹³ Intermediaire organisaties: Comités voor Bijzondere Jeugdzorg, de Sociale Diensten van de Vlaamse Gemeenschap bij de Jeugdrechtbanken en de Provinciale Evaluatiecommissies.

Het merendeel van de rechten in dit decreet betreffen feitelijke handelingen. Voorbeelden daarvan zijn het recht op informatie, het recht op participatie en het recht op persoonlijk contact.

Wat betreft het recht om in te stemmen met de jeugdhulp en het toegangsrecht tot het dossier geldt het beginsel dat de minderjarige die in staat is tot een redelijke beoordeling van zijn belangen, die rechten zelfstandig kan uitoefenen.

De leeftijd van 12 jaar wordt in het decreet gehanteerd als een *indicatieve* (en dus geen absolute) *leeftijdsgrens* waarop de minderjarige vermoed wordt in staat te zijn tot een zelfstandige uitoefening van zijn rechten.

Deze leeftijdsgrens vinden we ook terug in een aantal wetsvoorstellen zoals het wetsvoorstel dat voor de minderjarige het recht op toegang tot de rechter wil regelen¹⁴.

In de Bijzondere Jeugdbijstand en de regelgeving m.b.t. de CLB werd voor de inwerkingtreding van het DRM een absolute leeftijdsgrens van 14 jaar gehanteerd.

Om niet de indruk te wekken van een achteruitgang van het niveau van rechtsbescherming is in het DRM geopteerd om de leeftijdsgrens van 12 jaar te hanteren.

Vanaf de leeftijd van 12 jaar wordt de minderjarige vermoed in staat te zijn tot een redelijke beoordeling van zijn belangen. Dit vermoeden is weerlegbaar.

Het inbouwen van dit principe maakt dat de minderjarige niet zelf moet bewijzen dat hij competent is om zijn rechten zelf en zelfstandig uit te oefenen. Minderjarigen worden immers vaak onbekwaam geacht en dit slechts op basis van leeftijd, zonder dat ze de kans krijgen hun bekwaamheid aan te tonen.

Het behoort tot de bevoegdheid van de betrokken jeugdhulpaanbieder(s) om in dialoog met de minderjarige, zijn ouders en desgevallend zijn opvoedingsverantwoordelijken te oordelen of de minderjarige over het betreffende onderscheidingsvermogen beschikt.

Het vermoeden dat de minderjarige niet in staat zou zijn tot een zelfstandige uitoefening van zijn rechten dient gemotiveerd te worden in het dossier van de minderjarige.

2.3.3 Rechten door de jeugdhulp

In het DRM gaat ook aandacht uit naar het aspect van educatie en emancipatie.

Het inschrijven van formele rechten betekent immers niet altijd dat deze rechten ook worden nageleefd, noch dat de naleving ervan in hoofde van de cliënt tot een betere hulpverlening leidt.

Het realiseren van rechten in de jeugdhulpverlening en het tot je recht komen in de hulpverlening gaat over meer dan het maken van een duidelijke rechtspositieregeling.

Het impliceert dat ouders, opvoedingsverantwoordelijken en minderjarigen vooreerst voldoende geïnformeerd worden over hun rechten in de hulpverlening. Daarnaast veronderstelt dit in hoofde van hulpverleners een cultuur van dialoog en partnerschap met de cliënt.

Het decreet voorziet in deze context in voldoende implementatietijd en financiële ruimte én ondersteuning op het vlak van vorming, communicatie en sensibilisering van hulpverleners.

Daarnaast gaat ook aandacht uit naar informatieverstrekking aan minderjarigen en ouders. Uitgebreide informatie dienaangaande op het vlak van al genomen acties en geplande initiatieven zijn terug te vinden op de website www.rechtspositie.be.

¹⁴ Wetsvoorstel betreffende het recht van de minderjarige op toegang tot de rechter van 18 januari 2001, Belgische Senaat, zitting 2000 – 2001, wetgevingsstuk 2-626/1.

2.4 Krachtlijnen van het DRM

De uitgangsfilosofie van het DRM kan samengevat worden in zeven krachtlijnen.

2.4.1 Rechten vormen de basis voor een effectieve rechtsbescherming

Het DRM erkent minderjarigen als dragers van rechten en als volwaardige partners in de jeugdhulp waarmee ze in contact komen. Dit betekent niet dat minderjarigen bij voorbaat gelijk hebben of krijgen; het betekent wel dat ze serieus worden genomen en als partner en belanghebbende partij in de hulpverlening erkend worden. Het decreet biedt hiervoor een kader.

2.4.2 Rechten als startpunt van dialoog

Rechten maken dialoog mogelijk in de hulpverleningsrelatie maar bepalen de uitkomst van de dialoog niet. Rechten krijgen slechts betekenis in een specifieke context. Concreet handelen is niet in pasklare rechtsregels terug te vinden, en zeker niet in situaties waar men te maken heeft met verschillende perspectieven op de situatie of met belangenconflicten.

De enige correcte handelingswijze in de hulpverlening bestaat niet; veel hangt af van de houding en deskundigheid van hulpverleners. Er wordt dan ook sterk gewaarschuwd voor een louter formele rechtenbenadering.

Een dergelijke benadering houdt immers het gevaar in dat de verantwoordelijkheid van de kwaliteit van de hulpverlening bij de cliënt/patiënt wordt gelegd in plaats van bij de voorziening. De idee dat cliënten/patiënten niet alleen rechten maar ook plichten hebben, is dan niet veraf. Het houdt ook het gevaar in dat men terugvalt op een defensieve reflex waarbij men zich als voorziening probeert in te dijen tegen mogelijke gerechtelijke procedures en klachten. Tenslotte houdt dit ook het gevaar in dat de vraag opduikt wiens rechten nu primeren of prioritair zijn: die van de minderjarige of die van de ouders?

Rechten worden door de decreetgever dus gezien als startpunt van dialoog en niet als eindpunt.

2.4.3 Rechten zijn ondeelbaar en interafhankelijk

De rechten van de minderjarige in de jeugdhulp worden door het DRM in één allesomvattend (comprehensief) instrument bijeen gebracht. Alle rechten zijn even belangrijk (er zit m.a.w. geen hiërarchie in) en ze zijn onderling afhankelijk van elkaar: het ene recht heeft geen reden van bestaan zonder het andere (wat ben je bijvoorbeeld met een klachtrecht als je daarover niet geïnformeerd bent?).

2.4.4 Rechten gelden voor alle minderjarigen

De rechten opgesomd in dit decreet gelden zonder onderscheid voor alle minderjarigen.

Onder een minderjarige wordt elke –18 jarige verstaan en dus niet de minderjarigheid volgens het stelsel van het land van herkomst van de minderjarige.

2.4.5 Inclusieve rechtenbenadering

Het DRM gaat uit van een inclusieve benadering: er wordt vertrokken van een algemeen kader dat de rechten expliciteert van alle minderjarigen. Daarnaast wordt rekening gehouden met de specificiteit van bepaalde doelgroepen zoals de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en de uit huis geplaatste minderjarigen.

2.4.6 Emancipatorisch kindbeeld

Het DRM vertrekt vanuit een positief en emancipatorisch jeugdbeeld/kindbeeld: elke minderjarige is, ongeacht zijn leeftijd en maturiteit, drager van rechten en kan meebepalen wat 'in zijn belang' dient te gebeuren.

2.4.7 Respect voor iedereen in de hulpverlening (participatieve benadering)

De uitoefening van de geformuleerde rechten wordt gekoppeld aan twee basisbeginselen: *het belang van de minderjarige* en de *bekwaamheid van de minderjarige*. Het DRM stelt dat de invulling van beide beginselen, die de achillespees vormen van dit decreet, dient te gebeuren vanuit een *participatieve benadering*.

De participatie van minderjarigen en ouders omvat in deze benadering de vereiste tot dialoog met ouders en minderjarigen zodat de hulpverlening door deze dialoog mee georiënteerd wordt en vorm krijgt. Dit sluit niet uit dat er op een bepaald moment sprake kan zijn van verschil in perspectieven en zelfs van belangenconflicten tussen ouders en minderjarigen.

In het DRM wordt bijvoorbeeld aan de minderjarige het recht toegekend om in te stemmen met de jeugdhulpverlening of deze te weigeren. Als ouders in dit geval de hulpverlening wel nodig vinden, dan betekent het recht van de minderjarige om te weigeren ook het recht om in te gaan tegen de visie van de ouder(s).

Op dat moment zal de jeugdhulpaanbieder, op basis van dialoog met de ouders en de minderjarige moeten oordelen wat in het belang van de minderjarige dient te gebeuren.

Het DRM zet in die zin een belangrijke stap in de richting van gelijkwaardigheid van mensen, in dit geval van ouders en minderjarigen wanneer hun belangen botsen.

2.5 Implicaties van het DRM voor de overheid, jeugdhulpaanbieders en cliënten

2.5.1 Implicaties in hoofde van de overheid

Het DRM stelt de betrokken administraties binnen integrale jeugdhulp voor de opdracht om hun sectorale regelgeving te screenen en, indien nodig, aan te passen.

Voorts impliceert het decreet dat voorzien wordt in de budgettaire middelen en ruimte om dit decreet in de geest en in de letter bekend te maken bij jeugdhulpvoorzieningen en bij minderjarigen en ouders.

Voor een aantal bepalingen van het DRM (namelijk de artikels 12¹⁵, 24¹⁶ en 26¹⁷) moeten ook nadere regels worden uitgewerkt en, daaraan gekoppeld, moeten de nodige budgetten worden vrijgemaakt.

Tenslotte moet de overheid ook toezien op de naleving van het decreet.

2.5.2 Implicaties voor jeugdhulpaanbieders

Het DRM stelt de betrokken jeugdhulpvoorzieningen en intermediaire organisaties voor de opdracht om de bepalingen van het decreet te implementeren en te integreren in de eigen werking. Zij moeten er aldus voor zorgen dat de minderjarige gerespecteerd wordt in zijn rechten en dat hij ze kan (laten) toepassen.

Het betreft een implementatie op twee niveaus, met name het individueel handelingsniveau van jeugdhulpverleners en het beleidsniveau van jeugdhulpvoorzieningen.

Het installeren en doorvoeren van een "kinderrechtenbeleid" zal in elk van de betrokken jeugdhulpvoorzieningen en intermediaire organisaties op deze verschillende niveaus tegelijkertijd dienen te gebeuren.

Het gaat daarbij niet enkel om het in orde zijn met een aantal juridische verplichtingen en het maken van afspraken hieromtrent, maar ook en vooral om een bepaalde visie die tot uiting dient te komen in een doordrongen wijze van respectvol omgaan met minderjarigen en hun gezinnen.

¹⁵ Artikel 12. De communicatie met de minderjarige verloopt in een voor hem begrijpelijke taal, afgestemd op zijn leeftijd en maturiteit. De Vlaamse regering bepaalt hoe dit recht wordt nageleefd ten aanzien van anderstalige minderjarigen.

¹⁶ Artikel 24

§ 1. De minderjarige heeft het recht om zich in alle contacten met de jeugdhulpaanbieders, de toegangspoort en de trajectbegeleiding en in de uitoefening van zijn rechten, opgesomd in dit decreet, te laten bijstaan door een persoon die aan de volgende voorwaarden voldoet:

1° door het beroepsgeheim gebonden zijn of personeelslid zijn van de instelling waar de minderjarige onderwijs volgt;

2° niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening, georganiseerd ten behoeve van de minderjarige;

3° op ondubbelzinnige wijze door de minderjarige aangewezen zijn.

De persoon die de minderjarige bijstaat, legitimeert zich bij elk optreden in die hoedanigheid.

§ 2. Als de minderjarige niet in staat is om zelf een persoon als bedoeld in § 1, aan te wijzen en als de minderjarige en zijn ouders tegenstrijdige belangen hebben, kan de jeugdhulpvoorziening of de toegangspoort voor hem een persoon aanwijzen die beantwoordt aan de bepalingen van § 1, eerste lid, 1° en 2°. De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels voor de aanwijzing van die persoon. Het tweede lid van § 1 is op die persoon van toepassing.

Het voorgaande lid is van overeenkomstige toepassing als de minderjarige en zijn opvoedingsverantwoordelijke tegenstrijdige belangen hebben en niemand het ouderlijk gezag over de minderjarige uitoefent.

¹⁷ Artikel 26. De minderjarige aan wie residentiële jeugdhulpverlening wordt geboden, heeft, ten laste van de Vlaamse overheid, recht op een vrij besteedbaar bedrag. De Vlaamse regering bepaalt het bedrag, de nadere regels voor de toekenning ervan en de wijze waarop het wordt vereffend.

Het spreekt voor zich dat dit de nodige procesondersteuning vergt vanuit sectorale en intersectorale invalshoek.

2.5.3 Implicaties voor cliënten

In de jeugdhulpverlening komen vaak spanningen aan de oppervlakte tussen de eigen rechten van de minderjarige en de rechten van ouders.

Het DRM houdt hier terdege rekening mee door alle betrokken partners in de jeugdhulp heel zuiver te benoemen en in hun onderlinge betrokkenheid en relatie te duiden.

Zowel het ouderlijk verantwoordelijkheidsrecht als het dagelijks opvoedend handelen krijgen daarbij een plaats.

Het respecteren van mensenrechten en kinderrechten in de jeugdhulp vormt aldus een dagelijkse opdracht en een uitdaging voor elke jeugdhulpaanbieder, elke hulpverlener en elke beleidsmaker.

Situering van het samenwerkingsproject

3 Situering van het samenwerkingsproject

In het voorgaande hoofdstuk schetste het Team Beleidsondersteuning integrale jeugdhulp hoe de inwerkingtreding van het DRM samen met het kaderdecreet de belangrijkste pijlers vormen voor de hervorming van de jeugdhulpverlening in Vlaanderen.

In wat volgt gaan we dieper in op het samenwerkingsproject van Zorginspectie en Onderwijsinspectie. We staan stil bij de reikwijdte van de decreten, de eigenheid van beide inspectiediensten en de doelstellingen van het samenwerkingsproject.

3.1 Reikwijdte decreten integrale jeugdhulp

De inwerkingtreding van zowel het kaderdecreet als van het DRM betekende dat beide decreten deel uitmaakten van de regelgeving voor de sectoren die gevat zijn door integrale jeugdhulp. Concreet betreft het volgende voorzieningen en instanties die ressorteren onder een agentschap of departement:

- ✓ de Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG), de preventieve gezinsondersteuning, de Vertrouwenscentra Kindermishandeling (VK) en de diensten gezinsondersteunende pleegzorg (Kind & Gezin);
- ✓ de voorzieningen Bijzondere Jeugdbijstand (BJB)¹⁸, de Comités Bijzondere Jeugdzorg, de Sociale Diensten van de Vlaamse Gemeenschap bij de Jeugdrechtbanken en de Bemiddelingscommissies BJB, de gemeenschapsinstellingen en de projecten BJB (sector BJB ⇒ Jongerenwelzijn);
- ✓ de Centra voor Leerlingbegeleiding (CLB) (sector CLB ⇒ departement Onderwijs en Vorming);
- ✓ de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) (sector geestelijke gezondheidszorg ⇒ Zorg en Gezondheid);
- ✓ de Centra voor Integrale Gezinszorg (CIG) en de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW) (sector algemeen welzijnswerk ⇒ departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin)
- ✓ de jeugdhulpvoorzieningen Personen met een Handicap¹⁹ en de Provinciale Evaluatiecommissies (sector personen met een handicap ⇒ VAPH).

We moeten opmerken dat volgende diensten niet onder de bevoegdheid van Zorginspectie vallen: de verwijzende instanties van de Bijzondere Jeugdbijstand²⁰, de Bemiddelingscommissies voor Bijzondere Jeugdbijstand, de Gemeenschapsinstellingen voor Bijzondere Jeugdbijstand (incl. de federale centra in Everberg en Tongeren), de Provinciale Evaluatiecommissies van het VAPH en de preventieve gezinsondersteuning (Kind & Gezin). Deze diensten zijn dan ook niet mee opgenomen in dit samenwerkingsproject.

3.2 Eigenheid Zorginspectie

Zoals omschreven in haar oprichtingsbesluit²¹ ziet Zorginspectie er op toe dat de diverse sectorale regelgevingen voor het beleidsdomein WVG worden nageleefd²². Het ligt dan ook voor de hand dat het agentschap bij de uitvoering van inspectieopdrachten de juridische fundamenten voor de verdere ontwikkeling van de jeugdhulpverlening in Vlaanderen en voor het waarborgen van een duidelijk rechtsstatuut voor de minderjarige in die jeugdhulpverlening mee in overweging neemt.

Voor het uitvoeren van haar inspectieopdracht ontwikkelt Zorginspectie diverse inspectiemodellen (aangepast aan de specificiteit van een sector of een soort inspectie) waarin een toetsing van de vigerende regelgeving mee wordt opgenomen. De vraag rees uiteraard op welke manier het

¹⁸ Begeleidingstehuizen, gezinstehuizen, Onthaal-, Oriëntatie- en Observatiecentra (OOOC), Dagcentra, Thuisbegeleidingsdiensten, diensten Begeleid Zelfstandig Wonen, diensten voor Pleegzorg, diensten voor Herstelgerichte en Constructieve Afhandeling, diensten voor Crisishulp aan Huis.

¹⁹ De thuisbegeleidingsdiensten, de diensten voor plaatsing in gezinnen, de semi-internaten, de internaten, de observatie- en behandelingscentra (OBC), de tehuizen voor kortverblijf en de centra voor ontwikkelingsstoornissen.

²⁰ De Comités voor Bijzondere Jeugdbijstand en de sociale diensten van de Vlaamse Gemeenschap bij de Jeugdrechtbanken.

²¹ Besluit van de Vlaamse Regering van 26 maart 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap Inspectie Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, gewijzigd bij het besluit van de Vlaamse Regering van 24 september 2010 (B.S. 21 oktober 2010).

²² Zie ook : www.zorginspectie.be

kaderdecreet en het DRM konden worden opgenomen in inspectiemodellen voor de door integrale jeugdhulp gevatte sectoren.

3.3 Eigenheid Onderwijsinspectie

De onderwijsinspectie²³ voert sinds 1991 toezicht uit op niveau van de onderwijsinstelling. Het is sinds die periode nadrukkelijk de bedoeling het uitvoeren van toezicht in naam van de overheid te combineren met een stimulerende houding. Dat laatste past in een filosofie die in het nieuwe decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs als hoeksteen van het kwaliteitsmodel werd opgenomen namelijk: de onderwijsinstelling, ook de CLB-centra, zijn als eerste verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun dienstverlening. Daarom werd de opdracht van de inspectie kernachtig geformuleerd als: (a) toezien op het respecteren van onderwijsregelgeving en (b) nagaan of de onderwijsinstelling op systematische wijze haar eigen kwaliteit onderzoekt en bewaakt. Het CIPO-referentiekader²⁴ bevat de kwaliteitsaspecten aan de hand waarvan de inspectie over de kwaliteit van onderwijs oordeelt.

De onderwijsinspectie publiceert jaarlijks een rapport over de kwaliteit van het onderwijs in Vlaanderen. Er wordt gerapporteerd op basis van vaststellingen die tijdens het uitvoeren van de kerntaken worden gedaan. De meest gekende kerntaak is doorlichten maar daarnaast vinden er nog andere inspectieactiviteiten plaats. Ze leiden allemaal tot een advies aan de overheid maar niet elk advies heeft invloed op de erkenning van de onderwijsinstelling.

Het evaluatiebezoek DRM is een voorbeeld van een inspectieopdracht die onafhankelijk van de doorlichtingen werd uitgevoerd. Het werd als een onderzoek beschouwd, zonder direct effect op de erkenning van de CLB. De ervaring die de inspectie dankzij de evaluatiebezoeken DRM opdeed, bevordert een goede opvolging van deze regelgeving tijdens de doorlichtingen. Omdat doorlichtingen gedifferentieerd verlopen, zal de inspectie aan de hand van dit onderzoek vooral nadenken over de manier waarop het toezicht op deze regelgeving een plaats krijgt tijdens het vooronderzoek en eventueel grondiger onderzocht wordt tijdens het doorlichtingsbezoek.

3.4 Samenwerking tussen Zorginspectie en Onderwijsinspectie

In 2008 werd een beleidsdomeinoverschrijdend samenwerkingsproject (Onderwijs – WVG) opgestart om de toepassing van de decreten door de voorzieningen in al de sectoren van integrale jeugdhulp op een uniforme wijze na te gaan. Het samenwerkingsproject werd ondersteund met de expertise van het Kenniscentrum van het Departement WVG en van het Team Beleidsondersteuning integrale jeugdhulp.

In een eerste fase werd een werkgroep²⁵ opgericht die een evaluatiekader uitwerkte. Oorspronkelijk had deze werkgroep als opdracht om het DRM in thema's op te splitsen en op basis daarvan modules uit te werken die dan in de diverse (sectorale) evaluatiekaders zouden worden geïntegreerd.

Snel werd duidelijk dat het meer aangewezen was om tijdens eenzelfde periode, een eenvormige toetsing in al de door integrale jeugdhulp gevatte sectoren te organiseren.

Door een foto te maken van de situatie van de rechten van minderjarigen in de voorzieningen zou een referentiepunt bekomen worden waarnaar bij latere inspecties of doorlichtingen kan worden teruggegrepen.

Om dit project in goede banen te leiden, werd een stuurgroep opgericht bestaande uit de leidend ambtenaren van Zorginspectie en Onderwijsinspectie, de twee afdelingshoofden van Zorginspectie, een inspecteur van Onderwijsinspectie, het Team Beleidsondersteuning integrale jeugdhulp, een medewerker van de cel beleidscoördinatie van het departement WVG en de binnen Zorginspectie aangeduide projectleider voor dit samenwerkingsproject.

Zorginspectie en Onderwijsinspectie werken met verschillende methodieken, en hanteren elk een specifieke terminologie. In het raam van dit project zochten Zorginspectie en Onderwijsinspectie naar

²³ Zie ook: www.onderwijsinspectie.be

²⁴ Context, Input, Proces, Output

²⁵ De werkgroep bestond uit inspecteurs van Zorginspectie die gespecialiseerd zijn in de inspectie van de 9 sectoren die onder de bevoegdheid van Zorginspectie vallen en een inspecteur van de Onderwijsinspectie die instaat voor de doorlichtingen van de CLB.

een gemeenschappelijke taal. We vonden die in termen als evalueren, evaluaties, evaluatiekader, enz.

3.5 Doelstellingen

Zorginspectie en Onderwijsinspectie werkten volgende doelstellingen uit voor dit samenwerkingsproject:

- ✓ het opmaken van een stand van zaken m.b.t. de implementatie van en het respecteren van de rechten van de minderjarige in de jeugdhulpverlening;
- ✓ het stimuleren van de verdere implementatie van zowel het kaderdecreet als van het DRM op het niveau van de voorzieningen;
- ✓ het genereren van data voor beleids- en publieksgerichte rapportage.

Daarnaast werd vooropgesteld om binnen dit project basismateriaal te verzamelen voor de aanpassing van de bestaande (sectorale) inspectie-instrumenten en het maken van een referentiepunt over de implementatie van zowel het kaderdecreet als van het DRM waar later naar kan worden teruggegrepen.

Vanuit deze doelstellingen werd de inhoudelijke en methodische visie van het evaluatiekader uitgewerkt.

Inhoudelijke en methodische visie van het evaluatiekader

4 Inhoudelijke en methodische visie van het evaluatiekader

In het vorige hoofdstuk stonden we stil bij de verschillen in werkwijze tussen Zorginspectie en Onderwijsinspectie en hoe tot een samenwerkingsproject gekomen werd. We zagen ook welke doelstellingen voor het samenwerkingsproject werden vooropgesteld. Een logische volgende stap was uiteraard de verdere ontwikkeling van het evaluatiekader.

Als basis voor de ontwikkeling van het evaluatiekader werden volgende uitgangspunten vooropgesteld:

- ✓ alle evaluaties worden, ongeacht de sector, met hetzelfde instrument uitgevoerd;
- ✓ een evaluatie neemt in principe maximaal één werkdag in beslag;
- ✓ de evaluaties focussen op wat de minderjarige belangrijk vindt in zijn beleving van de jeugdhulp²⁶.

Met deze uitgangspunten als referentiekader werd de inhoudelijke en methodische visie van het evaluatiekader verder uitgewerkt.

4.1 Inhoudelijke visie

4.1.1 Stimuleren van het respecteren van kinderrechten

Door de Vlaamse overheid werden en worden heel wat initiatieven genomen om de implementatie van het DRM te bevorderen en te ondersteunen. Dit gebeurt via vorming, communicatie en sensibilisering van hulpverleners en via informatieverstrekking aan minderjarigen en ouders. Voor een overzicht van deze initiatieven verwijzen we naar www.rechtspositie.be.

Deze initiatieven zijn geënt op de krachtlijnen en de uitgangsfilosofie van de decreten integrale jeugdhulp.

Inspectie koos er uitdrukkelijk voor om deze krachtlijnen en uitgangsfilosofie als basis te nemen voor het evaluatiekader.

In hoofdstuk 2 werd al toegelicht dat de “3 P-indeling” van rechten (provisie-, protectie- en participatierechten) een opdeling impliceerde in het recht op jeugdhulp, rechten in de jeugdhulp en rechten door de jeugdhulp. Hierbij werd tevens gesteld dat de rechten die materieelrechtelijk geregeld worden in het DRM eerder terug te vinden zijn onder de noemers “recht op jeugdhulp” en “rechten in de jeugdhulp”. Omdat het “recht op jeugdhulp” verwijst naar een aangepast en afdoend antwoord binnen het beschikbare hulpaanbod en naar de gedeelde verantwoordelijkheid van voorzieningen hierin, werden ook het toegangsbeleid van voorzieningen en hun deelname aan de netwerken integrale jeugdhulp bevraagd.

Heel wat “rechten in de jeugdhulp” worden geformuleerd als rechten van minderjarigen en ouders en verwijzen naar een cultuur van dialoog en partnerschap tussen hulpverlening en het cliëntsysteem. Inspectie nam de minderjarige als vertrekpunt maar besteedde tevens aandacht aan de rechten van ouders.

Het uitgewerkte evaluatiekader beoogde voorzieningen te stimuleren om op een doordachte wijze met de naleving van de rechten van minderjarigen om te gaan. Inspectie streefde immers naar een evenwicht tussen controlerende inspecties en eerder ontwikkelingsgerichte inspecties.

²⁶ Beleving van de jeugdhulp: hij moet weten wat zijn rechten zijn, hij moet zich betrokken voelen in de hulpverlening, er moeten voldoende elementen zijn waardoor hij de hulpverlening kan vertrouwen.

4.1.2 Focus van de inspectieronde

In de toelichting bij de context en het doel van het DRM werd verwezen naar de ondeelbaarheid en interdependentie van de rechten en het gevaar van een louter formele rechtenbenadering. Het bleek echter niet mogelijk om de naleving van alle rechten uit het DRM te inspecteren. Enkele thema's, zoals bijvoorbeeld het beschikken over een klachtenprocedure en de naleving van dergelijke procedure werden niet weerhouden voor dit project omdat ze bij Zorginspectie bijvoorbeeld al in de "reguliere" audits, doorlichtingen of erkennings- of kwaliteitsinspecties aan bod komen.

Er werd een selectie van te inspecteren rechten gemaakt op basis van wat inspectie dacht dat voor minderjarigen het verschil maakt in zijn beleving van de hulpverlening, en waarvan de naleving aan de hand van tastbare, inspecteerbare items kon worden getoetst.

Daarnaast werd bij de keuze van clusters van rechten uit het DRM rekening gehouden met de relevantie en de toepasbaarheid in alle sectoren en de noodzaak om voor de thema's op voorzieningenniveau een beleid te voeren.

Rechten van minderjarigen in het beleid van een voorziening
Ontwikkelen van beleid inzake de rechten van minderjarigen
Implementeren en verbeteren
Bekwaamheid van de minderjarige
Vorming
Evalueren van het toegangsbeleid
Participatie aan de netwerken integrale jeugdhulp
Toepassing van het DRM op organisatieniveau (procedures, werkwijzen, ...)
De positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening
Informeren
Inspraak en participatie in de eigen hulpverlening
Het dossier
De positie van de minderjarige in de werking van de voorziening
Inspraak in de werking van de voorziening
<i>Specifiek bij (semi-)residentiële voorzieningen</i>
Regels en sanctiebeleid
Afzondering en andere vrijheidsbeperkende maatregelen
Toepassing van het DRM op case-niveau
De positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening
Informeren
Inspraak en participatie in de eigen hulpverlening
Het dossier
De positie van de minderjarige in de werking van de voorziening
Inspraak in de werking van de voorziening
<i>Specifiek bij (semi-)residentiële voorzieningen</i>
Regels en sanctiebeleid
Afzondering en andere vrijheidsbeperkende maatregelen

4.2 Methodische visie

4.2.1 Kader

4.2.1.1 Toepassing decreten integrale jeugdhulp op beleidsniveau van een voorziening

Bij de inwerkingtreding van de decreten integrale jeugdhulp werd duidelijk dat het respecteren van de rechten van minderjarigen in de jeugdhulpverlening een systematische en continue opdracht is. Inspectie gaat er van uit dat er door het beleid van een voorziening stappen moeten worden ondernomen om te vermijden dat dit afhankelijk is van de deskundigheid van individuele hulpverleners. Daarom werd gepeild naar verbeterplannen op basis van een reflectie over de impact van de decreten integrale jeugdhulp op de werking van de voorziening en naar de aanwezigheid van ondersteunende instrumenten om het beleid van de voorziening inzake de rechten van minderjarigen in de jeugdhulp ingang te doen vinden.

4.2.1.2 Toepassing DRM op organisatieniveau van een voorziening

Vervolgens werd getoetst of de beleidsintenties/-keuzes van een voorziening voldoende operationeel zijn in de eigen werking. Dit betekent dat er op organisatieniveau voorwaarden moeten gecreëerd zijn om de rechten van de minderjarigen in de praktijk te brengen. Een voorziening moet zich organiseren om de rechtspositie van de minderjarige en zijn ouders op een systematische, gestructureerde wijze ingang te laten vinden. In dit kader werd bevraagd of er procedures, werkwijzen, systemen, enz. zijn die (mede) garanties bieden dat verschillende medewerkers op dezelfde manier met een item (bijvoorbeeld sancties) omgaan.

4.2.1.3 Toepassing DRM in individuele cases

Aan de hand van cases werd nagegaan hoe de bevraagde items in de praktijk ingang vonden. Dit gebeurde door het inspecteren van de stukken in het dossier en door een bespreking van de case met de betrokken hulpverlener. Verder in dit rapport wordt dit het case-onderzoek genoemd.

Inspectie focuste zich bij het case-onderzoek op situaties van reeds opgestarte hulpverleningen. Het ging dus over situaties waarbij er sprake is van een interactie tussen jeugdhulpverlener en minderjarige, die verder gaat dan enkel het ter beschikking stellen van informatie of brochures.

We onderzochten de cases aan de hand van de sleutelmomenten in de hulpverlening:

- (1) aanmelding en vraagverheldering;
- (2) de start van de begeleiding²⁷;
- (3) het formuleren van de doelstellingen van de hulpverlening;
- (4) de periodieke evaluatie van de hulpverlening;
- (5) de afronding van de hulpverlening.

De sleutelmomenten in de hulpverlening zijn universeel. Ze zijn toepasbaar in elk hulpverleningsmodel of methode. Het zijn logische stappen die een minimaal kader bieden voor een hulpverleningsproces.

²⁷ De eerste twee sleutelmomenten kunnen samenvallen.

4.2.2 Verloop van het bezoek

Een bezoek verliep op een gefaseerde wijze rekening houdend met wat we voor de evaluatie voor ogen hadden. Per fase werd aangegeven wie best als gesprekspartner kon aanwezig zijn.

<i>onderwerp</i>	<i>gesprekspartner</i>
inleiding tot de inspectie keuze van de cases	directie
ontwikkeling van beleid	directie
toepassing op organisatieniveau	directie en/of personeelsleden met coördinatietaak (bijvoorbeeld teamverantwoordelijken, afdelingsverantwoordelijken, ...)
toepassing in de cases	hulpverleners en anderen naar keuze van de voorziening
eindbespreking	directie

4.2.3 Werkinstrumenten

4.2.3.1 Aangekondigde inspecties

Omdat het voor inspectie essentieel was om te kunnen spreken met leidinggevenden/directies en omdat het stimuleren van de verdere implementatie van de decreten een doelstelling was, werd gekozen voor aangekondigde inspecties.

Bij de start van de evaluaties in juni 2009 werd vanuit Zorginspectie en Onderwijsinspectie een brief verstuurd aan de voorzieningen met enige duiding. Ook de zorgvuldigheidsprincipes die inspectie zou naleven werden aan hen bezorgd. De brief en de zorgvuldigheidsprincipes zijn op de website van integrale jeugdhulp²⁸ terug te vinden.

4.2.3.2 Modelverslag en leidraad

Er werd een modelverslag ontwikkeld dat enkele maanden voor de start van de evaluatieronde via de koepels aan de voorzieningen gecommuniceerd werd, zodat ze zich konden voorbereiden. Om de evaluaties op een uniforme wijze te laten verlopen werd een leidraad voor de inspecteurs ontwikkeld. Hierin werd concrete informatie over het hoe en het waarom van het project gegeven en nadere instructies voor de evaluatie van de voorzieningen.

Met het oog op een eenvormige registratie en rapportage werd een ICT-applicatie ontwikkeld.

4.2.3.3 Terugkoppeling naar de geëvalueerde voorzieningen

Na elk bezoek werd een verslag opgemaakt dat aan de voorziening werd bezorgd.

Voor Onderwijsinspectie gebeurden de evaluaties onafhankelijk van de doorlichting.

Voor Zorginspectie werd, in het kader van de tegensprekelijkheid, aan elke bezochte voorziening de mogelijkheid geboden om op dit verslag te reageren, aanvullingen te formuleren of correcties te vragen²⁹.

4.2.4 Andere methodische elementen

De verschillende inspectieteams binnen Zorginspectie kennen een andere traditie inzake het omschrijven van het al dan niet naleven van de regelgeving. Sommige teams spreken van tekorten, andere van nonconformiteiten, enz. Onderwijsinspectie wil op een ontwikkelingsgerichte manier werken en benoemt niet elk artikel dat al dan niet wordt nageleefd. Omwille van de keuze om naast het controlerende ook te focussen op het ontwikkelingsgerichte, werd ervoor gekozen om binnen dit project te spreken van “werkpunten”. In het verslag dat per voorziening werd opgesteld werden er dus

²⁸ Zie http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp/05_publicaties/index.htm bij Decreet rechtspositie

²⁹ Uitgezonderd voor de sector Personen met een Handicap en dus ook uitgezonderd voor de CLB.

werkpunten geformuleerd, zodat de voorzieningen aan de slag konden met de vaststellingen van inspectie.

Het DRM is nauw verweven met het kaderdecreet. Meerdere artikels van beide decreten kunnen niet los van elkaar worden gezien. Bovendien zijn heel wat van deze artikels gekoppeld of te koppelen aan sectorale regelgeving. In dit project werd geen link gelegd naar sectorale of andere regelgeving omdat dat het geheel te complex zou maken.

Inspectie en beïnvloeding

5 Inspectie en beïnvloeding

We zijn er ons van bewust dat het bezoek door inspectie een invloed heeft op de werking van voorzieningen. De beïnvloeding kan zich op twee niveaus situeren. Het eerste niveau situeert zich bij de aankondiging en bekendmaking van een nieuw evaluatiekader. Wanneer een nieuw evaluatiekader wordt bekend gemaakt en dus bezoeken door inspectie worden aangekondigd, zien we dat voorzieningen zich beginnen voor te bereiden. In dit hoofdstuk geven we aan welke effecten er werden vastgesteld naar aanleiding van de aankondiging van de evaluatieronde.

Het tweede niveau is de beïnvloeding die er is doordat er een concreet bezoek van inspectie ter plaatse gebeurt. Hier gaan we dieper op in bij hoofdstuk 7 over inspectie en rapporteren.

Op 21 januari 2009 werd een ontwerp van evaluatiekader met de koepels van de diverse sectoren besproken. Er werd aangekondigd dat de bezoeken in het voorjaar 2009 zouden starten.

De Kinderrechtswinkels en het Team Beleidsondersteuning integrale jeugdhulp geven aan dat er vanaf het voorjaar 2009 een verhoogde vraag is naar documentatie, vorming, praktische tools, good practices, enz. De website www.rechtspositie.be noteerde ook een stijging van het bezoekersaantal.

De Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdbijstand (OSBJ) stelde vast dat bij een aantal vragen rechtstreeks werd verwezen naar een nakende inspectie. Opmerkelijk hierbij is de verschuiving van eerder technisch-instrumentele vragen naar vragen voor ondersteuning bij groei, ontwikkeling en verbetertrajecten. OSBJ beantwoorde aan deze nood door minder te focussen op basisvorming over het DRM en meer in te zetten op intervisie en procesbegeleiding.

Het DRM is geen apart trefwoord voor registratie van vragen bij de juridische helpdesk van OSBJ. Toch merkt men een beduidende stijging van vragen m.b.t. thema's, zoals bijvoorbeeld het beroepsgeheim, doorgeven van informatie, verslaggeving en dossiervorming.

De aankondiging van de inspectieronde bracht dus een dynamiek bij de voorzieningen teweeg waardoor er extra aandacht uitging naar het DRM. Dit is positief en was ook een expliciete doelstelling van het project. We moeten ons echter wel afvragen of er een dynamiek was die een positief effect had op de gehele implementatie van de decreten of dat de voorzieningen zich enkel voorbereiden op de evaluatieronde. Voor de voorzieningen voor wie het enkel de voorbereiding op de evaluatieronde was, is ook dit als eerste stap te waarderen. Maar er mag niet uit het oog verloren worden dat het belangrijk is dat er verder wordt geïnvesteerd in de volledige implementatie van de decreten.

Geëvalueerde sectoren

6 Geëvalueerde sectoren

6.1 Welke sectoren zijn geëvalueerd?

In het kader van dit project vonden in al de sectoren die gevat zijn door het beleidsconcept integrale jeugdhulp, evaluaties plaats³⁰.

Om in de rapportage onderbouwde uitspraken te kunnen doen, moest een voldoende relevant aantal data worden verzameld en dus ook een voldoende aantal voorzieningen worden geëvalueerd. Hiervoor werd overleg gepleegd met het Kenniscentrum van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en de Diensten Algemeen Regeringsbeleid van de Vlaamse Overheid, die beiden over een expertise beschikken inzake wetenschappelijk onderzoek, steekproeven en rapportage.

Gezien de meeste (sub)sectoren relatief klein zijn, moest per sector meer dan 90% van de voorzieningen geëvalueerd worden. Vermits het moeilijk te verantwoorden was om een klein aantal voorzieningen niet te evalueren, werd ervoor gekozen om in de meeste sectoren al de voorzieningen te bezoeken.

Voor sommige sectoren was deze keuze, binnen de beschikbare tijd en personele middelen, niet haalbaar en werd voor een pragmatische oplossing gekozen:

- ✓ van de 22 CGG die jeugdhulp aanbieden werden er 12 geëvalueerd met als selectiecriteria: regionale spreiding en grootte;
- ✓ van de voorzieningen in de Bijzondere Jeugdbijstand werden, gelet op de omvang van de sector, enkel de residentiële voorzieningen geëvalueerd: de begeleidingstehuizen, de gezinstehuizen en de OOOO.
- ✓ In de Bijzondere Jeugdbijstand horen vaak meerdere erkende voorzieningen onder dezelfde inrichtende macht. Per inrichtende macht werd minstens één begeleidingstehuis of minstens één OOOO geëvalueerd;
- ✓ in alle CAW werd één JAC geëvalueerd.

In de sector Personen met een Handicap werden de Centra voor Ontwikkelingsstoornissen niet geëvalueerd. In de Sector Kind & Gezin werden de diensten voor Gezinsondersteunende Pleegzorg niet geëvalueerd.

³⁰ In "3.1. Reikwijdte decreten integrale jeugdhulp" werd uiteengezet waar het DRM van toepassing is.

<i>Sector</i>	<i>Subsector</i>	<i>Aantal geëvalueerde voorzieningen</i>	<i>Periode waarin de inspectie plaats vond</i>
Centra voor Leerlingbegeleiding		72/72	april 2009 – december 2009
Kind & Gezin	Vertrouwenscentra Kindermishandeling (VK)	6/6	juli 2009 – december 2009
Kind & Gezin	Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG)	23/23	juli 2009 – december 2009
Centra voor integrale Gezinszorg (CIG)		6/6	juli 2009 – januari 2010
Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG)		12/20	juli 2009 - november 2009
Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW)	Jongerenadvies Centra (JAC)	20/52	september 2009 – juni 2010
Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW)	Bezoekruimtes	13/13	september 2009 – juni 2010
Bijzondere Jeugdbijstand	Begeleidingstehuizen + gezinstehuizen	91/101	september 2009 – juni 2010
	Onthaal-, Observatie-, en Oriëntatiecentra (OOOC)	19/25	september 2009 – juni 2010
Personen met een Handicap	Thuisbegeleidingsdiensten Diensten voor plaatsing in gezinnen Semi-internaten Internaten OBC Tehuizen voor kortverblijf	106/106	september 2009 – juni 2010
Totaal		368 (1839 cases)	

Zorginspectie koos ervoor om binnen een voorziening een bepaalde afdeling te inspecteren. Het resultaat van de input van een voorziening in het raam van het DRM en het kaderdecreet kan immers divers zijn per afdeling of vestigingsplaats, al naar gelang er al dan niet een afdelingsspecifiek beleid wordt gevoerd.

Onderwijsinspectie hield voor het onderzoek in de CLB rekening met de eigenheid van hun werking en organiseerde de evaluatie op het niveau van een CLB. Elk CLB heeft een werkgebied. Tot dit werkgebied behoren de scholen - eventueel ook Syntra en centra voor deeltijds onderwijs - waarmee ze formeel een overeenkomst hebben gemaakt. Het werkgebied bepaalt voor welke minderjarigen het CLB als hulpverlenende instantie optreedt.

Het decreet CLB ging gepaard met een aanzienlijke schaalvergroting waardoor meerdere centra voor een uitgestrekte regio werken. Daardoor werkt een centrum soms met meerdere vestigingsplaatsen. Omdat elk centrum door één directie worden aangestuurd, koos de inspectie ervoor om het onderzoek telkens op CLB-niveau uit te voeren en niet op niveau van een bepaalde vestiging.

In sommige sectoren zijn de evaluaties reeds enige tijd geleden uitgevoerd. Dit betekent dat sommige voorzieningen inzake de implementatie van het DRM vandaag waarschijnlijk al wat verder kunnen staan dan in dit rapport wordt weergegeven.

6.2 Sectoren of subsectoren?

We kiezen ervoor om in dit rapport dieper in te zoomen op voorzieningen met eenzelfde soort werking. Dit betekent dat we soms focussen op sectoren en soms op subsectoren. In de tabel onder “Welke sectoren zijn geëvalueerd?” is in het blauw aangeduid welke sectoren of subsectoren we als evaluatie-eenheid beschouwen.

De 10 geëvalueerde soorten voorzieningen of evaluatie-eenheden zijn dan:

1. de CLB,
2. de CGG,
3. de VK,
4. de Bezoekruimtes van de CAW,
5. de JAC,
6. de CIG,
7. de CKG,
8. de begeleidingstehuizen en gezinstehuizen van de Bijzondere Jeugdzorg,
9. de OOOO van de Bijzondere Jeugdzorg,
10. de voorzieningen die minderjarigen begeleiden in de sector Personen met een Handicap³¹.

In dit rapport noemen we deze 10 evaluatie-eenheden verder “sectoren”. We kiezen er voor om met deze indeling te werken om correcte uitspraken te doen. Het zou immers niet juist zijn om bijvoorbeeld algemene uitspraken te doen over de VK en de CKG (die beiden erkend en gesubsidieerd worden door Kind & Gezin) vermits hun werking sterk verschillend is. Per sector stelden we een fiche op met kerncijfers en elementen die belangrijk zijn om op een juiste manier naar de hulpverleningscontext te kijken waar de rechtspositie van de minderjarige werd geëvalueerd.

³¹ Uitgezonderd de Centra voor Ontwikkelingsstoornissen.

6.2.1 Centra voor Leerlingenbegeleiding

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	72
	totaal aantal voorzieningen	72
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	47 voorzieningen
	één vestigingsplaats	25
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 71 voorzieningen
	6 – 11 jaar	in 71 voorzieningen
	12 – 18 jaar	in 71 voorzieningen ³²
	werkvorm van de geëvalueerde settings	enkel ambulante: 72
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	922
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	604
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	317
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevraagd	1
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>In een CLB werken verschillende deskundigen samen: artsen, verpleegkundigen, maatschappelijk werkers, psychologen, pedagogen, e.a. Samen met de school en de ouders zorgt een multidisciplinair team ervoor dat elk kind zijn kennis, talenten en vaardigheden zo goed mogelijk ontwikkelt. Wanneer dit proces om één of andere reden dreigt verstoord te raken of wordt verstoord, dan gaat men na wat school, CLB, ouder en kind, elk vanuit zijn rol, hieraan kunnen doen. Zowel voorkomen als verhelpen zijn belangrijk. Een CLB is een belangrijke draaischijf tussen onderwijs en welzijn.</p> <p>Bij een onderzoek werd steeds een CLB in zijn totaliteit betrokken. Het CLB bezorgde de inspectie overzichten met afgesloten kortdurende begeleidingen per school voor al de scholen waarmee het CLB een beleidscontract of een beleidsplan heeft afgesloten. Ad random werden er scholen geselecteerd. Per school werden een of meerdere cases geselecteerd.</p> <p>Het aantal cases dat bij het onderzoek besproken werd, was afhankelijk van de grootte van het centrum. Bij kleine centra werden 10 cases aangeduid. In middelgrote en de grote centra werden 15 cases aangeduid en werd het onderzoek uitgevoerd door 2 inspecteurs. In de drie grootste centra werden 20 cases aangeduid en werd het onderzoek uitgevoerd door 3 inspecteurs. Het bezoek ter plaatse zelf werd steeds op één dag afgerond.</p>		

³² Er is dus één CLB dat geen 0 tot 5-jarigen begeleidt, één CLB dat geen 6 tot 11-jarigen begeleidt (dit kan hetzelfde zijn als het CLB dat geen 0 tot 5-jarigen begeleidt) en er is één CLB dat geen 12 tot 18-jarigen begeleidt.

6.2.2 Centra Geestelijke Gezondheidszorg

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	12
	totaal aantal voorzieningen	20
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	12 voorzieningen
	één vestigingsplaats	0
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 12 voorzieningen
	6 – 11 jaar	in 12 voorzieningen
	12 – 18 jaar	in 12 voorzieningen
	werkvorm van de geëvalueerde settings	enkel ambulante in 12 voorzieningen
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	35
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	24
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	11
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevestigd	0
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>De Centra Geestelijke Gezondheidszorg begeleiden minderjarigen met psychische en/of gedragsproblemen waarvoor een ambulante behandeling aangewezen is. Bijna 30% wordt verwezen door iemand uit de onderwijssector. Ongeveer 25% komt niet via een gespecialiseerde verwijzing³³.</p> <p>De 12 geëvalueerde Centra Geestelijke Gezondheidszorg werden willekeurig geselecteerd op basis van twee uitgangspunten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) een voldoende geografische spreiding, dus minstens 2 Centra Geestelijke Gezondheidszorg per provincie; 2) een mix van grotere en kleinere voorzieningen. 		

³³ www.zorgengezondheid.be

6.2.3 Vertrouwenscentra Kindermishandeling

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	6
	totaal aantal voorzieningen	6
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	3 voorzieningen
	één vestigingsplaats	3 voorzieningen
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 6 voorzieningen
	6 – 11 jaar	in 6 voorzieningen
	12 – 18 jaar	in 6 voorzieningen
	werkvorm van de geëvalueerde settings	enkel ambulante: 6 voorzieningen
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	25
	waarvan door de voorziening geïdentificeerd als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	13
	waarvan door de voorziening geïdentificeerd als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	11
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevestigd	1
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>De VK zoeken in situaties waar er vermoedens zijn van kindermishandeling of waar er kindermishandeling is, een oplossing via hulpverlening. Hulpverlening probeert kindermishandeling te stoppen of te voorkomen via begeleiding van het kind en zijn gezin. Op die manier zorgt het Vertrouwenscentrum voor een veiligere leefwereld voor de minderjarige en de andere gezinsleden.</p> <p>De veiligheid van het kind is de eerste zorg van de VK.</p> <p>In het kader van dit project werden alle VK geëvalueerd.</p>		

6.2.4 Bezoekruimtes van de CAW

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	13
	totaal aantal voorzieningen	13
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	7 voorzieningen
	één vestigingsplaats	6 voorzieningen
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 13 voorzieningen
	6 – 11 jaar	in 13 voorzieningen
	12 – 18 jaar	in 13 voorzieningen
	werkvorm van de geëvalueerde settings	enkel ambulans: 13
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	40
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	19
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	21
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevestigd	0
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>Een bezoekruimte heeft als opdracht cliënten tijdelijk te ondersteunen en de nodige begeleiding aan te bieden wanneer zich ernstige moeilijkheden of conflicten voordoen bij de verwezenlijking van het recht op persoonlijk contact. De bezoekruimte biedt begeleiding in situaties waarbij er, na een scheiding, moeilijkheden zijn bij de uitoefening van de omgangsregeling met de kinderen. De begeleiding vertrekt vanuit het organiseren van contacten tussen en gesprekken met de cliënten, om zo opnieuw ruimte te maken voor het kind in de conflictueuze relatie. Die contacten vinden plaats in of buiten een fysieke bezoekruimte. De tussenkomst van de bezoekruimte heeft een tijdelijk en uitzonderlijk karakter.</p> <p>De dienst biedt een ruimte waar ouders en kinderen elkaar onder professionele begeleiding kunnen ontmoeten om zo te trachten (opnieuw) een betekenisvolle ouder – kindrelatie op te bouwen.</p> <p>Alle gerechtelijke arrondissementen in Vlaanderen beschikken over een bezoekruimte met uitzondering van de gerechtelijke arrondissementen Ieper en Veurne die samen 1 bezoekruimte hebben met 2 filialen. De bezoekruimtes zijn geïntegreerd binnen de Centra voor Algemeen Welzijnswerk.</p> <p>Om de minderjarigen te vrijwaren van druk wordt de verantwoordelijkheid om naar de bezoekruimte te komen in de meeste bezoekruimtes bij de verblijfouder gelegd. Er wordt geprobeerd om de minderjarige en de verblijfouder te motiveren voor de bezoeken, waarbij de minderjarige beluisterd en ernstig genomen wordt en er op zijn tempo gewerkt wordt.</p> <p>In het kader van dit project werden alle bezoekruimtes geëvalueerd.</p>		

6.2.5 Jongeren Advies Centra

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	20
	totaal aantal voorzieningen	52
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	16 voorzieningen
	één vestigingsplaats	4 voorzieningen
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	
	6 - 11 jaar	
	12 - 18 jaar	in 20 voorzieningen
	werkvorm van de geëvalueerde settings	enkel ambulante: 20 voorzieningen
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	50
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	50
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	0
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevraagd	0
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>Een JAC geeft informatie, advies en hulp aan minderjarigen van 12 tot 25 jaar. Jongeren kunnen er gewoon binnenlopen zonder afspraak. Voor de overgrote meerderheid van de minderjarigen die in een JAC over de vloer komen, wordt geen (langdurige) hulpverleningsbegeleiding opgestart. Het is eigen aan de JAC dat er sterk op de jongere wordt gefocust.</p> <p>Er werd voor gekozen om in al de CAW die over een JAC-werking beschikken, één JAC te inspecteren. Gezien het DRM van toepassing is op een hulpverleningsrelatie werd in de JAC enkel op die cases gefocust waar er daadwerkelijk sprake is van een hulpverleningsrelatie (en dus niet op die situaties waarin louter informatie wordt gegeven). In enkele gevallen werd de begeleiding van deze minderjarigen niet door het JAC opgenomen, maar door een andere dienst. In die gevallen werden de cases op die dienst geëvalueerd.</p>		

6.2.6 Centra voor Integrale Gezinszorg

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	6
	totaal aantal voorzieningen	6
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	4 voorzieningen
	één vestigingsplaats	2 voorzieningen
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 6 voorzieningen
	6 – 11 jaar	in 6 voorzieningen
	12 – 18 jaar	in 6 voorzieningen
	werkvorm van de geëvalueerde settings	enkel residentieel: 1 voorziening residentieel en ambulante: 4 voorzieningen ambulant, semi-residentieel en residentieel; in 1 voorziening
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	18
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	7
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	11
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevestigd	0
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>In CIG kunnen moeders met kinderen terecht als het thuis moeilijk loopt. Bijvoorbeeld wanneer er relatie- en/of communicatieproblemen zijn met de partner of de omgeving; wanneer de opvoeding van de kinderen erg moeilijk loopt of wanneer er mishandeling is binnen het gezin.</p> <p>In de CIG kunnen we 2 groepen van minderjarigen onderscheiden : (1) de minderjarige tienerouders of minderjarige zwangere meisjes (al dan niet met partner); (2) de kinderen die hun (al dan niet minderjarige) ouders vergezellen.</p> <p>Zowel tienerouders als de vergezellende kinderen kunnen hier dus minderjarig zijn. Bij de cases zijn zowel tienerouders als begeleidende kinderen bij de "minderjarigen" opgenomen. Bij de "ouders" zijn zowel tienerouders als de ouders van deze tienerouders opgenomen. Tijdens de inspecties kwam naar voor dat de Centra de tienermoeders laten kiezen of hun ouders betrokken worden in de hulpverlening. Dit is ook zo voor de vader van hun kinderen. Indien de tienermoeder niet wil dat de vader van haar kinderen in de begeleiding betrokken wordt, gebeurt dit niet.</p> <p>In het kader van dit project werd op de residentiële werking van de Centra gefocust. Bij het selecteren van de cases werden steeds minderjarigen geselecteerd die residentieel in een Centrum voor Integrale Gezinsondersteuning worden begeleid.</p>		

6.2.7 Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	23
	totaal aantal voorzieningen	23
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	17 voorzieningen
	één vestigingsplaats	6 voorzieningen
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 23 voorzieningen
	6 – 11 jaar	in 23 voorzieningen
	12 – 18 jaar	0
	werkvorm van de geëvalueerde settings	residentieel en ambulante: 23
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	95
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	25
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	68
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevestigd	2
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>In CKG kunnen gezinnen met kinderen tussen 0 en 12 jaar tijdelijk terecht voor ondersteuning om moeilijke periodes in de opvoeding door te komen. Er is bijzondere aandacht voor kleine kinderen tot 6 jaar. De CKG begeleiden de gezinnen mobiel in hun thuissituatie of bieden tijdelijke residentiële of ambulante begeleiding van de kinderen aan.</p> <p>In het kader van dit project werden alle CKG geëvalueerd.</p>		

6.2.8 Begeleidingstehuizen en gezinstehuizen van de Bijzondere Jeugdbijstand

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde begeleidingstehuizen	89
	met leefgroepwerking	79
	met kamertraining	61
	totaal aantal begeleidingstehuizen	99
	aantal geëvalueerde gezinstehuizen	2
	totaal aantal geëvalueerde gezinstehuizen	2
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	begeleidingstehuizen met meerdere vestigingsplaatsen	37
	begeleidingstehuizen met één vestigingsplaats	52
	gezinstehuizen met één vestigingsplaats	2
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 35 voorzieningen
	6 - 11 jaar	in 38 voorzieningen
	12 - 18 jaar	in 62 voorzieningen
	werkvorm van de geëvalueerde settings	residentieel en eventueel ambulante: 91
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	279
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	222
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	54
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevestigd	3
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>Begeleidingstehuizen vangen minderjarigen op in residentieel verband. Door een aangepaste begeleiding wordt gewerkt aan een terugkeer naar thuis of naar zelfstandig wonen. Sommige begeleidingstehuizen vangen kinderen op, andere tieners. Sommige zijn er voor minderjarigen met problemen thuis, anderen richten zich vooral op minderjarigen die een misdrijf hebben gepleegd. Er zijn ook begeleidingstehuizen die vooral minderjarigen met psychische problemen opvangen en nog anderen openen hun deuren voor vluchtelingenminderjarigen.</p> <p>Gezinstehuizen zijn voorzieningen waar begeleiders minderjarigen opvangen in gezinsverband. De minderjarigen wonen samen met een gezin in de voorziening. Het leven in een gezinstehuis verloopt zoveel mogelijk zoals dat in een "normaal" gezin zou gaan.</p> <p>Momenteel zijn er 2 gezinstehuizen in de Bijzondere Jeugdbijstand. Omwille van dit kleine aantal en omwille van de convergentie met de werking van begeleidingstehuizen werden beide soorten voorzieningen samen geëvalueerd. Als we verder in dit rapport spreken over begeleidingstehuizen, zijn hier ook de 2 gezinstehuizen bijgevoegd.</p> <p>In de Bijzondere Jeugdbijstand horen vaak meerdere erkende voorzieningen onder dezelfde inrichtende macht. Tijdens dit project werd per inrichtende macht minstens één begeleidingstehuis geëvalueerd. Soms zijn er meerdere begeleidingstehuizen per inrichtende macht geëvalueerd.</p> <p>Binnen de Bijzondere Jeugdbijstand lopen op dit ogenblik heel wat experimenten. Zo ondermeer de proeftuinen voor gestructureerde opvang van minderjarigen. Deze proefprojecten werden, omwille van de specificiteit en het experimentele karakter van hun werking, niet mee opgenomen in deze evaluatieronde.</p>		

6.2.9 De Onthaal-, Oriëntatie- en Observatiecentra van de Bijzondere Jeugdbijstand

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	19
	totaal aantal voorzieningen	25
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	2 voorzieningen
	één vestigingsplaats	17 voorzieningen
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 8 voorzieningen
	6 – 11 jaar	in 9 voorzieningen
	12 – 18 jaar	in 12 voorzieningen
	werkvorm van de geëvalueerde settings	residentieel en ambulante: 19
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	55
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	48
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	5
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevestigd	2
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>Een OOC zorgt voor het onthaal en de opvang van minderjarigen die niet onmiddellijk terug naar huis kunnen of niet meteen voor de jeugdrechter kunnen verschijnen. Ook minderjarigen die even uit hun omgeving moeten worden gehouden en minderjarigen die op een geschikte plaats in een andere voorziening wachten, kunnen hier terecht.</p> <p>OOC gaan door het opmaken van een oriëntatie die aan de hand van een korte begeleiding wordt opgesteld ook op zoek naar de beste oplossing voor de toekomst voor minderjarigen.</p> <p>Een OOC gaat aan de hand van een grondig onderzoek op zoek naar een goede oplossing voor problemen .</p> <p>In de Bijzondere Jeugdbijstand horen vaak meerdere erkende voorzieningen onder dezelfde inrichtende macht. Tijdens dit project werd per inrichtende macht minstens één OOC geëvalueerd. Soms zijn er meerdere OOC per inrichtende macht geëvalueerd.</p>		

6.2.10 Voorzieningen Personen met een Handicap

Kerncijfers		
	aantal geëvalueerde voorzieningen	106
	totaal aantal voorzieningen waar minderjarigen worden begeleid	106
	toegankelijkheid van de geëvalueerde voorzieningen	niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
	inplanting van de geëvalueerde voorzieningen	
	meerdere vestigingsplaatsen	49 voorzieningen
	één vestigingsplaats	57 voorzieningen
Geëvalueerde settings		
	leeftijdsbereik in de geëvalueerde settings	
	0 - 5 jaar	in 74 voorzieningen
	6 - 11 jaar	in 90 voorzieningen
	12 - 18 jaar	in 96 voorzieningen
	werkvorm van de geëvalueerde settings	residentieel: 59 semi residentieel: 24 ambulant: 23
Geëvalueerde cases		
	aantal geëvalueerd	320
	waarvan door de voorziening geduid als bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	138
	waarvan door de voorziening geduid als niet bekwaam om al hun rechten uit te oefenen	180
	waarvan de inschatting van de bekwaamheid door de voorziening niet werd bevraagd	2
Belangrijke elementen bij de inspectie van de rechtspositie van de minderjarige		
<p>Voorzieningen Personen met een Handicap staan in voor de begeleiding en opvang van personen met een handicap. Er bestaan volgende soorten werkingen: internaten, observatie- en behandelingscentra, semi-internaten, kortopvang, thuisbegeleiding en pleegzorg. Eenzelfde voorziening kan meerdere soorten werkingen aanbieden.</p> <p>In het kader van dit project werd bij een evaluatie gefocust op één soort werking.</p> <p>Voor de verwerking van de resultaten werd de geëvalueerde setting genomen, ongeacht de erkenning van de voorziening.</p> <p>Om de gegevens van de voorzieningen Personen met een Handicap verder uit te diepen werd een systeem opgezet. Er werden 2 soorten verdelingen opgemaakt: één op basis van het al dan niet residentieel begeleiden en één op basis van de problematiek van de minderjarigen die er worden begeleid.</p> <p>(1) residentieel, semiresidentieel en ambulant; (2) meervoudig gehandicapt, gedragsproblemen en andere.</p> <p>(1) Onder residentieel zijn die voorzieningen ondergebracht met werkingen waar minderjarigen residentieel worden begeleid, ook al zijn er die semiresidentieel en/of ambulant worden begeleid. Onder semiresidentieel zijn dan de werkingen ondergebracht waar minderjarigen semiresidentieel worden begeleid, maar ook die zowel semiresidentiële als ambulante begeleidingen doen. Onder ambulant blijven dan enkel de voorzieningen over die enkel ambulante begeleidingen doen.</p> <p>(2) Onder "meervoudig gehandicapt" zijn alle voorzieningen ondergebracht waar meervoudig gehandicapten worden begeleid. Dus ook voorzieningen waar meervoudig gehandicapten en minderjarigen met gedragsproblemen en/of andere problematieken worden begeleid.</p> <p>Onder "gedragsproblemen" zijn dan alle voorzieningen ondergebracht die minderjarigen begeleiden met gedragsproblemen, maar ook die zowel gedragsproblemen als minderjarigen met andere problemen begeleiden. Onder "andere" zijn dan de voorzieningen ondergebracht die enkel minderjarigen met andere problemen begeleiden.</p> <p>Wanneer deze opdeling relevant is bij de analyse van de resultaten, is dit opgenomen in dit rapport.</p> <p>In het kader van dit project is het van belang om te vermelden dat het VAPH in januari 2009 een omzendbrief stuurde aan "de voorzieningen die zich richten tot minderjarigen" waarin het agentschap de voorzieningen herinnert aan het belang van het DRM, het implementeren en het naleven ervan.</p>		

Inspecteren en rapporteren

7 Inspectie en rapporteren

Vooraleer in te gaan op de resultaten uit de evaluaties, verduidelijken we eerst op welke manier deze resultaten best worden gelezen. Wat is een rapportage vanuit inspectie?

7.1 De eigenheid van rapporteren over inspecties

In 368 voorzieningen van 10 sectoren werden gelijke inspecties uitgevoerd. Van elk bezoek werd een verslag opgemaakt in eenzelfde applicatie. Er werd geïnvesteerd in werkinstrumenten, zoals leidraden, modelverslagen en vormingen om de evaluaties gelijkvormig te laten verlopen.

Zoals we reeds aangaven zien we dat evaluaties door inspectie beïnvloedend werken op twee niveaus: bij de aankondiging van de evaluaties en bij het concrete bezoek ter plaatse.

De vaststellingen die een inspecteur doet, zijn het resultaat van de interactie tussen hem en de voorziening. Een inspecteur zal doorvragen om te peilen naar een correcte stand van zaken. Een inspecteur zal ook bewijsmateriaal vragen om bepaalde uitspraken te staven³⁴. Op basis van wat een inspecteur vaststelt, maakt hij een beoordeling. De beoordelingen bij dit project zijn gebaseerd op een leidraad die werd opgesteld op basis van het kader dat vanuit integrale jeugdhulp werd aangereikt. Het is net door het feit dat inspectie een beoordeling geeft, dat inspecties beïnvloedend werken op een voorziening. Inspectie maakt immers verslagen op, aan de hand waarvan het erkennende en subsidiërende agentschap of het departement WVG een beslissing kan nemen die consequenties heeft voor de voorziening.

7.2 De resultaten in dit rapport

Het cijfermateriaal dat we in hoofdstuk 8 zullen bespreken, is de optelsom van de beoordelingen die in de 368 inspectieverslagen worden gemaakt.

Inspectie nam als uitgangspunt dat een element van het DRM door meer dan 70% van de 368 geëvalueerde voorzieningen toegepast moet zijn. Voor het case-onderzoek volgden we dezelfde redenering: we gingen na of een bevraagd onderwerp in meer dan 70% van alle cases over de tien sectoren heen werd toegepast.

Wanneer we vaststelden dat een element van het DRM niet wordt toegepast in minstens 30% van de geëvalueerde voorzieningen of in minstens 30% van de cases, beschouwen we dit als een "knipperlicht". Het betekent immers dat de toepassing in minstens 3 van de 10 voorzieningen niet kon worden aangetoond of dat voor minstens 30% van de minderjarigen niet kon worden aangetoond of zijn rechten worden nageleefd.

Een totaalscore van meer dan 70% beschouwen we in dit verband als een aanduiding van een voldoende (eerste) implementatieniveau. Dit mag niet beletten dat sommige voorzieningen of sectoren voor zichzelf nagaan hoe hun resultaat zich verhoudt tot het globale cijfer. We verwijzen hiervoor naar de sectorale cijfer rapporten.

Als meer dan 70% van de voorzieningen een bepaald resultaat haalt, maar bepaalde sectoren hier lager op scoren, vermelden we die sectoren in dit rapport. Per bevraagd item wordt niet steeds het resultaat van elke sector weergegeven.

We zijn er ons van bewust dat door deze werkwijze nuances per sector soms minder sterk in beeld komen, maar kozen er toch voor om ons te beperken tot een rapport over de sectoren heen.

In dit rapport geven we geen causale verklaringen voor resultaten. Wanneer de resultaten ons voldoende houvast bieden om een hypothese te formuleren, doen we dat. Een hypothese is echter niet meer dan een mogelijke verklaring die voorwerp kan uitmaken van verder onderzoek. Een hypothese kan sectoren ook uitnodigen om na te gaan of ze correct is en er eventueel verder mee aan de slag te gaan.

³⁴ We moeten ons hierbij ook de bedenking maken dat het voorvalt dat een werkwijze goed kan lopen, maar misschien niet aantoonbaar is voor de Inspectie.

Reeds eerder gaven we aan dat de evaluaties in sommige sectoren al enige tijd geleden zijn uitgevoerd en dat sommige voorzieningen inzake de implementatie van het DRM vandaag waarschijnlijk al wat verder kunnen staan dan in dit rapport wordt weergegeven.

Met deze dynamiek in het achterhoofd willen we er ook op wijzen dat als we in dit rapport enkele keren dezelfde sectoren vermelden omwille van het feit dat een element uit het DRM in minstens 30% niet wordt toegepast dit, zoals hierboven al aangegeven, een knipperlicht is dat moet aanzetten tot verder onderzoek naar het hoe en waarom van deze vermeldingen.

Rechten in de praktijk

8 Rechten in de praktijk

Vooraleer in te gaan op de resultaten uit de evaluatie, zetten we eerst nog eens op een rijtje wat belangrijk is om te weten om deze resultaten correct te lezen:

- 1) Het model dat uitgewerkt is om de voorzieningen te evalueren is specifiek voor dit samenwerkingsproject uitgewerkt en is een evenwichtsoefening tussen een controlerende benadering en een ontwikkelingsgerichte benadering.
- 2) De evaluaties werden uitgevoerd in 10 sectoren die onder integrale jeugdhulp ressorteren: (1) CLB, (2) VK, (3) CKG, (4) CIG, (5) CGG, (6) JAC, (7) bezoekruimtes van de CAW, (8) begeleidingstehuizen en (9) OOOO van de Bijzondere Jeugdbijstand en (10) de voorzieningen Personen met een handicap.
- 3) Volgend model werd gehanteerd:

Ontwikkelen van beleid inzake de rechten van minderjarigen	Beleidsniveau
Implementeren en verbeteren Bekwaamheid van de minderjarige Vorming Evalueren van het toegangsbeleid Participatie aan de netwerken integrale jeugdhulp	
De positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening	
Geïnformeerd worden Inspraak en participatie in de eigen hulpverlening Het dossier ³⁵	Organisatieniveau <i>(procedures, werkwijzen, ...)</i>
De positie van de minderjarige in de werking van de voorziening	
Inspraak in de werking van de voorziening <i>Specifiek voor (semi)residentiële voorzieningen</i> Regels en sanctiebeleid Afzondering en andere vrijheidsbeperkende maatregelen	<p style="text-align: center;">Cases</p> <p style="text-align: center;"><i>(dossieronderzoek, gesprek met betrokken hulpverlener)</i></p>

³⁵ Een dossier voor elke minderjarige, centraliseren van gegevens, omgaan met het dossier, bewaren van het dossier, conformiteit van het toegangsrecht, informeren en participeren inzake het dossier.

- 4) Voor de evaluatie van de rechten van de minderjarigen in de eigen hulpverlening werd gefocust op de sleutelmomenten in de hulpverlening :
 - a. aanmelding en vraagverheldering;
 - b. de start van de hulpverlening³⁶;
 - c. het formuleren van de doelstellingen van de hulpverlening;
 - d. de periodieke evaluatie van de hulpverlening;
 - e. de afronding van de hulpverlening.
- 5) Het verzamelde cijfermateriaal is de optelsom van beoordelingen uit de 368 inspectieverslagen.
- 6) Om de resultaten te kunnen kaderen, nemen we als uitgangspunt dat een element van het DRM door meer dan 70% van de 368 geëvalueerde voorzieningen toegepast moet zijn. Voor het case-onderzoek volgden we dezelfde redenering: we gingen na of een bevroegd element toegepast werd in meer dan 70% van alle cases over de tien sectoren heen. Wanneer we vaststelden dat een element van het DRM niet wordt toegepast in minstens 30% van de geëvalueerde voorzieningen of in minstens 30% van de cases, dan beschouwen we dit als een “knipperlicht”. Het betekent immers dat de toepassing in 3 van de 10 voorzieningen niet kon worden aangetoond of dat voor minstens 30% van de minderjarigen niet kon worden aangetoond of zijn rechten worden nageleefd.

In de volgende delen geven we telkens een korte toelichting over wat geëvalueerd werd, om vervolgens in te gaan op de concrete resultaten. Daarna reflecteren we op de resultaten en formuleren we enkele aan de resultaten gekoppelde aanbevelingen.

8.1 Ontwikkelen van beleid inzake de rechten van minderjarigen

8.1.1 Implementeren en verbeteren

REFLECTIE

Omdat een bewustwordingsproces een noodzakelijke voorwaarde is om tot een veranderingsproces te komen, ging inspectie na of er bij de voorzieningen een reflectie is geweest over het effect dat het DRM heeft op hun werking.

ACTIES EN VERBETERPLANNEN

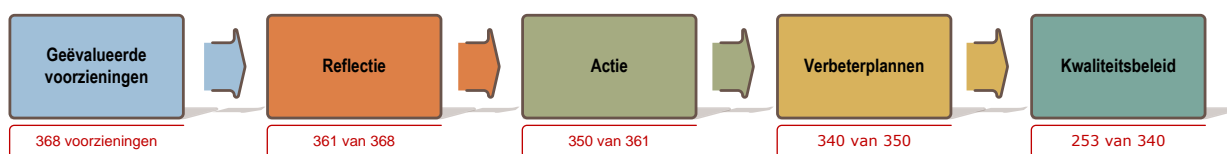
Inspectie ging na of er naar aanleiding van de reflectie ook is overgegaan tot acties. Is een voorziening zich bewust van het feit dat er naar aanleiding van het DRM ook acties moe(s)ten ondernomen worden? Gebeurde dit louter ad hoc of op een planmatige wijze? Zijn de acties vertaald in verbeterplannen?

KWALITEITSBELEID

Inspectie nam als uitgangspunt dat het respecteren van de rechten van de minderjarigen door het beleid van een voorziening moet worden aangestuurd. Dit moet op een planmatige en systematische wijze gebeuren en wordt dus best ingebed in het kwaliteitsbeleid van de voorziening. Het naleven van rechten van minderjarigen mag met andere woorden niet afhangen van het engagement van individuele hulpverleners of van bepaalde trends die er op een moment in een voorziening zijn.

³⁶ De eerste twee sleutelmomenten kunnen samenvallen.

RESULTATEN

REFLECTIE

We stelden vast dat er in de overgrote meerderheid van de voorzieningen gereflecteerd werd over het effect dat het DRM op hun werking heeft. Dit is in 361 van de 368 (98%) geëvalueerde voorzieningen³⁷ of meer dan 70% van het globaal aantal geëvalueerde voorzieningen. Als we naar elk van de 10 geëvalueerde sectoren apart kijken, zien we dat in elke sector meer dan 70% van de voorzieningen hierover reflecteerden.

De reflectie gebeurde voornamelijk door de directie (354 voorzieningen) en het middenkader van de voorziening (349 voorzieningen) en in iets mindere mate samen met de medewerkers (325 voorzieningen).

Slechts in 106 van de 361 (29 %) voorzieningen werden bij die reflectie ook gebruikers betrokken. Dit waren in 73 voorzieningen minderjarigen en in 80 voorzieningen ouders^{38 39}.

In 5 sectoren was er in geen enkele voorziening inbreng van de gebruikers bij het reflecteren : (1) de CGG, (2) de VK, (3) de Bezoekruimtes van de CAW, (4) de JAC en (5) de CIG.

In de sector Personen met een Handicap werden in 48 van de 106 geëvalueerde voorzieningen (45%) gebruikers betrokken. Dit is relatief bekeken toch meer dan in de andere sectoren van de jeugdhulp. In 45 voorzieningen waren dit ouders. Daarnaast werden in 22 voorzieningen ook minderjarigen betrokken⁴⁰.

De methodes die het meest gebruikt werden voor het reflecteren zijn: het oprichten van werkgroepen (236) en het uitwerken van visieteksten (172).

ACTIES EN VERBETERPLANNEN

In 350 van de 368 (95%) geëvalueerde voorzieningen resulteerde de reflectie ook in acties. In 11 voorzieningen uit diverse sectoren bleef het enkel bij een reflectie.

In 340 voorzieningen kregen de acties vorm in een verbeterplan (92%).

In 71 voorzieningen waren dit eerder adhoc initiatieven. In 269 voorzieningen hadden de verbeterplannen kenmerken van een planmatige aanpak.

³⁷ Enkel in 7 voorzieningen Personen met een Handicap vond dergelijke reflectie nog niet plaats.

Dit zijn 4 internaten, 2 semi-internaten en een dienst voor pleegzorg.

In de 4 internaten waar er nog geen reflectie was, worden begeleid :

1. mentaal gehandicapten en meervoudig gehandicapten
(69 minderjarigen begeleid)
2. mentaal gehandicapten en minderjarigen met gedragsproblemen
(30 minderjarigen begeleid)
3. mentaal gehandicapten, sensorieel gehandicapten en minderjarigen met gedragsproblemen
(11 minderjarigen begeleid)
4. minderjarigen met gedragsproblemen
(90 minderjarigen begeleid)

In de 2 semi-internaten :

1. mentaal gehandicapten en minderjarigen met gedragsproblemen
(20 minderjarigen begeleid)
2. meervoudig gehandicapten
(8 minderjarigen begeleid)

De dienst voor pleegzorg begeleidt minderjarigen met alle mogelijke problematieken.

Als we even verder inzoomen op deze 7 voorzieningen, zien we dat geen van hen betrokken is met de netwerken integrale jeugdhulp. Ze nemen er niet deel aan en ze gebruiken de expertise van de netwerken niet.

³⁸ Verder in dit rapport vermelden we : ouders, maar ook de opvoedingsverantwoordelijken zijn hierin vervat.

³⁹ Het kan natuurlijk ook dat voorzieningen zowel minderjarigen als ouders bij de reflectie betrokken.

⁴⁰ Minderjarige en ouders zijn ook mogelijk.

Zowel globaal bekeken, als per sector, hebben dus meer dan 70% van de geëvalueerde voorzieningen acties ondernomen en verbeterplannen opgesteld.

KWALITEITSBELEID

We stellen vast dat in 253 van de 340 voorzieningen (69%) de verbeterplannen ook deel uitmaakten van het kwaliteitsbeleid.

In minder dan 70% van het globaal aantal geëvalueerde voorzieningen maken acties en verbeterplannen inzake kinderrechten dus deel uit van het kwaliteitsbeleid.

In minder dan 70% van de CLB, van de CGG, van de VK, van de JAC en van de CIG maken de verbeterplannen deel uit van het kwaliteitsbeleid. Het DRM heeft hier dus nog onvoldoende zijn weg gevonden naar het kwaliteitsbeleid van de voorzieningen.

FOCUS VAN ACTIES EN VERBETERPLANNEN

Bij de acties en mogelijke verbeterplannen springen 3 thema's in het oog :

- ✓ het informeren van en communiceren met minderjarigen (in 255/350 voorzieningen) en ouders (in 225/350 voorzieningen)⁴¹;
- ✓ inspraak en participatie in de hulpverlening van minderjarige (in 212/350 voorzieningen) en ouders (in 168/350 voorzieningen)⁴²;
- ✓ het dossier: in 229 van de 350 voorzieningen werden acties en verbeterplannen opgemaakt m.b.t. de samenstelling van het dossier en in 231 van de 350 voorzieningen werden er acties en mogelijk verbeterplannen opgemaakt m.b.t. het toegangsrecht tot het dossier.

In 163 van de 350 voorzieningen die acties ondernamen (46%), kon inspectie vaststellen dat dit op een geïntegreerde manier gebeurde, zodanig dat meerdere thema's aan bod kwamen. Dit betekent dat het aantal voorzieningen dat acties en mogelijk ook verbeterplannen had over informeren, inspraak en het dossier in werkelijkheid dus nog wat hoger zal liggen.

In de residentiële settings krijgen regels, sanctiebeleid en vrijheidsbeperkende maatregelen veel aandacht.

Aangezien in het cijfer over de geïntegreerde benadering (163 van de 350 voorzieningen) ook specifieke thema's voor de residentiële settings kunnen zijn opgenomen, liggen ook hier de exacte cijfers hoger.

Specifieke en meer concrete vaststellingen van de evaluatie m.b.t. informeren, inspraak, het dossier, het toegangsrecht, regels, sanctiebeleid en vrijheidsbeperkende maatregelen zijn verder in dit rapport terug te vinden.

ONDERSTEUNINGSINSTRUMENTEN

De implementatie van het DRM in een voorziening impliceert meer dan de goodwill van individuele hulpverleners of ad hoc initiatieven. We gingen na of de voorziening instrumenten ter beschikking stelt die hulpverleners ondersteunen om op een gestructureerde, systematische wijze de rechten na te leven.

In 361⁴³ van de 368 geëvalueerde voorzieningen (98%) werden middelen ingezet om het personeel te ondersteunen in het toepassen van het DRM.

⁴¹ Het is mogelijk dat bepaalde voorzieningen zowel voor informeren en communiceren met minderjarige als voor informeren en communiceren met ouders acties hebben.

⁴² Ook hier kunnen voorzieningen zowel acties hebben voor de inspraak en participatie in de hulpverlening van de minderjarige als voor de inspraak en participatie van ouders.

⁴³ Bij de inspectie van 2 voorzieningen werd dit item niet bevestigd.

Middelen die het meest werden ingezet zijn :

- ✓ de brochures van de Vlaamse overheid: 338
- ✓ materiaal door Integrale Jeugdhulp ter beschikking gesteld: 207
- ✓ werkgroepen: 195
- ✓ zelf ontwikkelde brochures: 150

Een voorziening kan natuurlijk meerdere van de vermelde middelen hebben ingezet.

We concluderen dus dat er in de voorzieningen voldoende materiaal ter beschikking is om de hulpverleners te ondersteunen.

8.1.2 Bekwaamheid van de minderjarige

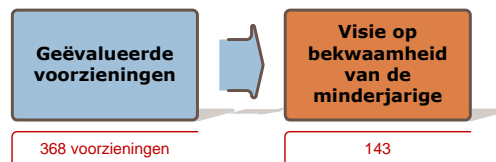
Minderjarigen kunnen hun rechten, zoals geformuleerd in het DRM zelfstandig uitoefenen. Aan drie rechten is evenwel een bekwaamheidsvereiste gekoppeld:

- ✓ het toegangsrecht tot het dossier;
- ✓ het recht om in te stemmen met de jeugdhulp;
- ✓ het recht om niet gescheiden te worden van zijn ouders.

Het is niet altijd evident om te bepalen wanneer een minderjarige al dan niet bekwaam is om al zijn rechten zelfstandig uit te oefenen. In het DRM wordt de leeftijd van 12 jaar als indicatieve (maar zeker niet als absolute) leeftijdsgrens aangegeven. Voor minderjarigen met beperkte mentale mogelijkheden is het hanteren van een leeftijdsgrens echter niet realistisch.

Inspectie ging na of voorzieningen een visie hebben op het inschatten van de bekwaamheid van minderjarigen.

RESULTATEN

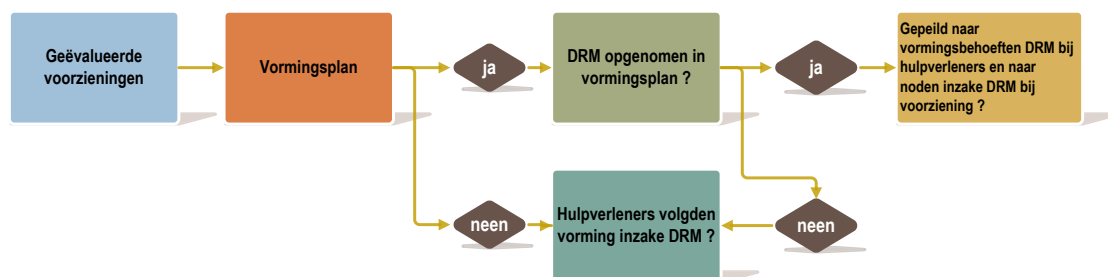
Uit de resultaten blijkt dat de aanwezigheid van een geëxpliciteerde visie over de bekwaamheid van minderjarigen niet evident is. Slechts 143 van de 368 geëvalueerde voorzieningen of 39% beschikken daarover. In geen enkele sector heeft meer dan 70% van de voorzieningen een visie uitgeschreven. Voorzieningen uit alle jeugdhulpsectoren worstelen hier dus blijkbaar mee.

We stelden ook vast dat de invulling van de bekwaamheid van minderjarigen vaak niet conform het DRM gebeurde. Heel wat voorzieningen interpreteren het DRM dusdanig dat minderjarigen voldoende matuur of bekwaam moeten zijn om geïnformeerd te kunnen worden, om inspraak te kunnen hebben, ..., terwijl dit rechten van elke minderjarige zijn.

We stellen dus vast dat onvoldoende voorzieningen een visie hebben over de inschatting van de bekwaamheid van minderjarigen, maar we stelden tegelijkertijd vast dat voorzieningen niet goed weten wat van hen hieromtrent verwacht wordt.

8.1.3 Vorming

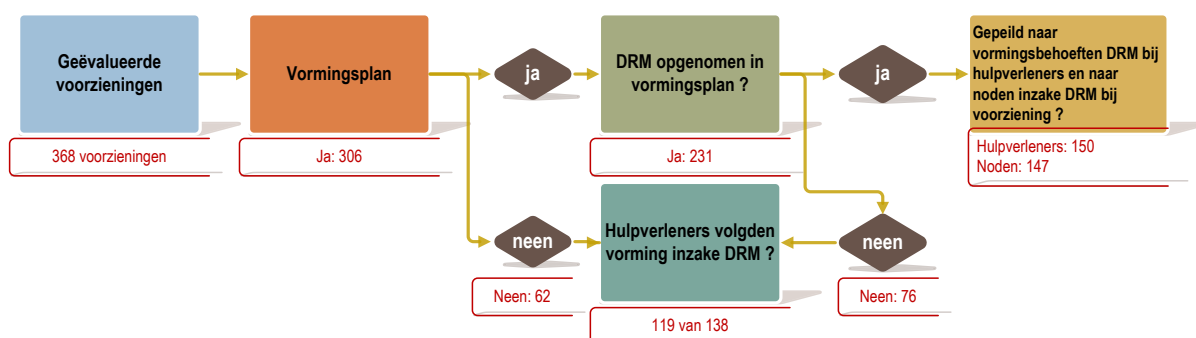
8.1.3.1 Vorming over het DRM

Inspectie ging na of er binnen het vormingsplan van voorzieningen aandacht wordt besteed aan vorming inzake het DRM. Er werd eerst nagegaan of er een vormingsplan kon worden voorgelegd. Vervolgens werd onderzocht of het DRM daarin een plaats heeft. Er werd ook nagegaan of de behoeften van werknemers naar vorming over het DRM een ingang gevonden hebben in het vormingsplan en of de noden van de voorziening erin vervat zitten.

In voorzieningen waar er geen vormingsplan is of voorzieningen waar het DRM geen plaats kreeg in het vormingsplan, werd nagekeken of er ad hoc-initiatieven rond het DRM georganiseerd werden.

RESULTATEN

306 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (83%) beschikken over een vormingsplan. Voorzieningen zonder vormingsplan zijn er in elke sector. We weten natuurlijk dat in heel wat sectorale regelgeving is opgenomen dat voorzieningen over een vormingsbeleid en/of vormingsplan dienen te beschikken.

Bij de 306 voorzieningen die over een vormingsplan beschikken, zien we dat in 231 hiervan DRM een plaats heeft (75%). In meer dan 70% van het globaal aantal voorzieningen dat een vormingsplan heeft, heeft het DRM hier dus een plaats in.

In 176 voorzieningen komen meerdere onderwerpen van het DRM aan bod; in 55 voorzieningen komen slechts enkele onderwerpen uit het DRM aan bod in het vormingsplan.

In minder dan 70% van de CGG, de VK, de Bezoekruimtes van de CAW, de JAC en de CIG heeft het DRM een plaats in het vormingsplan.

In 150 van de 306 voorzieningen (49%) die over een vormingsplan beschikken, werd er gepeild naar de vormingsbehoeften van hulpverleners m.b.t. het DRM.

In 147 van de 306 voorzieningen die over een vormingsplan beschikken (48%), werden de vormingsnoden van de voorziening m.b.t. het DRM in kaart gebracht.

In 62 van de geëvalueerde voorzieningen (17%) was er geen vormingsplan. In 76 voorzieningen was er wel een vormingsplan, maar had DRM hier geen plaats in (21%). In 119 van deze 138 voorzieningen werd toch vorming over het DRM gevolgd.

8.1.3.2 Bereik van de vorming

Inspectie ging na of vorming in het kader van het DRM gericht was op alle hulpverleners. Heeft elke hulpverlener die met minderjarigen werkt vorming over de rechten van minderjarigen kunnen volgen? Verder werd nagegaan welke groepen van medewerkers die in contact komen met minderjarigen, buiten het bereik van de vorming vielen.

Bij deze vaststellingen interpreteerden we het begrip "vorming" erg ruim. Zo werden zowel meerdaagse opleidingen, deelname aan studiedagen als deelname aan infomomenten, enz. als vorming beschouwd.

RESULTATEN

In 284 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (77%) kwamen alle hulpverleners aan bod voor vorming over het DRM.

In volgende sectoren stelde inspectie vast dat in minder dan 70% van de voorzieningen alle hulpverleners vorming over het DRM volgden: de CGG, de Bezoekruimtes van de CAW, de JAC en de begeleidingstehuizen van de Bijzondere Jeugdbijstand.

De grootste groepen die buiten het bereik van de vorming over het DRM vielen zijn onderhoudspersoneel (in 213 voorzieningen) en administratief personeel (in 133 voorzieningen). In zuiver ambulante sectoren is het wellicht van minder belang voor de implementatie van het DRM dat deze 2 groepen medewerkers buiten het bereik van de vorming vallen. De inschatting of deze medewerkers al dan niet vorming over het DRM horen te volgen, gebeurt best op het niveau van elke individuele voorziening. Hierbij kan het mogelijk contact met minderjarigen als criterium worden gehanteerd.

In 58 voorzieningen (16%) werd geen vorming over het DRM georganiseerd voor nieuw aangeworven hulpverleners en in 17 voorzieningen (15%) vielen deeltijds werkenden buiten het bereik van de vorming.

8.1.4 Wat betekenen deze resultaten voor de implementatie van het DRM?

Het respecteren van de rechten van minderjarigen is een systematische en continue opdracht voor jeugdhulpverleners. We vinden het dan ook een mooi resultaat dat in 98% van de voorzieningen een reflectie over de impact van het DRM op de werking van de voorziening heeft plaatsgevonden.

Minderjarigen en hun ouders kregen echter slechts in 29% een rol toebedeeld in dit proces, terwijl net zij de dragers zijn van de rechten vervat in beide decreten.

We zijn tevreden om vast te stellen dat in het merendeel van de geëvalueerde voorzieningen de reflectie ook resulteerde in acties en dat in heel wat voorzieningen de verbeterplannen al een plaats kregen in het kwaliteitsbeleid. Maar dit kan toch nog beter.

We zien dat heel wat voorzieningen over de sectoren heen worstelen met het omgaan met de bekwaamheid van de minderjarige. Slechts 39% van de geëvalueerde voorzieningen beschikt over een uitgeschreven visie ter zake.

Inzake vorming is het resultaat grotendeels positief. Dat 83% van de geëvalueerde voorzieningen over een vormingsplan beschikten en dat in 75% van de voorzieningen DRM een plaats heeft in dit vormingsplan is een aardig resultaat.

8.1.5 Aanbevelingen

- ✓ Minderjarigen en ouders zouden meer betrokken moeten worden bij thema's die hen uitdrukkelijk aanbelangen op het niveau van het beleid van een voorziening, zoals het reflecteren over kinderrechten.
- ✓ De toepassing van het DRM wordt best opgenomen in het kwaliteitsbeleid van elke voorziening. Een planmatige aanpak verhoogt immers aanzienlijk de garanties op het systematisch naleven van de rechten voor alle minderjarigen.
- ✓ Het is aangewezen te zoeken naar handvatten om hulpverleners te ondersteunen in het inschatten van de bekwaamheid van de minderjarige. Dit kan op een sectorale of op sectoroverschrijdende wijze gebeuren.
- ✓ We vragen blijvend aandacht voor vorming over alle aspecten van het DRM.

8.2 Voorzieningen als spelers in een regio

8.2.1 Evalueren van het toegangsbeleid

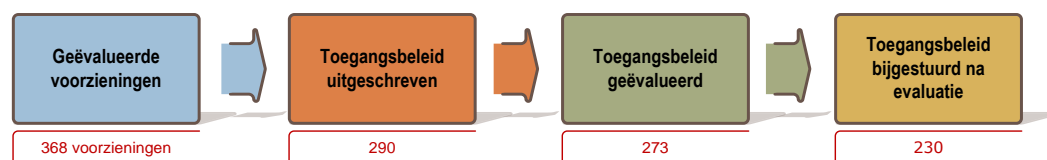
Door het toegangsbeleid te evalueren, wilden we kijken naar het geheel van maatregelen en acties waarmee een voorziening er voor zorgt dat minderjarigen (en hun ouders) toegang krijgen tot de hulpverlening. Inspectie ging na of een voorziening al dan niet beschikt over een uitgeschreven toegangsbeleid. Hierbij richtten we ons uitdrukkelijk op “het recht op jeugdhulp” (art. 7 DRM), en niet op de bereikbaarheid (bereikbaar met openbaar vervoer, openingsuren, ...) of de beschikbaarheid (voldoende aanbod, ...).

We gingen na of een voorziening nadenkt over haar toegankelijkheid, of ze een visie heeft op wat toegankelijkheid wel of niet kan/moet zijn, of ze die visie op geregelde tijdstippen evalueert en, desgevallend, bijstuurt en wie daarbij betrokken is. We wilden ook weten of voorzieningen zich bewust zijn van hun rol als hulpverleningsinstantie en als speler in een bepaalde regio. Een minderjarige kan zijn recht op jeugdhulp immers pas realiseren als hij toegang tot een voorziening heeft.

In de context van de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp betekent toegankelijkheid dat voorzieningen voor iedereen moeten openstaan. Dit veronderstelt ook een zicht hebben op welke doelgroepen worden bereikt en welke niet.

In de context van de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp gaat het toegangsbeleid eerder over criteria die voorzieningen uitwerken als (tegen)indicatie voor een begeleiding. Soms zijn deze elementen (zoals opgelegd door sectorale regelgeving) opgenomen in het pedagogisch profiel van de voorziening, waarin een voorstelling van de voorziening en haar werking is opgenomen.

RESULTATEN

290⁴⁴ van de 368 geëvalueerde voorzieningen (79%) beschikken over een uitgeschreven toegangsbeleid.

Alle geëvalueerde CGG, CIG, CKG en voorzieningen Personen met een Handicap schreven hun toegangsbeleid uit. Meer dan 70% van de Bezoekruimtes, de JAC, de begeleidingstehuizen en de OOC beschikt over een uitgeschreven toegangsbeleid. Dit is voor minder dan 70% van de VK (67%) en de CLB (4%) het geval.

Wat betreft de Bezoekruimtes en de JAC moeten we er rekening mee houden dat in sommige CAW het toegangsbeleid op het niveau van het CAW wordt uitgeschreven, terwijl dit in andere CAW op het niveau van de deelwerking (JAC, Bezoekruimte, ...) gebeurt.

Opvallend is dat slechts 3 CLB (3/72 of 4% van de CLB) beschikken over een uitgeschreven toegangsbeleid. Dit heeft ondermeer te maken met de specifieke, schoolse context waarin de CLB werken. CLB sluiten immers beleidscontracten of beleidsplannen met scholen af waardoor ze quasi exclusief of sterk op deze scholen gericht zijn.

273 van de 290 voorzieningen die hun toegangsbeleid hebben uitgeschreven (94%), evalueren dit. 201 van de 273 voorzieningen die hun toegangsbeleid evalueren (74%), doen dit op geregelde tijdstippen en pakken dit m.a.w. op een systematische wijze aan. 72 van de 273 voorzieningen (26%) evalueren hun toegangsbeleid eerder op ad hoc basis.

⁴⁴ In 1 voorziening werd het toegangsbeleid niet geëvalueerd.

De evaluatie van het toegangsbeleid blijkt voornamelijk te gebeuren door de directie (in 253/273 voorzieningen) en het middenkader (in 238/273 voorzieningen). In 67 voorzieningen (24%) worden hierbij ouders betrokken en in slechts 41 voorzieningen (15%) minderjarigen. In 119 van de 273 voorzieningen (44%) worden partners in de jeugdhulp betrokken bij de evaluatie van het toegangsbeleid.

230 van 273 voorzieningen die hun toegangsbeleid evalueren (84%), sturen hun beleid bij. In de andere voorzieningen is er geen bijsturing. Dit valt vooral op bij de begeleidingstehuizen (23/79 voorzieningen die hun toegangsbeleid evalueren maar niet bijsturen) en de OOC (5/15 voorzieningen die hun toegangsbeleid evalueren maar niet bijsturen).

In 109 van deze 230 voorzieningen (47%) gebeurt deze bijsturing op een systematische wijze. In de andere voorzieningen is die systematiek minder of zelfs niet aanwezig.

De hierboven vermelde resultaten m.b.t. de systematiek zullen wellicht samenhangen met de stand van zaken m.b.t. de implementatie van een kwaliteitssysteem.

8.2.2 Participatie aan de netwerken integrale jeugdhulp

8.2.2.1 Modules in de integrale jeugdhulp

Een deel van de jeugdhulp in Vlaanderen is rechtstreeks toegankelijk. Voor rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (verder RTJ) kunnen de minderjarige en zijn ouders rechtstreeks aankloppen bij de voorzieningen die deze hulp aanbieden.

De meer ingrijpende of duurdere vormen van hulpverlening zijn doorgaans niet-rechtstreeks toegankelijk. Om aanspraak te kunnen maken op die niet-rechtstreeks toegankelijke hulp (NRTJ) moet de cliënt eerst langs een zogenaamde toegangspoort. Die beoordeelt - onafhankelijk van de voorzieningen - welke hulp de cliënt nodig heeft en levert er ook een "toegangsticket" voor af. In de huidige situatie gaat het over het hulpaanbod voor personen met een handicap en de Bijzondere Jeugdbijstand.

Tot nader order is de sectoraal bepaalde toegankelijkheid van kracht. Wat de geëvalueerde voorzieningen betreft, zijn enkel de begeleidingstehuizen, de OOC en de voorzieningen voor personen met een handicap niet-rechtstreeks toegankelijk. Alle andere voorzieningen zijn rechtstreeks toegankelijk.

Voorzieningen hebben hun hulpaanbod omschreven in de vorm van modules⁴⁵. Het onderscheid tussen rechtstreeks toegankelijke en niet-rechtstreeks toegankelijke modules werd gemaakt op basis van een door de overheid vastgelegde weging en onderscheid.

Op basis van die weging kunnen modules van jeugdhulpaanbieders die nu rechtstreeks toegankelijk zijn, niet-rechtstreeks toegankelijk worden en omgekeerd. Dit krijgt relevantie bij de installatie van de netwerken niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp en van de intersectorale toegangspoort.

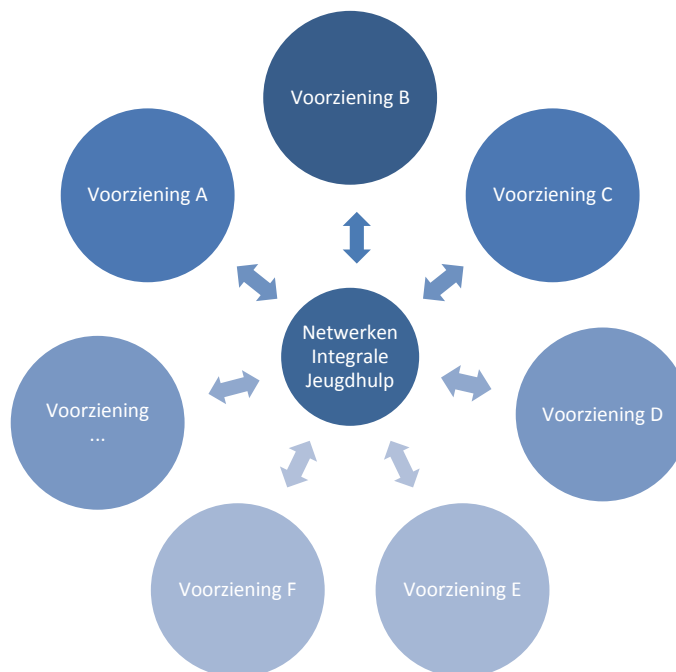
⁴⁵ Een module is een "pakket van jeugdhulp" dat een voorziening afzonderlijk aan een minderjarige kan aanbieden. Uiteraard kunnen modules ook gecombineerd worden ingezet.

Voorzieningen bieden <u>rechtstreeks toegankelijke</u> jeugdhulp (RTJ) aan	Voorzieningen bieden <u>niet-rechtstreeks toegankelijke</u> jeugdhulp (NRTJ) aan
Centra voor Leerlingbegeleiding (72 geëvalueerde voorzieningen)	Begeleidingstehuizen (91 geëvalueerde voorzieningen)
Jongeren Advies Centra (20 geëvalueerde voorzieningen)	OOC (19 geëvalueerde voorzieningen)
Bezoekruimtes van de CAW (13 geëvalueerde voorzieningen)	Voorzieningen Personen met een Handicap (106 geëvalueerde voorzieningen)
Centra voor Integrale Gezinszorg (6 geëvalueerde voorzieningen)	
Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (23 geëvalueerde voorzieningen)	
Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (12 geëvalueerde voorzieningen)	
Vertrouwenscentra Kindermishandeling (6 geëvalueerde voorzieningen)	
Totaal: 152 geëvalueerde voorzieningen	Totaal: 216 geëvalueerde voorzieningen

Inspectie ging na of er verschillen zijn inzake de participatie aan de netwerken tussen voorzieningen die rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp aanbieden en voorzieningen die niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp aanbieden.

8.2.2.2 De netwerken Rechtstreeks Toegankelijke Jeugdhulp en Crisisjeugdhulp

De kernopdracht van integrale jeugdhulp kan worden afgeleid uit het kaderdecreet: het realiseren van een maximale vraaggerichtheid in de jeugdhulp. Die vraaggerichtheid wordt gerealiseerd door het samenwerken van voorzieningen in netwerken.

NETWERKEN RECHTSTREEKS TOEGANKELIJKE JEUGDHULP

Alle voorzieningen die in een bepaalde regio RTJ aanbieden, vormen samen één of meerdere regionale netwerken RTJ. Zo'n netwerk RTJ heeft opdrachten die enkel realiseerbaar zijn als de voorzieningen samenwerken. Deelname aan dergelijke netwerken is een opdracht voor de voorzieningen die in het kaderdecreet is ingeschreven.

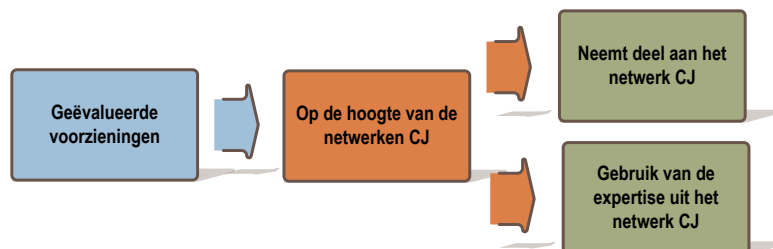
De samenwerking in de netwerken RTJ beoogt o.a. de toegang tot de RTJ binnen een redelijke termijn te garanderen en, binnen de beschikbare hulp, de meest gepaste jeugdhulpverlening te bieden⁴⁶.

Inspectie ging na of voorzieningen participeren aan een netwerk RTJ en of dit op een actieve wijze gebeurt. Tevens onderzochten we of de expertise die de voorzieningen in het netwerk RTJ samenbrengen, ook daadwerkelijk gebruikt wordt in de geëvalueerde voorzieningen.

NETWERKEN CRISISJEUGDHULP

De netwerken voor Crisisjeugdhulp (verder CJ) optimaliseren de toegang tot, en de werking van de Vlaamse crisisjeugdhulp. Alles staat in dienst van het zo snel mogelijk starten van een eerste, kortdurende hulpverleningsinterventie, zodat ruimte ontstaat om te bekijken hoe het daarna verder moet.

Inspectie ging na of voorzieningen participeren aan een netwerk CJ en of dit op een actieve wijze gebeurt. Vervolgens werd bevestigd of de voorziening de expertise die in het netwerk CJ wordt samengebracht, gebruikt in de concrete hulpverleningspraktijk.

⁴⁶ Deze samenwerking wordt in het besluit van de Vlaamse Regering van 9 december 2005 betreffende de modulering en de netwerken rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening en crisisjeugdhulp in het raam van de integrale jeugdhulp (B.S. 23 februari 2006) verder geconcretiseerd.

De voorziening is op de hoogte van de werking van de netwerken integrale jeugdhulp			
	RTJ	NRTJ	TOTAAL
aantal geëvalueerde voorzieningen	152	216	368
ja	152	200	352
neen	0	11	11
niet bevroegd	0	5	5

352 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (96%) zijn op de hoogte van de werking van de netwerken integrale jeugdhulp. 11⁴⁷ voorzieningen in de NRTJ geven aan niet op de hoogte te zijn van de werking van de netwerken.

DE NETWERKEN RECHTSTREEKS TOEGANKELIJKE JEUGDHULP

De voorziening is op de hoogte van de werking van de netwerken RTJ			
	RTJ	NRTJ	TOTAAL
aantal geëvalueerde voorzieningen	152	200	352
ja	152	190	342
neen	0	1	1
niet bevroegd	0	9	9

342 van de 352 geëvalueerde voorzieningen die op de hoogte zijn van de werking van de netwerken integrale jeugdhulp (97%), kennen de werking van het netwerk RTJ.

De voorziening neemt deel aan de netwerken RTJ			
	RTJ	NRTJ	TOTAAL
aantal geëvalueerde voorzieningen	152	200	352
ja	147	74	221
neen	4	126	130
niet bevroegd	1	0	1

221 voorzieningen nemen deel aan de netwerken RTJ. Dit zijn 147 van de 152 (97%) RTJ-voorzieningen en 74 van de 190 NRTJ-voorzieningen.

Opmerkelijk is dat 74 van de 200 NRTJ-voorzieningen (37%) te kennen geven aan de netwerken RTJ deel te nemen. Het gaat hierbij zowel over begeleidingstehuizen (38), OOC (10) als voorzieningen Personen met een Handicap (26).

Deelname aan de netwerken RTJ door⁴⁸			
	RTJ	NRTJ	TOTAAL
aantal voorzieningen dat te kennen gaf aan de netwerken RTJ deel te nemen	147	74	221
actief te participeren in de regionale netwerkstuurgroepen	123	35	158
actieve participatie aan een werkgroep	101	25	126
informereren via verslaggeving	72	45	117
andere manieren	11	9	20

We zien dat de actieve deelname aan regionale netwerkstuurgroepen en werkgroepen bij de RTJ-voorzieningen vrij hoog is.

⁴⁷ 11 voorzieningen Personen met een Handicap geven aan niet op de hoogte te zijn van de netwerken integrale jeugdhulp.

⁴⁸ Meerdere antwoorden per voorziening mogelijk.

Maar ook heel wat van de NRTJ-voorzieningen nemen actief deel aan de netwerken RTJ: 35 van deze 74 NRTJ-voorzieningen nemen actief deel in de regionale netwerkstuurgroep van het netwerk RTJ, 25 participeren actief aan een werkgroep.

Het gebruik van de expertise van het netwerk RTJ in de voorziening⁴⁹			
	RTJ	NRTJ	TOTAAL
<i>Aantal voorzieningen dat te kennen gaf aan de netwerken RTJ deel te nemen</i>	147	74	221
Om haar toegangsbeleid te optimaliseren	61	15	76
Om te garanderen dat binnen een redelijke termijn en binnen de beschikbare hulp de meest gepaste beschikbare jeugdhulpverlening wordt geboden	38	19	57
Om de informatieverstrekking te optimaliseren	59	38	97
Bij verontrustende situaties	54	30	84
Voor de coördinatie wanneer 2 of meerdere hulpaanbieders (in complexe situaties) hulp aanbieden aan één cliënt	39	23	62
Voor cliëntoverleg	59	31	90
Voor het zorgvuldig verwijzen van een cliënt naar een andere hulpaanbieder	70	39	109
Voor andere dingen	21	12	33
De voorziening geeft aan de expertise van het netwerk RTJ niet te gebruiken ⁵⁰	26	107	133

Voorzieningen uit de RTJ gebruiken de expertise van het netwerk in de eigen voorziening vooral voor het zorgvuldig verwijzen van een cliënt naar een andere hulpaanbieder (70), het optimaliseren van het toegangsbeleid (61) en voor het cliëntoverleg (59) en voor het optimaliseren van de informatieverstrekking (59).

Waar 147/152 RTJ-voorzieningen (97%) te kennen geven te participeren aan de netwerken RTJ, melden toch 26 van deze 147 voorzieningen de expertise van het netwerk RTJ niet te gebruiken. Het vraagt verder onderzoek om te weten hoeveel van deze 26 RTJ-voorzieningen een actieve rol opnemen in het netwerk RTJ.

Voorzieningen uit de NRTJ geven te kennen dat zij de expertise uit het netwerk RTJ inzetten in de eigen voorziening voor het zorgvuldig verwijzen van een cliënt naar een andere hulpaanbieder (39), om de informatieverstrekking te optimaliseren (38) en voor cliëntoverleg (31). Dit is opmerkelijk gezien het feit dat NRTJ-voorzieningen niet verplicht zijn een rol op te nemen in de netwerken RTJ.

Het gegeven dat 107/200 NRTJ-voorzieningen melden de expertise van het netwerk RTJ niet te gebruiken, vloeit wellicht voort uit het feit dat zij geen verplichte rol hebben in de netwerken RTJ. Het vraagt verder onderzoek om te weten hoeveel van de 74 aan de netwerken RTJ deelnemende NRTJ-voorzieningen aangeven de expertise van het netwerk RTJ niet te gebruiken.

DE NETWERKEN CRISISJEUGDHULP

De voorziening is op de hoogte van de werking van de netwerken CJ			
	RTJ	NRTJ	TOTAAL
<i>aantal geëvalueerde voorzieningen</i>	152	200	352
ja	150	193	343
neen	0	2	2
niet bevraagd	2 ⁵¹	5 ⁵²	7

Ongeveer alle voorzieningen die de netwerken integrale jeugdhulp kennen (352 van de 368 geëvalueerde voorzieningen), kennen ook de werking van het netwerk CJ⁵³ (343/352).

⁴⁹ Meerdere antwoorden per voorziening mogelijk

⁵⁰ Als voorzieningen aangeven de expertise te gebruiken, zijn er meerdere antwoordmogelijkheden mogelijk. Het was niet mogelijk een antwoordmogelijkheid inzake het gebruik van expertise aan te duiden en tegelijkertijd geen gebruik van de expertise aan te duiden.

⁵¹ Dit item werd niet bevraagd in 1 CLB en 1 Bezoekruimte.

⁵² Dit item werd niet bevraagd in 1 OOOO en 4 voorzieningen voor personen met een handicap.

De voorziening neemt deel aan de netwerken CJ			
	RTJ	NRTJ	TOTAAL
aantal geëvalueerde voorzieningen	152	200	352
ja	119	112	231
neen	31	88	119
niet bevraagd	1	0	1
Netwerk CJ is nog niet actief	1	0	1

231 van de 352 voorzieningen die het netwerk CJ kennen nemen er ook aan deel. 119 voorzieningen doen dit niet. Dit zijn vooral de CLB (21/72 voorzieningen), begeleidingstehuizen (41/90 geëvalueerde voorzieningen) en de voorzieningen Personen met een Handicap (46/91 voorzieningen).

Deelname aan de netwerken CJ door⁵⁴			
	RTJ	NRTJ	TOTAAL
aantal voorzieningen dat te kennen gaf aan de netwerken CJ deel te nemen	119	112	231
actief te participeren in de regionale netwerkstuurgroep(en)	55	63	118
actief te participeren aan (een) werkgroep(en)	33	24	57
een opdracht van het hulpprogramma op te nemen	45	42	87
zich te laten informeren via verslaggeving	61	59	120
andere manieren	5	12	17

Inzake deelname aan de netwerken CJ zien we dat de deelname minder actief is dan in de netwerken RTJ.

Het gebruik van de expertise van het netwerk CJ in de voorziening⁵⁵			
	RTJ	NRTJ	TOTAAL
aantal voorzieningen dat te kennen gaf aan de netwerken CJ deel te nemen	119	112	231
De eigen crisisjeugdhulpverlening te optimaliseren	54	32	86
Instream, doorstroom en uitstroom te verbeteren	40	38	78
Andere dingen	19	19	38
De voorziening geeft aan de expertise van het netwerk CJ niet te gebruiken ⁵⁶	57	122	179

Voorzieningen uit de RTJ wendde de expertise van het netwerk CJ vooral aan om de eigen crisisjeugdhulpverlening te optimaliseren⁵⁷. Zowel voor wat betreft de CLB als wat betreft de JAC geven om en bij de 40% van de geëvalueerde voorzieningen dit antwoord. Vooral de JAC (12/17 geëvalueerde voorzieningen) geven aan dat het hulpprogramma CJ een invloed heeft inzake het verbeteren van instroom, doorstroom en uitstroom.

Het valt op dat 57 van de 119 RTJ-voorzieningen die deelnamen aan de netwerken CJ (48%) aangeven de expertise van het netwerk CJ niet te gebruiken. Het vraagt verder onderzoek om te weten hoeveel van deze 57 RTJ-voorzieningen een actieve rol opnemen in het netwerk CJ.

⁵³ Totaal is hier 352, want 11 voorzieningen geven aan de werking van de netwerken IJH niet te kennen en in 5 voorzieningen werd dit item niet bevraagd. 2 voorzieningen geven aan niet op de hoogte te zijn van de werking van het netwerk CJ.

⁵⁴ Meerdere antwoorden per voorziening mogelijk.

⁵⁵ Meerdere antwoorden per voorziening mogelijk.

⁵⁶ Als voorzieningen aangeven de expertise te gebruiken, zijn er meerdere antwoordmogelijkheden mogelijk. Het was niet mogelijk een antwoordmogelijkheid inzake het gebruik van expertise aan te duiden en tegelijkertijd geen gebruik van de expertise aan te duiden.

⁵⁷ Hiermee wordt vooral verwezen naar ondersteuning bij de eigen aanpak van crisissen door bijvoorbeeld methodische ondersteuning via het crisismeldpunt.

Terwijl 112 NRTJ-voorzieningen te kennen geven dat zij deelnemen aan de netwerken CJ zijn er 122 NRTJ-voorzieningen die melden de expertise van het netwerk CJ niet te gebruiken.

Het vraagt verder onderzoek om te weten hoeveel van de 112 aan de netwerken CJ deelnemende NRTJ-voorzieningen verklaren de expertise van het netwerk CJ niet te gebruiken.

8.2.3 Wat betekenen deze resultaten voor de implementatie van het DRM en het kaderdecreet?

Integrale jeugdhulp maakt gebruik van netwerken om een hele reeks van opdrachten waar te maken. Binnen dit beleidsconcept wordt er immers van uitgegaan dat voorzieningen elkaar nodig hebben om gepaste antwoorden te kunnen bieden op de noden die zich voordoen⁵⁸.

Een van de basisopdrachten van integrale jeugdhulp is het verhogen van de toegankelijkheid van voorzieningen. Met het oog op de realisatie van het recht op hulp toetste inspectie of voorzieningen nadenken over hun (on)toegankelijkheid, zich bewust zijn van hun rol als hulpverleningsinstantie, maar ook van hun rol als speler in een bepaalde regio.

Het merendeel (79%) van de geëvalueerde voorzieningen beschikt over een uitgeschreven toegangsbeleid, en evalueert dit (94%).

Gelet op de rol⁵⁹ die hen vanuit integrale jeugdhulp wordt toebedeeld in de netwerken rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp is het opmerkelijk dat slechts 3 CLB beschikken over een uitgeschreven toegangsbeleid.

We zien dat het voor de begeleidingstehuizen en de OOC minder evident is om het toegangsbeleid bij te sturen nadat ze het geëvalueerd hebben.

Gelet op het strategisch belang van het toegankelijker maken van de jeugdhulp voor de realisatie van het beleidsconcept integrale jeugdhulp en voor de realisatie van het recht op jeugdhulp, moet de systematische evaluatie van het toegangsbeleid blijvend aandacht krijgen.

Rekening houden met de nadruk die de decreetgever legt op verregaande samenwerking, netwerking en het uitbouwen van een complementair aanbod, is de eerder zijdelingse betrokkenheid van gebruikers en professionals (partners in de hulpverlening) bij de evaluatie van het toegangsbeleid van de voorzieningen een werkpunt.

Op basis van de cijfers inzake de betrokkenen bij de evaluatie zou kunnen worden geconcludeerd dat voorzieningen inzake hun toegangsbeleid eerder gericht zijn op het sturen en beheersen van de eigen instroom, doorstroom en uitstroom.

Gelet op het belang van de netwerken integrale jeugdhulp, zijn de cijfers inzake bekendheid met de netwerken CJ en RTJ positief. Door de relatief hoge graad van actieve participatie aan de netwerken RTJ en CJ is er meer kans op slagen of op continuïteit van de ingezette dynamiek.

We stellen ook een hoge graad van participatie vast aan de netwerken RTJ van NRTJ-voorzieningen.

Vermits nogal wat voorzieningen aangeven de expertise uit het netwerk in te zetten voor het zorgvuldig verwijzen van een cliënt naar een andere hulpaanbieder, kan een link worden gelegd met het toegangsbeleid. We willen dan ook wijzen op het belang van meer systematische en meer netwerkgeoriënteerde evaluaties van het toegangsbeleid van voorzieningen. Hierbij zouden voorzieningen meer aandacht kunnen besteden aan hun rol als hulpverlener in een bepaalde regio of netwerk. Dergelijke aandacht is niet enkel relevant voor de RTJ. Ook in de NRTJ kunnen meer netwerkgeoriënteerde, systematische evaluaties van het eigen toegangsbeleid zinvol zijn. Systematische, netwerkgeoriënteerde evaluatie en bijsturing van het toegangsbeleid kan een

⁵⁸ Zie: http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp/05_publicaties/werkmapIJH/werkmap_ijh_h1_lr.pdf - netwerken als beleidsinstrument.

⁵⁹ Zie Werkmap IJH Hoofdstuk 2: Toegankelijkheid van de jeugdhulp:

2.3.1. WIE DOET WAT OM AAN DE TOEGANKELIJKHEID VAN DE HULP TE WERKEN?

"...Voor de opdracht van de toegang tot de jeugdhulp schuift IJH een aantal modules van drie sectoren naar voor, namelijk van de sectoren CLB, K&G en AWW. (...).

We noemen dit aanbod de "brede instap", waar cliënten, toeleiders en hulpverleners terecht kunnen met al hun vragen om jeugdhulp, los van probleemkenmerken. (...) ..."

belangrijk instrument zijn in het bevorderen van de toegankelijkheid en de effectieve realisatie van de bereikbaarheid van zowel de zgn. basisvoorzieningen als van de meer gespecialiseerde jeugdhulp.

De vaststelling dat de expertise van het netwerk RTJ voor voorzieningen RTJ en NRTJ veel gebruikt wordt voor het zorgvuldig verwijzen van een cliënt naar een andere hulpverlener, ondersteunt het belang hiervan.

De voorzieningen gebruiken de expertise van het netwerk CJ vooral om de eigen crisisjeugdhulpverlening te optimaliseren en om de instroom, doorstroom en uitstroom te verbeteren.

Het is aangewezen de resultaten inzake het gebruik van de expertise van de netwerken verder te onderzoeken.

De netwerken integrale jeugdhulp zijn een opportuniteit voor de voorzieningen om voor zichzelf en voor de hulpvragers een meerwaarde te realiseren. Om die meerwaarde te realiseren is een actieve betrokkenheid nodig. Het is belangrijk dat de betrokkenheid die er momenteel is, behouden blijft om onder meer het hulpprogramma CJ te kunnen blijven verwezenlijken. Blijven samenwerken in de netwerken is dus de boodschap.

8.2.4 Aanbevelingen

- ✓ Gelet op het strategisch belang van het toegankelijker maken van de jeugdhulp voor de realisatie van het recht op jeugdhulp is het aangewezen dat voorzieningen op een netwerkgeoriënteerde wijze aandacht besteden aan de systematische evaluatie van hun toegangsbeleid. Het is belangrijk dat zowel gebruikers als partners in de jeugdhulp bij die evaluatie betrokken worden.
- ✓ Het is duidelijk dat de voorzieningen overtuigd zijn van het belang van samenwerking met andere voorzieningen en dat ze hier op een intersectorale wijze op moeten inzetten. Het draagvlak om intersectoraal te werken dat er nu is, moet behouden blijven.
- ✓ De resultaten over het gebruik van de expertise van de netwerken in de voorzieningen zijn onvoldoende eenduidig. Het is nodig dat het gebruik van deze expertise in de voorzieningen verder wordt onderzocht.

8.3 De positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening

We onderzochten de positie van de minderjarige in de eigen hulpverlening op twee niveaus: op het organisatieniveau en op het niveau van de cases.

Op organisatieniveau werd nagegaan over welke systemen (werkwijzen, procedures, sjablonen, ...) een voorziening beschikt om er voor te zorgen dat de rechten die worden bevraagd daadwerkelijk in de werking zijn ingebed. Er werd hierbij niet alleen naar uitgeschreven procedures of processen gekeken, maar ook naar werkwijzen (checklists, sjablonen, ...). Daarna toetste inspectie in concrete cases of de systemen/werkwijzen voldoende ingang vonden in de concrete hulpverleningspraktijk. We deden dit door enerzijds het dossier na te kijken en anderzijds naar het verhaal van de hulpverlener te luisteren.

De redenering hierachter is dat door het opzetten en hanteren van systemen voorwaarden worden gecreëerd voor het respecteren van rechten in de concrete hulpverleningspraktijk.

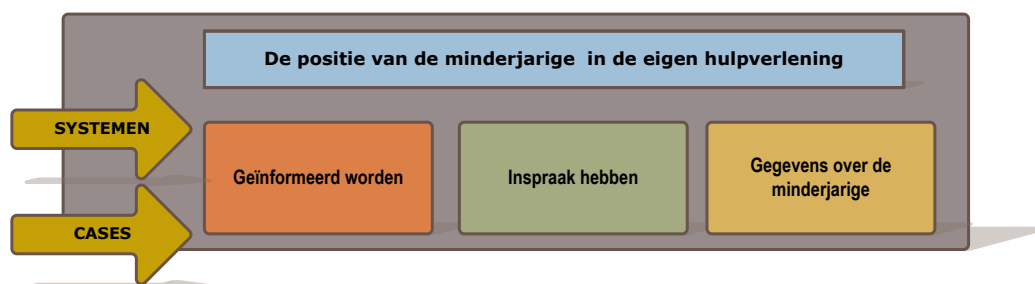
Wanneer voorzieningen niet over dergelijke systemen beschikten, werden de cases toch bevraagd. Daardoor komen ook de cases in beeld waar rechten gerespecteerd worden louter vanuit de basishouding van de betrokken hulpverlener.

Er werden 1839 cases geëvalueerd, waarvan 1150 minderjarigen door de voorziening als voldoende bekwaam werden geduid om al hun rechten uit te oefenen en 678 niet⁶⁰. Zoals reeds eerder aangegeven impliceert de uitoefening van volgende rechten een afweging van de bekwaamheid van de minderjarige :

- ✓ het toegangsrecht tot het dossier;
- ✓ het recht om in te stemmen met de jeugdhulp;
- ✓ het recht om niet gescheiden te worden van zijn ouders.

Wanneer hulpverleners minderjarigen niet bekwaam achten om bepaalde rechten uit te oefenen, kunnen ouders⁶¹ een belangrijke rol spelen in het ondersteunen van de minderjarige in de uitoefening van de rechten.

Bij de bevraging van het recht op informatie in hoofde van de minderjarige, hield inspectie uitdrukkelijk rekening met de mogelijkheden en beperkingen van minderjarigen in de jeugdhulpverlening. Als de inspecteur oordeelde dat in een case bijvoorbeeld het geven van schriftelijke informatie over de rechten in de hulpverlening niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige (zeer jonge kinderen, meervoudige mentale handicap, ...), werd dit als dusdanig geregistreerd.

⁶⁰ In 11 cases werd dit niet bevraagd.

⁶¹ of bijstandspersonen

8.3.1 Informeren

Artikel 11 van het DRM stelt dat de minderjarige het recht heeft om geïnformeerd te worden over de jeugdhulp die hem wordt verleend en over alles wat hiermee verband houdt.

We stelden m.b.t. dit recht drie duidelijke verwachtingen voorop:

- ✓ de verwachting dat de minderjarigen en de ouders informatie krijgen over hun rechten in de jeugdhulp;
- ✓ de verwachting dat de minderjarigen en de ouders informatie krijgen over de jeugdhulp of de hulpverleningsvorm⁶² waarin ze zijn terecht gekomen; op die manier weten ze wat ze mogen verwachten.
- ✓ de verwachting dat de minderjarige en de ouders de reden weten waarom hij in een bepaalde hulpverleningsvorm is terecht gekomen.

Inspectie baseerde zich hiervoor op de actieve informatieplicht van hulpverleners, zoals opgenomen in het DRM.

Inspectie stelde voorop dat de informatie best op een schriftelijke wijze wordt gegeven. Inspectie is van mening dat het schriftelijk informeren een aanzienlijke meerwaarde kan hebben op het vlak van kwaliteit en eenduidigheid van informatie. Het is belangrijk dat een minderjarige of zijn ouders, ook na een gesprek - op een moment dat voor hen (meer) geschikt is - nog kunnen terugblikken op wat werd verteld. Het kan voor hen immers zinvol zijn om de gegeven informatie nog eens te overlopen. Op deze manier kan de minderjarige ook checken of hij de informatie wel juist begrepen heeft. Het geeft adolescenten minderjarigen - voor wie vrienden heel belangrijk zijn - bovendien ook de kans de informatie met bijvoorbeeld leeftijdsgenoten te bespreken.

Schriftelijke informatie is ook belangrijk om er zeker van te zijn dat elke minderjarige dezelfde informatie krijgt. Op deze manier is de inhoud van de informatie die minderjarigen en ouders krijgen niet afhankelijk van hoe een individuele hulpverlener die op een bepaald moment uitlegt.

RESULTATEN

Inspectie onderzocht op organisatieniveau en in de individuele cases m.b.t. het informeren dus volgende items:

- a) informeren van de minderjarige
 - schriftelijk informeren over zijn rechten in de jeugdhulpverlening;
 - schriftelijk informeren over de hulpverleningsvorm waarin hij terecht is gekomen;
 - informeren over de reden waarom hij in die hulpverleningsvorm is terecht gekomen.
- b) informeren van de ouders:
 - schriftelijk informeren over hun rechten in de jeugdhulpverlening;
 - schriftelijk informeren over de hulpverleningsvorm waarin hun kind terecht is gekomen;
 - informeren over de reden waarom hun kind daar is terecht gekomen.

INFORMEREN					
over:	van:	Minderjarigen		Ouders	
		Voorzieningen Systeem	Toepassing in cases	Voorzieningen Systeem	Toepassing in cases
schriftelijk informeren over rechten in de jeugdhulp		178/368 48%	427/1839 23%	195/368 53%	540/1839 29%
schriftelijk informeren over de hulpverleningsvorm		280/368 76%	1312/1839 71%	293/368 79%	1453/1839 79%
informeren over de reden waarom in hulpverleningsvorm		276/368 75%	1425/1839 78%	290/368 79%	1613/1839 88%

⁶² Bv. Centra Geestelijke Gezondheidszorg, begeleidingstehuis, ...

8.3.1.1 Schriftelijk informeren over de rechten in de jeugdhulp

SCHRIFTELIJK INFORMEREN VAN MINDERJARIGEN

We stelden vast dat slechts 178 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (48%) over een systeem beschikken om te kunnen garanderen dat elke minderjarige schriftelijk geïnformeerd wordt over zijn rechten. Enkel in de CKG, de begeleidingstehuizen en de OOOO beschikt meer dan 70% van de voorzieningen over een systeem (procedure/werkwijze) om minderjarigen schriftelijk te informeren over hun rechten.

Aan de hand van het case-onderzoek stelden we vast dat het schriftelijk geïnformeerd zijn van de minderjarige over zijn rechten in 272 van de 1839 geëvalueerde cases (15%) daadwerkelijk zichtbaar was in het dossier.

Voor 155 cases (8%) oordeelde inspectie op basis van een toelichting door de hulpverlener dat de minderjarige schriftelijk geïnformeerd was over zijn rechten.

We kunnen dus concluderen dat in 427 van de 1839 geëvalueerde cases (23%) minderjarigen schriftelijk geïnformeerd zijn over hun rechten.

In de begeleidingstehuizen en de OOOO werd in meer dan 70% van de cases vastgesteld dat de minderjarigen schriftelijk geïnformeerd werden over hun rechten in de jeugdhulp.

In 1025 van de 1839 cases (56%) werd de minderjarige duidelijk niet schriftelijk geïnformeerd over al zijn rechten.

In 387 van de 1839 cases (21%) oordeelde de inspecteur op basis van de informatie uit het dossier en de toelichting van de hulpverlener dat het niet mogelijk was om de minderjarige schriftelijk te informeren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige. Dit zagen we vooral in de CKG en de voorzieningen Personen met een Handicap waar heel wat minderjarigen terecht komen die ofwel zeer jong zijn ofwel beperkingen hebben waardoor de betrokken voorzieningen van mening zijn dat het niet mogelijk is hen (schriftelijk) te informeren. Ook in de CLB blijkt in ca. 20% van de onderzochte cases het schriftelijk informeren niet mogelijk te zijn omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige.

De VK geven aan in het begin van de hulpverlening eerder te focussen op de veiligheid dan op het informeren. De CIG geven aan hun hulpverlening vooral op de (tiener)moeders/ouders te richten en hen aan te sporen om de rechten van hun kinderen te garanderen.

SCHRIFTELIJK INFORMEREN VAN OUDERS

195 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (53%) beschikken over een systeem waardoor gegarandeerd kan worden dat ouders schriftelijk worden geïnformeerd over hun rechten in de jeugdhulp.

Enkel in de Bezoekruimtes van de CAW, de CKG, de begeleidingstehuizen en de OOOO beschikt meer dan 70% van de voorzieningen over een dergelijk systeem.

In het case-onderzoek werd vastgesteld dat het schriftelijk informeren van de ouders in 311 van de 1839 geëvalueerde cases (17%) daadwerkelijk zichtbaar was in het dossier.

Voor 229 cases (12%) oordeelde inspectie op basis van een toelichting door de hulpverlener dat de ouders schriftelijk geïnformeerd waren over hun rechten, alhoewel dit niet expliciet in het dossier terug te vinden was.

We kunnen dus concluderen dat in 540 van de 1839 geëvalueerde cases (29%) de ouders schriftelijk geïnformeerd werden over hun rechten.

In de CKG, de begeleidingstehuizen en de OOOO werd in meer dan 70% van de cases vastgesteld dat de ouders schriftelijk geïnformeerd werden over hun rechten in de jeugdhulp.

In nogal wat voorzieningen vinden de systemen/werkwijzen voor het schriftelijk informeren van minderjarigen over hun rechten blijkbaar onvoldoende ingang in de concrete hulpverleningspraktijk. Dit blijkt als we de resultaten m.b.t. de systemen/werkwijzen en uit de case-onderzoeken naast elkaar zetten. Voor het schriftelijk informeren over de rechten zijn er immers procentueel meer systemen/werkwijzen (48%), dan dat er een toepassing in de dossiers is (23%)⁶³.

⁶³ In verschillende voorzieningen was er recent een systeem ontwikkeld. Hierdoor kon enkel in de recente dossiers het schriftelijk informeren aangetoond worden.

Die sectoren die in het case-onderzoek positief scoren beschikken vaker over systemen (procedures/werkwijzen).

8.3.1.2 Schriftelijk informeren over de hulpverleningsvorm

SCHRIFTELIJK INFORMEREN VAN MINDERJARIGEN

Inspectie stelt vast dat 280 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (76%) beschikken over een systeem om te kunnen garanderen dat de minderjarigen schriftelijke informatie krijgen over de hulpverleningsvorm waarin ze zijn terecht gekomen.

Minder dan 70% van de CLB, de VK en de CIG beschikt over een systeem voor het schriftelijk informeren van de minderjarige over de hulpverleningsvorm.

1312 van de 1839 minderjarigen in de geëvalueerde cases (71%) kreeg ook daadwerkelijk schriftelijke informatie over de hulpverleningsvorm.

In 512 cases was dit zichtbaar in het dossier. Voor 800 cases oordeelden de inspecteurs op basis van een toelichting door de hulpverlener dat de minderjarige schriftelijke informatie kreeg over de hulpverleningsvorm.

In minder dan 70% van de VK, de CIG, de CKG en de voorzieningen Personen met een Handicap werden de minderjarigen schriftelijk geïnformeerd over de hulpverleningsvorm waarin ze zijn terecht gekomen.

In 195 van de 1839 geëvalueerde cases (11%) werd de minderjarige duidelijk niet schriftelijk geïnformeerd over de hulpverleningsvorm waarin hij terecht kwam.

In 330 cases (18%) oordeelde de inspecteur op basis van de informatie uit het dossier en de toelichting van de hulpverlener dat het niet mogelijk was om de minderjarige te informeren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige⁶⁴.

SCHRIFTELIJK INFORMEREN VAN DE OUDERS

293 van de geëvalueerde voorzieningen (79%) beschikken over een systeem om te kunnen garanderen dat ouders schriftelijke informatie krijgen over de hulpverleningsvorm waarin hun kind is terecht gekomen.

Minder dan 70% van de CLB, de VK, de JAC en de CIG, beschikt over een systeem voor het informeren van de ouders over de hulpverleningsvorm waarin hun kind terecht is gekomen.

1453 ouders van de 1839 cases (79%) zijn schriftelijk geïnformeerd over de hulpverleningsvorm waarin hun kind terecht kwam.

In de JAC en de VK werden in minder dan 70% van de geëvalueerde cases ouders schriftelijk geïnformeerd over de hulpverleningsvorm waarin hun kind terecht kwam.

Wat het schriftelijk informeren van de ouders over de hulpverleningsvorm betreft, zien we dat de scores voor het beschikken over systemen/werkwijzen (79%) en de case-onderzoeken (79%) gelijk zijn.

8.3.1.3 Informeren over de reden in de hulpverleningsvorm

INFORMEREN VAN MINDERJARIGEN

276 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (75%) beschikken over een systeem om te kunnen garanderen dat de minderjarige geïnformeerd wordt over de precieze reden waarom hij in die hulpverleningsvorm is terecht gekomen. Minder dan 70% van de CLB beschikt over dergelijk systeem.

In 1425 van de 1839 onderzochte cases (78%) werd vastgesteld dat de minderjarige geïnformeerd werd over de reden waarom hij in de hulpverleningsvorm terecht gekomen is.

⁶⁴ In de CLB blijkt in 154/922 (17%) van de cases het schriftelijk informeren over de hulpverleningsvorm niet mogelijk te zijn omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige, toch werd in 652/922 (71%) cases vastgesteld dat de minderjarige schriftelijk geïnformeerd werd over de hulpverleningsvorm.

In 79 van de 1839 onderzochte cases (4%) werden de minderjarigen duidelijk niet geïnformeerd.

In 335 cases (18%) oordeelde de inspecteur op basis van de informatie uit het dossier en de toelichting van de hulpverlener dat het niet mogelijk was om de minderjarige te informeren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige.

INFORMEREN VAN OUDERS

290 van de 368 van de geëvalueerde voorzieningen (79%) beschikken over een systeem waardoor gegarandeerd kan worden dat de ouders geïnformeerd zijn over de reden waarom hun kind in een bepaalde hulpverleningsvorm is terecht gekomen.

Minder dan 70% van de CLB, de VK en de JAC van de CAW beschikken over dergelijk systeem.

In 1613 van de 1839 onderzochte cases (88%) werden ouders geïnformeerd over de reden waarom hun kind in de hulpverleningsvorm terecht kwam.

In de CLB, de VK en de JAC werden ouders in minder dan 70% van de onderzochte cases schriftelijk geïnformeerd over de hulpverleningsvorm waarin hun kind terecht gekomen is.

In 86/1839 van de cases bleek het niet mogelijk te zijn de ouders te informeren⁶⁵. In 102/1839⁶⁶ waren de ouders niet op de hoogte van de hulpverlening aan hun kind en werden zij dus ook niet geïnformeerd.

We stellen vast dat de hulpverleningspraktijk verschilt van de beschikbare systemen in de voorzieningen: minderjarigen en ouders worden in de praktijk meer geïnformeerd over de reden van de hulpverlening (resp. 78% en 88%) dan dat voorzieningen over dergelijk systeem (resp. 75% en 79%) beschikken.

8.3.1.4 Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?

Het DRM is formeel inzake de verplichting minderjarigen te informeren over de jeugdhulp en alle zaken die hem in die context aanbelangen.

Dit impliceert dat minderjarigen en hun ouders vooreerst voldoende geïnformeerd worden over hun rechten in de jeugdhulp, maar ook over de hulpverleningsvorm waarin zij terecht komen en over de reden waarom zij in die hulpverleningsvorm terecht komen.

We gingen na hoe het hier zowel op organisatieniveau als op het niveau van de cases gesteld is.

Uit de resultaten blijkt dat hier nog extra zal moeten worden op ingezet. Heel wat minderjarigen en hun ouders worden immers niet geïnformeerd over al hun rechten. Bijna de helft van de voorzieningen beschikt over een systeem dat (mede) kan garanderen dat ouders of minderjarigen geïnformeerd worden over hun rechten in de jeugdhulp, maar uit de cases blijkt dat deze systemen echter nog onvoldoende ingang vinden in de concrete hulpverleningspraktijk.

Het is opvallend dat het informeren over de rechten in de hulpverlening net in de voorzieningen RTJ (CLB, VK, Bezoekruimtes, JAC en CIG) laag scoort⁶⁷. Nochtans vervullen de JAC en de CLB met het oog op de zogenaamde brede instap, een belangrijke rol in de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Het is net bij deze voorzieningen dat gebruikers immers vaak voor het eerst in contact komen met de hulpverlening en net dan is het belangrijk dat ze geïnformeerd worden over hun rechten.

Wat betreft het informeren over de hulpverleningsvorm liggen de scores, zowel voor de beschikbaarheid van systemen als voor de case-onderzoeken heel wat hoger⁶⁸.

Ook voor het informeren over de reden waarom men in de hulpverleningsvorm is terecht gekomen is het cijfer hoger.

⁶⁵ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

⁶⁶ Dit zien we vooral in de CLB (80/922) en de JAC (17/50).

⁶⁷ Minder dan 70%.

⁶⁸ Meer dan 70 %.

8.3.1.5 Aanbevelingen

- ✓ Het is nodig dat er zowel op het vlak van het ontwikkelen van systemen (procedures, werkwijzen, ...) als in de concrete hulpverleningspraktijk, bijkomende inspanningen worden geleverd om minderjarigen en ouders bij het begin van de hulpverlening grondig te informeren over hun rechten in de jeugdhulp. We stellen “bij het begin van de hulpverlening” omdat we menen dat het eerste hulpverleningscontact hiervoor niet altijd het meest aangewezen is.
- ✓ Het is aangewezen het schriftelijk communiceren over de rechten op een intersectorale wijze uit te werken. In sommige sectoren zijn er al heel wat good practices.

8.3.2 Inspraak en participatie in de eigen hulpverlening

Artikel 16 van het DRM stipuleert dat de minderjarige het recht heeft op participatie bij de totstandkoming en de uitvoering van de jeugdhulp die hem wordt verleend.

Participatie houdt in: mee weten, mee denken, mee beslissen, mee uitvoeren en mee evalueren⁶⁹. De minderjarige wordt dus erkend als actieve gesprekspartner.

Artikel 16 geeft ook aan dat de minderjarige het recht heeft om zijn mening te geven in elke aangelegenheid of procedure over zijn jeugdhulp.

Dit recht op inspraak is niet beperkt tot het louter mogen uiten van de eigen mening. De minderjarige moet ook ervaren dat daadwerkelijk met zijn mening rekening wordt gehouden. Dit "rekening houden met" kan zowel blijken uit het passend⁷⁰ gevolg geven aan die mening, als uit een afdoende motivatie bij het niet volgen van die mening.

Het recht op participatie impliceert dat hulpverleners moeten zoeken naar gepaste methodes om maximaal te luisteren en rekening te houden met de mening van de minderjarige.

Artikel 8 van het DRM geeft de minderjarige de mogelijkheid om geïnformeerd vrij in te stemmen met de buitengerechtelijke jeugdhulp of die hulp te weigeren.

Bij een rechtelijke beslissing is dergelijke instemming niet nodig, maar is het, met het oog op een positief verloop van het hulpverleningsproces, belangrijk dat de jeugdhulpverlener zoveel mogelijk werkt aan het groeien naar een akkoord van de opgelegde hulpverlening.

Voor het evalueren van het respecteren van deze rechten focuste inspectie zich op het vragen naar de mening van de minderjarige en de ouders en het instemmen met de hulpverlening.

Vervolgens werd ingegaan op inspraak tijdens de sleutelmomenten in het hulpverleningsproces:

- (1) aanmelding en vraagverheldering;
- (2) de start van de hulpverlening⁷¹;
- (3) het formuleren van de doelstellingen van de hulpverlening;
- (4) de periodieke evaluatie van de hulpverlening;
- (5) de afronding van de hulpverlening.

Er werd nagegaan of op organisatieniveau systemen zijn die (mede) garanties bieden dat verschillende medewerkers op dezelfde manier met deze rechten omgaan. Vervolgens werd aan de hand van 1839 cases nagegaan of deze rechten in de hulpverleningspraktijk gerespecteerd worden.

⁶⁹ Uit: Aan de slag met het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp: Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en Memorie van toelichting, blz. 52. (Depotnummer D/2008/3241264)

⁷⁰ Passend gevolg: in overeenstemming met de leeftijd en de maturiteit van de minderjarige.

⁷¹ De eerste twee sleutelmomenten kunnen samenvallen.

	Minderjarigen		Ouders	
	Systeem beschikbaar	In cases aangetoond ⁷²	Systeem beschikbaar	In cases aangetoond ⁷³
Mening over de hulpverleningsvorm	250/368	1022/1839 56%	278/368	1229/1839 67%
Akkoord met de hulpverleningsvorm	68%	1248/1839 68%	75%	1473/1839 80%

250 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (68%) beschikken over een systeem dat (mede) garanties biedt dat verschillende medewerkers op dezelfde manier omgaan met de mening van de minderjarige over de hulpverleningsvorm. Het gaat hier over vragen als : “wat vind je ervan dat je in dit Centrum voor Leerlingenbegeleiding of begeleidingstehuis of.... bent terecht gekomen?” “Ben je daarmee akkoord?”

Alle geëvalueerde CGG en Bezoekruimtes van de CAW beschikken over een systeem hiervoor. Inspectie zag dergelijke systemen ook in meer dan 70% van de JAC, de CKG, de begeleidingstehuizen en de OOC.

In de CLB, de VK, de CIG en de voorzieningen Personen met een Handicap vond inspectie in minder dan 70% van de voorzieningen zulke procedures/werkwijzen terug.

278 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (75%) beschikken over een systeem dat (mede) moet garanderen dat aan de ouders gevraagd wordt naar hun mening over, en hun akkoord met de hulpverleningsvorm.

In de CLB, de VK en de CIG blijkt er in minder dan 70% van de voorzieningen dergelijk systeem te zijn. Wat opvalt is dat de JAC wel systemen hebben om te werken met de mening van minderjarigen (75% van de geëvalueerde voorzieningen), maar niet om te werken met de mening van de ouders (20% van de geëvalueerde voorzieningen). Aangezien de JAC zich in hun werking sterk op minderjarigen focussen, ligt dit wellicht voor de hand.

Waar 69 van de 106 voorzieningen Personen met een Handicap een systeem hebben om te werken met de mening van de minderjarigen (65%), hebben ze nagenoeg allemaal - namelijk 104 van de 106 (98%) - een systeem om te werken met de mening van de ouders.

Uit het case-onderzoek blijkt dat in 1022 van de 1839 onderzochte cases (56%) minderjarigen naar hun mening werd gevraagd over de hulpverleningsvorm waarin ze terecht zijn gekomen.

Vooraf in de CLB, de VK, de CIG, de CKG en de voorzieningen Personen met een Handicap bleek dat dit aan minder dan 70% van de minderjarigen werd gevraagd.

In 399/1839 (22%) werd de mening van de minderjarige over de hulpverleningsvorm waarin hij terecht kwam, duidelijk niet bevestigd.

In 412 cases (22%) oordeelde de inspecteur op basis van de informatie uit het dossier en de toelichting van de hulpverlener dat het niet mogelijk was om de minderjarige naar zijn mening te vragen omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige. Dit zien we vooral bij de CLB (182/922), de VK (9/25), de CIG (7/18), de CKG (49/95) en de voorzieningen Personen met een Handicap (137/320).

Uit het case-onderzoek blijkt dat in 1248 van de 1839 onderzochte cases (68%) met het akkoord van de minderjarige over de hulpverleningsvorm wordt gewerkt.

In 89 cases (5%) was de minderjarige niet akkoord, maar wordt er gewerkt aan het groeien naar een akkoord.

⁷² “In cases aangetoond” betekent: beoordeling door de inspecteur ofwel op basis van de stukken in het (hulpverlenings)dossier, ofwel op basis van de toelichting bij het dossier door de betrokken hulpverlener.

⁷³ Zie voetnoot 72.

In 69/1839 cases (4%) werd duidelijk niet gewerkt met het akkoord van de minderjarige met de hulpverleningsvorm.

Voor 423 van de 1839 minderjarigen (23%) wordt aangegeven dat het werken met het akkoord niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen. Dit is vooral aangeduid in het case-onderzoek van de CLB (167/922), de VK (12/25), de CIG (7/18), de CKG (52/95), de begeleidingstehuizen (25/279) en de voorzieningen Personen met een Handicap (150/320).

In 1229 van de 1839 onderzochte cases (67%) werd aan de ouders naar hun mening gevraagd over de hulpverleningsvorm waarin hun kind is terecht gekomen. Enkel in de CLB en de JAC gebeurde dit in minder dan 70% van de onderzochte cases.

In 397/1839 cases werd de ouders duidelijk niet naar hun mening gevraagd over de hulpverleningsvorm waarin hun kind is terecht gekomen.

In 100/1839 van de cases bleek het niet mogelijk te zijn de ouders te vragen naar hun mening over de hulpverleningsvorm⁷⁴. In 100/1839 waren de ouders niet op de hoogte van de hulpverlening aan hun kind en werd dus ook niet naar hun mening over de hulpverleningsvorm gevraagd.

In 1473 van de 1839 onderzochte cases (80 %) zijn de ouders akkoord met de hulpverleningsvorm waarin hun kind is terecht gekomen.

In 84 cases (5%) waren de ouders niet akkoord, maar wordt er gewerkt aan een akkoord.

In 58 cases (3%) werd duidelijk niet gewerkt met het akkoord van de ouders met de hulpverleningsvorm.

In 104/1839 van de cases (6%) bleek het niet mogelijk te zijn de ouders te vragen naar hun akkoord⁷⁵. In 100/1839 waren de ouders niet op de hoogte van de hulpverlening aan hun kind en werd dus ook niet naar hun akkoord gevraagd.

⁷⁴ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

⁷⁵ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

INSPRAAK IN DE HULPVERLENING OP DE SLEUTELMOMENTEN

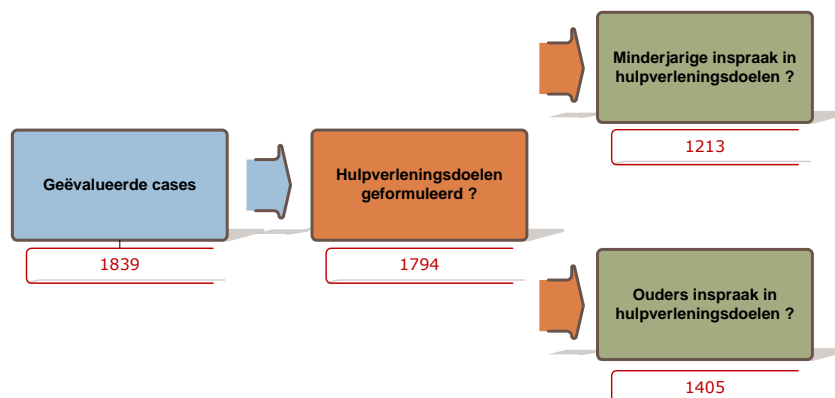
Inspraak	Minderjarigen		Ouders	
	Systeem beschikbaar	In cases aangetoond	Systeem beschikbaar	In cases aangetoond
Inspraak in de hulpverleningsdoelstellingen	282/368 77%	1213/1794 68%	295/368 80%	1405/1794 78%
Inspraak bij de periodieke evaluaties	267/368 72%	885/1360 65%	284/368 77%	1028/1360 75%
Inspraak bij de afronding van de hulpverlening	273/368 74%	577/924 62%	284/368 77%	620/924 67%

We zien dat globaal genomen meer dan 70% van de voorzieningen over een systeem (procedure, werkwijze, ...) beschikt dat (mede) moet garanderen dat minderjarigen en ouders inspraak hebben op de sleutelmomenten in de hulpverlening.

Wanneer we op de sectoren inzoomen, zien we echter grote verschillen. Minder dan 70% van de CLB, de VK en de CIG beschikken over een systeem dat (mede) garanties biedt op inspraak bij de opmaak van de hulpverleningsdoelen, bij de periodieke evaluaties en bij de afronding van de hulpverlening.

De JAC scoren minder dan 70% voor wat betreft de beschikbaarheid van systemen m.b.t. inspraak van de ouders. Zoals reeds eerder aangegeven, kan dit verklaard worden doordat het hulpaanbod van de JAC zich sterk op de jongere focust.

In de voorzieningen Personen met een Handicap is er een opmerkelijk verschil tussen de beschikbaarheid van systemen m.b.t. inspraak van minderjarigen (in 76% van de voorzieningen) en de beschikbaarheid van systemen m.b.t. inspraak van ouders (in 96% van de voorzieningen).

In het case-onderzoek zien we dat in 1794 van de 1839 onderzochte cases (97%) hulpverleningsdoelstellingen werden geformuleerd of een hulpverleningstraject werd opgemaakt.

In 1213 van de 1794 onderzochte cases waar er hulpverleningsdoelstellingen werden geformuleerd (68%) hadden de minderjarigen inspraak bij het opstellen van die doelstellingen.

In 163 cases (9%) kreeg de minderjarige duidelijk geen inspraak bij het opstellen van de hulpverleningsdoelstellingen.

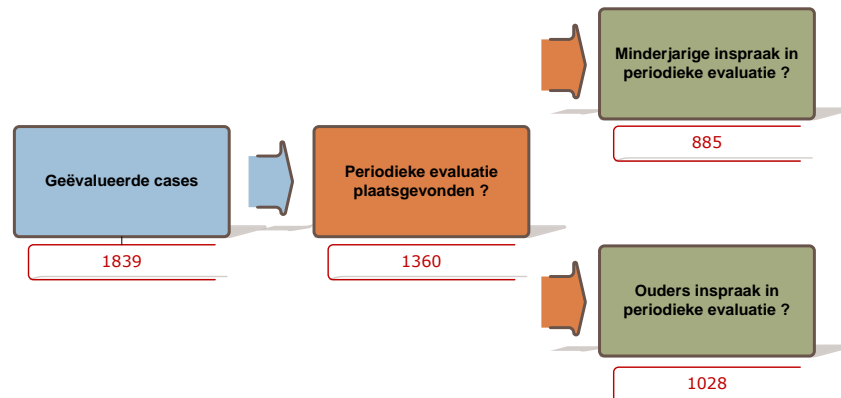
In 402 van de onderzochte cases (22%) wordt aangegeven dat inspraak van de minderjarige bij het opstellen van de hulpverleningsdoelstellingen niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige.

In 1405 van de 1794 cases (78%) hadden ouders inspraak bij het formuleren van de hulpverleningsdoelstellingen.

In 166/1794 van de cases (9%) kregen de ouders duidelijk geen inspraak bij het opstellen van de hulpverleningsdoelstellingen.

In 110/1794 van de cases (6%) bleek het niet mogelijk te zijn de ouders inspraak te verlenen⁷⁶.

In 98/1794 van de cases (6%) waren de ouders niet op de hoogte van de hulpverlening aan hun kind en werd dus geen inspraak verleend.

Uit het case-onderzoek blijkt dat er in 1360 van de 1839 geëvalueerde cases (74%) een periodieke evaluatie van de hulpverlening plaatsvond.

Voor de CLB, de VK, de JAC en de OOC was dit in minder dan 70% van de onderzochte cases het geval.

In 885 van de 1360 onderzochte cases waar er een periodieke evaluatie plaatsvond (65%), hadden de minderjarigen inspraak in die evaluatie.

In 169 cases (12%) kreeg de minderjarige duidelijk geen inspraak bij de periodieke evaluatie.

In 304/1360 cases (22%) wordt aangegeven dat inspraak van de minderjarige bij de periodieke evaluatie niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen.

In 1028 van de 1360 cases (76%) hadden ouders inspraak bij de periodieke evaluatie.

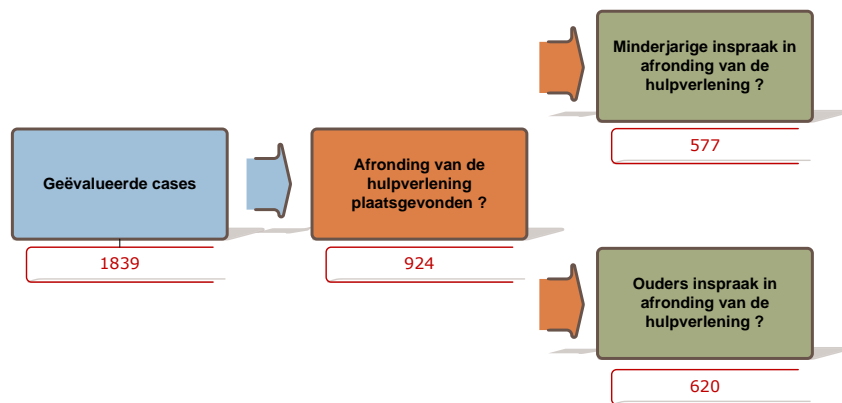
In 184/1360 van de cases (14%) kregen de ouders duidelijk geen inspraak bij de periodieke evaluatie.

In 85/1360 van de cases (6%) bleek het niet mogelijk te zijn de ouders inspraak te verlenen⁷⁷.

In 61/1360 van de cases (4%) waren de ouders niet op de hoogte van de hulpverlening aan hun kind en werd dus geen inspraak verleend bij de periodieke evaluatie.

⁷⁶ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

⁷⁷ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

Uit het case-onderzoek blijkt dat er in 924 van de 1839 geëvalueerde cases (50%) een afronding van de hulpverlening plaats vond.

In 577 van de 924 onderzochte cases waar er een afronding plaatsvond (62%), hadden de minderjarigen inspraak in die afronding.

In 140 cases (15%) kreeg de minderjarige duidelijk geen inspraak bij de afronding van de hulpverlening.

In 170/924 cases (18%) wordt aangegeven dat inspraak van de minderjarige bij de afronding van de hulpverlening niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen.

In 620 van de 924 cases (67%) hadden ouders inspraak bij de afronding van de hulpverlening.

In 147/924 van de cases (16%) kregen de ouders duidelijk geen inspraak bij de afronding van de hulpverlening.

In 88/924 van de cases (10%) bleek het niet mogelijk te zijn de ouders inspraak te verlenen⁷⁸.

In 69/924 van de cases (7%) waren de ouders niet op de hoogte van de hulpverlening aan hun kind en werd dus geen inspraak verleend bij de afronding van de hulpverlening.

Voor wat betreft de inspraak van de minderjarige in de sleutelmomenten van de hulpverlening zien we dat dit niet evident is voor de CLB, de VK, de CIG, de CKG en de voorzieningen Personen met een Handicap.

Voor de CLB en de de JAC blijkt inspraak van de ouders in deze sleutelmomenten geen evidentie.

Uit het case-onderzoek blijkt dat de ouders, globaal genomen, wat meer inspraak hebben in de sleutelmomenten van de hulpverlening, dan de minderjarigen.

Ondanks de vaststelling dat heel wat voorzieningen over een systeem (procedure, werkwijze, ...) beschikken dat (mede) moet garanderen dat minderjarigen en ouders inspraak hebben op de sleutelmomenten in de hulpverlening, blijkt dat er op het niveau van de cases nog heel wat ruimte is voor verbetering.

⁷⁸ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

8.3.2.1 Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?

De resultaten tonen ons dat het werken met de mening en het akkoord van de minderjarige en desgevallend de ouders nog voor verbetering vatbaar is.

De resultaten met betrekking tot de beschikbaarheid van systemen die de inspraak van minderjarigen en ouders op de sleutelmomenten in de hulpverlening (mede) moeten garanderen, zijn globaal genomen relatief gunstig. Voor enkele sectoren blijkt dit niet zo evident te zijn.

Uit de cases blijkt dat de inspraak van minderjarigen in de hulpverleningspraktijk toch heel wat beter zou kunnen.

De cijfers geven de indruk dat in die sectoren waar het instemmen met, de inspraak in en de participatie aan de eigen hulpverlening onderdeel vormen van sectorale regelgeving of kwaliteitsregelgeving een voorsprong hebben op die sectoren waar dit niet zo is.

8.3.2.2 Aanbevelingen

- ✓ Er kan meer aandacht worden besteed aan het werken met de mening van en het akkoord van de minderjarige met de hulpverlening, zeker voor de minderjarigen waarvoor dit, omwille van hun specifieke kenmerken, geen evidentie is.
- ✓ Het is nodig dat alle voorzieningen voldoende aandacht besteden aan het duidelijk structureren van het hulpverleningsproces. Duidelijke sleutelmomenten in de hulpverlening zorgen namelijk voor structuur en zijn een aanknopingspunt om de rechtspositie van de minderjarige en zijn ouders doorheen het hulpverleningsproces te versterken.
- ✓ Ook voor kortdurende begeleidingen kan het zinvol zijn tussentijds een evaluatiemoment te voorzien.

8.3.3 Het dossier

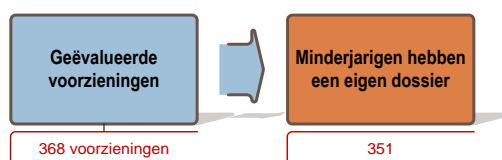
Verslaggeving en dossiervorming hebben een belangrijke plaats in het hulpverleningsproces. Wat al dan niet in het dossier van een minderjarige staat, kan bepalend zijn voor de hulpverlening die geboden wordt.

8.3.3.1 Een dossier voor elke minderjarige in de jeugdhulp

Op basis van artikel 20 van het DRM heeft elke minderjarige recht op een dossier. Dit dossier moet zorgvuldig worden bijgehouden en veilig worden bewaard. Gegevens over de gezondheid moeten apart worden bijgehouden; in een apart dossier of als een apart en onderscheiden onderdeel van het dossier. Elementen m.b.t. de besluitvorming in de hulpverlening moeten in het dossier worden opgenomen.

Inspectie ging na of elke minderjarige een eigen dossier heeft en verifieerde of medische gegevens apart worden bewaard.

RESULTATEN

Bijna alle minderjarigen in de geëvalueerde voorzieningen hebben een eigen dossier. In de VK en de CIG is dit echter in minder dan 50% van de voorzieningen. In deze sectoren worden de gegevens van kinderen van eenzelfde gezin vaak gebundeld in één dossier.

Het dossier en medische gegevens	
Gegevens over de gezondheid van de minderjarige maken deel uit van één dossier maar zijn onderscheiden van de andere gegevens	176
Het dossier is een medisch dossier	19
Medische gegevens worden in een apart dossier bewaard	138
Alle gegevens van de minderjarige zitten in één dossier	25
Er zijn geen medische gegevens	8
Niet bevraagd	2
Totaal	368

In alle CGG wordt het dossier in zijn geheel als een “medisch dossier” beschouwd⁷⁹. Maar in nog 3 andere sectoren zijn er hier en daar voorzieningen⁸⁰ die aangeven dat het dossier voor hen een medisch dossier is.

In 25 voorzieningen worden medische gegevens nog samen met andere gegevens bewaard.

8.3.3.2 Centraliseren van de gegevens

Inspectie verwacht dat al de gegevens van een minderjarige - minstens op de sleutelmomenten in de hulpverlening - in zijn dossier worden gegroepeerd. Als niet alle relevante informatie over een minderjarige in zijn dossier terecht komt, zou dat immers het toegangsrecht hypothekeren.

Inspectie ging na of er op organisatieniveau een systeem bestaat aan de hand waarvan voorzieningen bepalen welke gegevens van een minderjarige waar (op welke informatiedrager) worden genoteerd en of er een systeem bestaat dat bepaalt of en hoe die gegevens worden gecentraliseerd in één dossier. Aan de hand van de case-onderzoeken ging inspectie na of de gegevens over een minderjarige op de sleutelmomenten in de hulpverlening in het dossier worden gecentraliseerd.

⁷⁹ Rondzendbrief aan de directies van de Centra Geestelijke Gezondheidszorg d.d. 12 december 2007 vanwege het agentschap Zorg & Gezondheid inzake de toepassing van het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp op het multidisciplinaire dossier.

⁸⁰ De Vertrouwenscentra Kindermishandeling, de begeleidingstehuizen van de Bijzondere Jeugdbijstand en de voorzieningen Personen met een Handicap.

RESULTATEN

In 211 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (57%) worden gegevens van minderjarigen op verschillende plaatsen bewaard. Dit is voornamelijk in voorzieningen waar minderjarigen residentieel worden begeleid⁸¹. Dit is ook in 22/72 CLB het geval.

339 voorzieningen (92%) beschikken over een systeem dat bepaalt welke gegevens van een minderjarige waar worden genoteerd. Slechts 3 van de 6 CIG bleek over een dergelijk systeem te beschikken.

234 van de geëvalueerde voorzieningen (63%) beschikken over een systeem dat bepaalt wanneer de gegevens van de minderjarigen in het dossier worden gecentraliseerd. Dit is natuurlijk niet nodig voor de 83 voorzieningen waar alle gegevens in één dossier worden bewaard. In de 6 CIG worden gegevens van de minderjarige op meerdere plaatsen bewaard, terwijl geen van hen een systeem heeft dat bepaalt wanneer de gegevens in het dossier worden gecentraliseerd. In 74 begeleidingstehuizen worden gegevens op verschillende plaatsen bewaard, maar slechts 59 begeleidingstehuizen beschikken over een systeem dat bepaalt wanneer die gegevens in het dossier worden gecentraliseerd.

In 344 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (93%) worden de gegevens op de sleutelmomenten in de hulpverlening gecentraliseerd in één dossier of bestaat er slechts één dossier.

8.3.3.3 Omgaan met het dossier

Het inspecteren van het omgaan met het dossier werd gelinkt aan 2 principes die verbonden zijn aan de wet op de privacy:

- ✓ het finaliteitsprincipe: in het dossier zit die informatie die nodig is om de hulpverleningsdoelstellingen te bereiken;
- ✓ het proportionaliteitsprincipe: het aantal gegevens in het dossier is in verhouding tot wat nodig is om de minderjarige te begeleiden.

RESULTATEN

	<i>Finaliteitsprincipe</i>	<i>Proportionaliteitsprincipe</i>
Ja	287	282
Hier en daar in een dossier, maar dit is op ad hoc basis	32	33
Nee	36	40
Niet bevraagd ⁸²	13	13
Totaal	368	368

Alle subsectoren scoren globaal genomen meer dan 70% voor deze 2 principes, uitgezonderd de CLB. In deze sector komt de dossiervorming in een klein deel (14% finaliteit, 5% proportionaliteit) van de geëvalueerde voorzieningen tegemoet aan deze principes.

⁸¹ De CIG, de CKG, de begeleidingstehuizen, de OOC en de voorzieningen Personen met een Handicap.

⁸² Het omgaan met het dossier werd niet bevraagd in de 6 VK, 2 CLB, 1 CCG, 3 JAC en 1 OOC.

8.3.3.4 Bewaren van het dossier

De dossiers moeten op een veilige plaats worden bewaard, zodat de privacy van de betrokkenen kan worden gegarandeerd. De dossiers moeten op een afgesloten plaats worden bewaard of de toegang tot elektronische dossiers moet beveiligd zijn. Op die manier wordt er voor gezorgd dat enkel de hulpverleners die toegang tot de dossiers hebben in het kader van hun taken, deze dossiers kunnen inzien (en gebruiken natuurlijk). Als de gegevens van minderjarigen versnipperd zitten over meerdere informatiedragers geldt dit voor al die dragers.

Inspectie ging na of de verantwoordelijkheden voor het bewaren, verwerken en vernietigen van de gegevens zijn vastgelegd in een procedure. Vervolgens ging inspectie na of de dossiers ook veilig worden bewaard.

RESULTATEN

319 van de geëvalueerde voorzieningen⁸³ (87%) hebben een procedure die de verantwoordelijkheden voor het bewaren, verwerken en vernietigen van gegevens vastlegt. In de CLB blijkt dergelijke procedure in 68% van de voorzieningen beschikbaar te zijn.

In 349 van de geëvalueerde voorzieningen (95%) kon inspectie vaststellen dat de dossiers veilig worden bewaard.

8.3.3.5 Conformiteit van het toegangsrecht

Artikel 22 van het DRM beschrijft de regeling inzake het recht van de minderjarige om kennis te nemen van de inhoud van het dossier - althans van het deel dat op hem zelf betrekking heeft - en de uitzonderingen op dit toegangsrecht. Dit artikel verduidelijkt ook het recht van de minderjarige op toelichting bij de gegevens in zijn dossier en het exact moment waarop de toegang uiterlijk moet worden verleend. Inspectie ging na of de voorziening beschikken over een toegangsregeling tot het dossier en of deze regeling voldoet aan de bepalingen van artikel 22 van het DRM.

RESULTATEN

248 van 368 voorzieningen (67%) konden aan inspectie een uitgewerkte regeling inzake het toegangsrecht voorleggen. In de CGG werd het toegangsrecht niet bevestigd⁸⁴.

Meer dan 70% van de Bezoekruimtes, de JAC, de CKG, de begeleidingstehuizen en de OOOO beschikken over een regeling inzake het toegangsrecht.

Inspectie ging na in hoeveel van de 248 voorzieningen die over een toegangsregeling tot het dossier beschikken, de volgende aspecten correct in die regeling werden opgenomen.

⁸³ In 4 voorzieningen werd dit item niet bevestigd.

⁸⁴ Cf. de rondzendbrief aan de directies van de Centra Geestelijke Gezondheidszorg d.d. 12 december 2007 vanwege het agentschap Zorg & Gezondheid inzake de toepassing van het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp op het multidisciplinaire dossier.

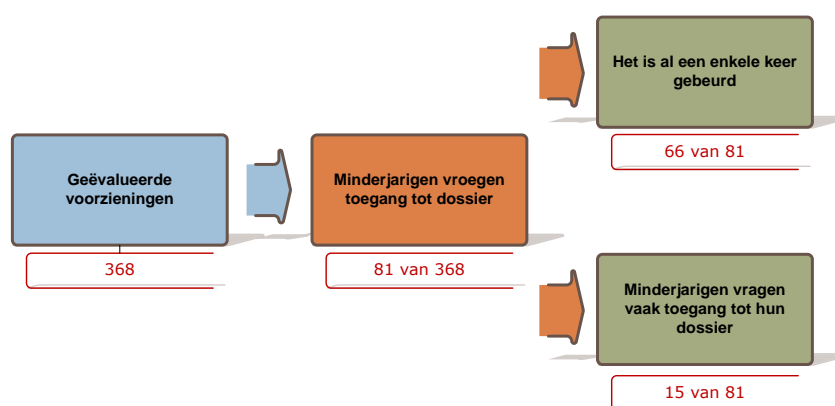
Opgenomen in de regeling inzake toegangsrecht	Correct opgenomen
De minderjarige heeft recht op toegang tot de gegevens over zichzelf behalve de drie exceptiegronden	165/248 67%
Toegang tot het dossier binnen de 15 dagen nadat de minderjarige erom vraagt	164/248 66%
Toegang tot gegevens die enkel hemzelf betreffen door middel van inzage	188/248 76%
Op verzoek van de minderjarige worden documenten die hij aanreikt, toegevoegd aan zijn dossier	137/248 55%
Recht om zijn versie van de feiten te geven van elementen die vermeld zijn in zijn dossier	141/248 57%

Slechts één van de geverifieerde elementen is in de toegangsregeling bij meer dan 70% van deze 248 voorzieningen correct opgenomen, namelijk dat de minderjarige toegang heeft tot de gegevens die enkel hemzelf aantreffen door middel van inzage.

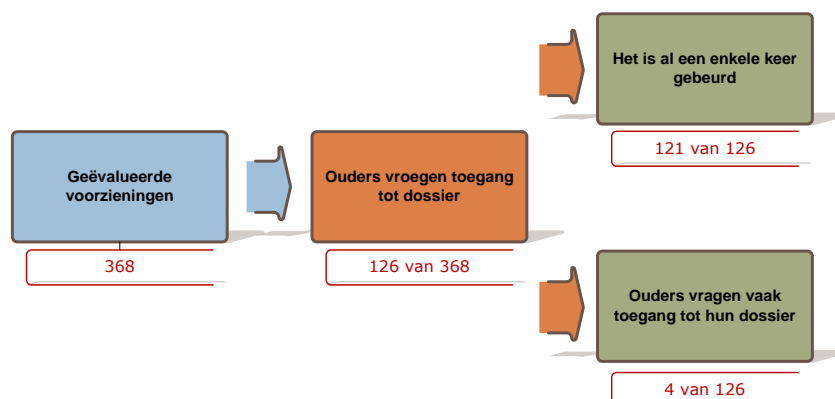
8.3.3.6 Participeren inzake het dossier

Inspectie peilde bij de voorzieningen of zij ervaring hebben met minderjarigen of ouders die toegang tot het dossier vragen en of dit frequent gebeurt.

RESULTATEN

Slechts in 81 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (22%) werd door een minderjarige toegang tot zijn dossier gevraagd. Meestal was dit één enkele keer (66/81). Slechts in 15 voorzieningen gaf men aan dat minderjarigen vaak toegang tot hun dossier vragen. Dit is veelal in de begeleidingstehuizen en in voorzieningen Personen met een Handicap.

Ouders blijken iets vaker dan minderjarigen toegang te vragen tot het dossier (van hun kind). Meestal gaat het om een éénmalige vraag. Vooral de CLB, de CGG, alle Vertrouwencentra

Kindermishandeling, de Bezoekruimtes van de CAW en de voorzieningen Personen met een Handicap blijken dergelijke éénmalige vragen te krijgen.

8.3.3.7 Informeren inzake het dossier

Minderjarigen en/of hun ouders kunnen natuurlijk maar toegang tot hun dossier vragen als ze weten dat er een dossier is en dat ze toegangsrechten hebben. Inspectie ging na in welke mate minderjarigen en ouders hieromtrent geïnformeerd zijn door de voorzieningen.

RESULTATEN

965 minderjarigen van de 1839 geëvalueerde cases (52%) werden expliciet geïnformeerd over het bestaan van een dossier over hen. 1067 ouders (58%) zijn expliciet geïnformeerd over het bestaan van een dossier over hun kind.

Men mag er van uit gaan dat in realiteit meer minderjarigen en ouders weten dat er een dossier over hen bestaat. Inspectie verwachtte echter dat er uitdrukkelijk aandacht wordt besteed aan het (actief) informeren van minderjarigen en ouders hierover.

In minder dan 70% van de cases van de CLB, de VK, de CIG, de CKG en de voorzieningen Personen met een Handicap zijn de minderjarigen geïnformeerd over het bestaan van een dossier over hen.

In minder dan 70% van de cases van de CLB, de VK, de JAC van de CAW en de CIG zijn de ouders geïnformeerd over het bestaan van een dossier over hun kind.

In het case-onderzoek werd voor die minderjarigen die bekwaam geacht worden om al hun rechten en dus ook het toegangsrecht uit te oefenen, nagegaan of ze geïnformeerd werden over dit recht.

In 1149 van de 1839 cases worden de minderjarigen bekwaam geacht om al hun rechten uit te oefenen. Slechts 490 van deze 1149 minderjarigen (42%) werden geïnformeerd over hun toegangsrecht tot hun dossier. Dit eerder lage cijfer kan samen gelezen worden met de vaststelling dat slechts 67% van de geëvalueerde voorzieningen over een uitgewerkte regeling over het toegangsrecht beschikten en met de vaststelling uit het case-onderzoek dat slechts 52% van de minderjarigen geïnformeerd is over het bestaan van een dossier.

In de Bezoekruimtes, de JAC, de CIG, de CKG, de begeleidingstehuizen en de OOC worden minderjarigen in meer dan 70% van de geëvalueerde cases geïnformeerd over hun toegangsrecht.

Alle ouders zouden geïnformeerd moeten worden over hun toegangsrecht tot het dossier van hun kind⁸⁵. In 664 van de 1839 geëvalueerde cases (36%) zien we dat dit ook gebeurt.

8.3.3.8 Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?

Uit de resultaten blijkt dat er voor bijna alle minderjarigen een eigen dossier is aangelegd en dat dit dossier op een veilige manier wordt bewaard. We zien dat het voor de voorzieningen duidelijk is welke gegevens, waar worden genoteerd. Het centraliseren van de gegevens van minderjarigen op sleutelmomenten in de hulpverlening in het dossier is goed, uitgezonderd voor de CIG en de begeleidingstehuizen. De meerderheid van de dossiers, uitgezonderd de CLB-dossiers, voldoen ook aan het finaliteits- en proportionaliteitsprincipe.

Het uitwerken van een toegangsregeling tot het dossier is voor heel wat voorzieningen een werkpunt. Nogal wat voorzieningen hebben geen regeling. In heel wat voorzieningen voldoet de toegangsregeling onvoldoende aan alle aspecten van het toegangsrecht (zoals o.a. opgenomen in artikel 22 van het DRM).

Minderjarigen en hun ouders worden te weinig expliciet geïnformeerd over het bestaan van een dossier en over hun recht op toegang tot dat dossier. Dit zou één van de redenen kunnen zijn waarom slechts weinig gebruik wordt gemaakt van het toegangsrecht. Het uitwerken van een correcte regeling inzake het toegangsrecht tot het dossier en het informeren van minderjarigen en ouders hierover is voor heel wat voorzieningen dan ook een werkpunt.

⁸⁵ Los van het feit of hun kind bekwaam is om hun rechten uit te oefenen of niet. Ouders wiens kind niet bekwaam is om al zijn rechten uit te oefenen hebben natuurlijk wel een andere rol in dit verhaal.

Uit het case-onderzoek blijkt ook dat heel wat voorzieningen het dossier als een instrument gebruiken om de minderjarige en/of de ouders op een transparante manier bij de hulpverlening te betrekken. Dit is een positieve tendens.

8.3.3.9 Aanbevelingen

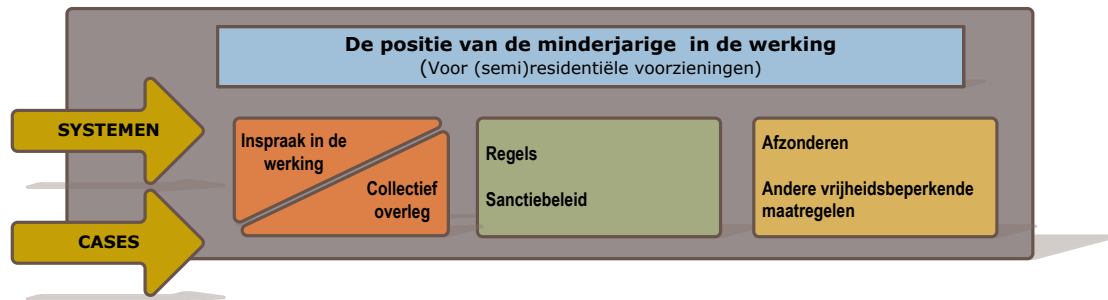
- ✓ Het is aangewezen dat elke minderjarige over een eigen dossier beschikt, ook al worden meerdere kinderen uit hetzelfde gezin door een voorziening begeleid.
- ✓ Voorzieningen moeten er over waken dat medische gegevens apart worden bewaard. Het is wel mogelijk dat ze deel uitmaken van hetzelfde dossier.
- ✓ Er kan bijkomend worden ingezet op het uitwerken van systemen waardoor de gegevens van de minderjarigen op de sleutelmomenten in de hulpverlening in één dossier worden gecentraliseerd.
- ✓ Er zijn extra inspanningen nodig opdat alle voorzieningen over een correcte regeling inzake het toegangsrecht tot dossiers beschikken. Minderjarigen en hun ouders moeten worden geïnformeerd over hun toegangsrecht tot het dossier.
- ✓ Er kan nog bijkomend worden geïnvesteerd om het dossier als werkinstrument of zelfs als communicatiemiddel in te zetten en zo de participatie van minderjarigen en ouders in de hulpverlening te bevorderen. Waar mogelijk, kan een overzichtelijk en toegankelijk dossier participatieve hulpverlening ondersteunen.

8.4 De positie van de minderjarige in de werking van de voorziening

Het recht op inspraak en participatie staat op 2 niveaus in het DRM ingeschreven:

- ✓ op het individueel niveau van de hulpverlening (art. 16 en 17);
- ✓ op het collectief niveau van de hulpverlening (art. 18 en 19).

In wat volgt beschrijft inspectie haar conclusies m.b.t. het recht op inspraak en participatie in de werking van de voorziening.

In (semi)residentiële voorzieningen zijn er ook nog thema's die specifiek zijn voor settings waar samen wordt geleefd. Inspectie focuste hier op de regels, het sanctiebeleid, het gebruik van afzonderen en/of andere vrijheidsbeperkende maatregelen. Dit komt verder aan bod.

8.4.1 Inspraak in de werking van de voorziening

Artikel 19 verplicht elke jeugdhulpvoorziening om te beschikken over een regeling m.b.t. de inspraak van de minderjarige en somt tevens de minimumvoorwaarden op waaraan die regeling moet voldoen. Artikel 18 kent aan de minderjarige het recht toe om met de medebewoners van een semiresidentiële of residentiële voorziening te vergaderen.

8.4.1.1 *Inspraakvormen*

Inspectie ging na of er minstens één inspraakvorm voor de minderjarigen en voor de ouders is aan de hand waarvan zij hun mening over de werking kunnen geven. Inspectie ging tevens na of de minderjarigen en de ouders hier ook over geïnformeerd zijn.

Een tevredenheidmeting werd pas als inspraakvorm beschouwd als de mogelijkheid tot inspraak in de globale werking ook daadwerkelijk is opgenomen en die tevredenheidmeting aan elke minderjarige en/of ouder wordt bezorgd.

Elke minderjarige heeft het recht op medewerking van de voorziening om inspraak te hebben. Het is dan ook belangrijk dat de voorziening een open houding aanneemt. Elke minderjarige en elke ouder kan immers zinvolle ideeën hebben om de werking van een voorziening te optimaliseren.

In 257 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (70%) bestaat een inspraakorgaan voor de minderjarige.

Voor wat betreft de CLB, de CGG en Bezoekruimtes van de CAW blijkt in minder dan 70% van de geëvalueerde voorzieningen een inspraakorgaan voor minderjarigen te bestaan. In geen enkel VK is er een inspraakorgaan, noch voor de minderjarige, noch voor de ouders.

In 261 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (71%) bestaat een inspraakmogelijkheid voor de ouders.

In minder dan 70% van de CLB, de CGG, de Bezoekruimtes, de JAC en de CIG blijkt een inspraakorgaan voor ouders te bestaan.

Het valt op dat er verschillen zijn inzake de beschikbaarheid van inspraakvormen voor minderjarigen en voor ouders:

- ✓ CIG en JAC beschikken meer over een inspraakvorm voor minderjarigen dan over een inspraakvorm voor ouders⁸⁶;
- ✓ evenveel Bezoekruimtes beschikken over een inspraakvorm voor minderjarigen als voor ouders⁸⁷;
- ✓ meer CLB en voorzieningen Personen met een Handicap beschikken over een inspraakvorm voor ouders dan een voor minderjarigen⁸⁸.

De meest beschikbare inspraakvormen zowel voor minderjarigen als voor ouders zijn : een overlegvorm, een tevredenheidonderzoek en een suggestiebus.

In de voorzieningen waar er een inspraakvorm voor minderjarigen bestaat, werd in de cases nagegaan of de minderjarigen hierover geïnformeerd werden. In deze voorzieningen werden 877 cases onderzocht. 569 minderjarigen (65%) werden geïnformeerd over hun recht op inspraak via deze inspraakvorm. Voor 149 minderjarigen (17%) werd aangegeven dat het niet mogelijk was hen te informeren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen. We zien dit vooral in de CLB, de CIG, de CKG en de voorzieningen Personen met een Handicap.

In de voorzieningen waar er een inspraakvorm bestaat voor ouders van de minderjarigen die er worden begeleid, werden 1047 cases onderzocht. 645 van hen (62%) werden geïnformeerd over hun recht op inspraak via deze inspraakvorm. Voor 64 (6%) ouders bleek dit niet mogelijk. In 338 (32%) cases waren de ouders duidelijk niet geïnformeerd

8.4.1.2 Het collectief overleg voor (semi)residentiële voorzieningen

We zagen net dat elke jeugdhulpvoorziening moet beschikken over een regeling voor inspraak van de minderjarige, zodat elke minderjarige zijn recht op inspraak in de werking kan uitoefenen. In een (semi)residentiële voorziening heeft de minderjarige het recht om te vergaderen met andere minderjarigen over aspecten van de jeugdhulp. (Semi)residentiële voorzieningen moeten dan ook een collectief overlegorgaan organiseren⁸⁹. Inspectie onderzocht of dit overleg wordt georganiseerd, hoe vaak dergelijk overleg plaats heeft, en of er een schriftelijke weergave van dit overleg wordt opgesteld.

⁸⁶ 6/6 CIG beschikken over een inspraakvorm voor minderjarigen; 4/6 over een voor ouders.

⁸⁷ 15/20 JAC beschikken over een inspraakvorm voor minderjarigen; 3/20 over een voor ouders.

⁸⁸ 6/13 Bezoekruimten beschikken over een inspraakvorm voor minderjarigen en 6/13 over een voor minderjarigen.

⁸⁹ 104/106 voorzieningen Personen met een Handicap beschikken over een inspraakvorm voor ouders; 81/106 over een voor minderjarigen. 26/72 CLB beschikken over een inspraakvorm voor ouders; 11/72 over een voor minderjarigen.

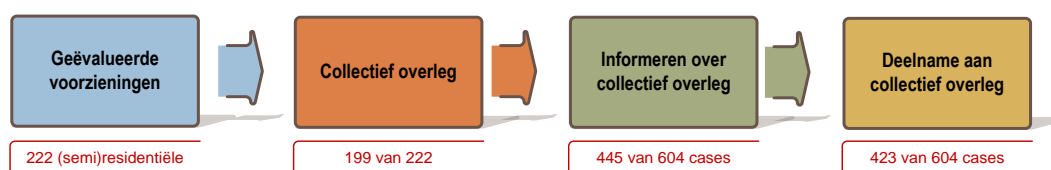
⁸⁹ Zo stelt artikel 19, 3° van het DRM "(...) indien mogelijk en in elk geval bij semiresidentiële of residentiële jeugdhulpverlening die gemiddeld ten minste zes maanden bedraagt, gebeurt de inspraak collectief (...)".

Van 222 van de 368 geëvalueerde voorzieningen wordt verwacht dat zij een collectief overleg organiseren: de CIG (6), de CKG (23), de begeleidingstehuizen (91), de OOC (19) en de semiresidentiële (24) en residentiële (59) settings van de voorzieningen Personen met een Handicap.

Middels het case-onderzoek toetste inspectie of de voorziening stimuleert dat minderjarigen inspraak hebben in de globale werking van de voorziening tijdens het collectief overleg en of de minderjarigen geïnformeerd werden over hun recht op deelname aan dat collectief overleg. In het case-onderzoek werd tevens nagegaan in welke mate (nooit, af en toe, meestal, altijd) minderjarigen aan het collectief overleg deelnemen.

604⁹⁰ case-onderzoeken werden uitgevoerd in de semiresidentiële en residentiële settings.

RESULTATEN

In 199 van de 222 geëvalueerde (semi)residentiële voorzieningen wordt een collectief overleg georganiseerd (90%). In alle sectoren wordt in meer dan 70% van de voorzieningen een collectief georganiseerd. In de sector Personen met een Handicap geven 8 voorzieningen aan dat het organiseren van collectief niet mogelijk is omwille van de specifieke kenmerken van de minderjarigen.

Het collectief overleg wordt meestal wekelijks (31%) of driemaandelijks (21%) georganiseerd.

In de CIG en de OOC wordt het collectief overleg meestal wekelijks of tweewekelijks georganiseerd. In de begeleidingstehuizen is de frequentie meestal wekelijks of maandelijks. In de CKG (veelal 2-maandelijks) en de voorzieningen Personen met een Handicap (veelal 3-maandelijks) is dit minder vaak.

Er wordt in bijna alle voorzieningen (90%) systematisch een verslag van dit overleg opgesteld.

Inspectie kon vaststellen dat 173 van de 199 geëvalueerde residentiële en semiresidentiële voorzieningen (87%) de minderjarigen stimuleren inspraak te hebben in de globale werking van de voorziening.

Enkel in de residentiële en semiresidentiële voorzieningen Personen met een Handicap bleek dit voor minder dan 70% van de voorzieningen het geval te zijn.

In de case-onderzoeken stelden we vast dat 445 minderjarigen van de 604 geëvalueerde cases (74%) werden geïnformeerd over hun recht op deelname aan het collectief overleg. Voor 129 (21%) minderjarigen bleek het niet mogelijk hen te informeren over hun recht op deelname aan dergelijk overleg omwille van hun specifieke kenmerken. 29 (5%) minderjarigen bleken duidelijk niet geïnformeerd te zijn over dit recht. Voor wat betreft de cases uit de sectoren CIG, de CKG en de voorzieningen Personen met een Handicap bleek dat in minder dan 70% van de geëvalueerde cases minderjarigen geïnformeerd werden over hun recht op deelname aan dergelijk overleg. Net in deze sectoren bleek het informeren voor ca. 40% van de geëvalueerde cases niet mogelijk omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige.

423 van deze 604 minderjarigen neemt - zij het in verschillende mate (af en toe, meestal, altijd) - daadwerkelijk deel aan het collectief overleg dat georganiseerd wordt, 291 van hen (48%) altijd.

Voor 121 van de geëvalueerde cases (20%) werd aangegeven dat een deelname aan het collectief overleg niet mogelijk is omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen. Dit was in hoofdzaak bij cases uit de CKG (31/69 of 45% van de geëvalueerde cases) en de residentiële en

⁹⁰ Voor de 222 geëvalueerde (semi)residentiële voorzieningen gaat het in feite over 749 cases, doch omwille van het feit dat er in 22 voorzieningen geen collectief overleg wordt georganiseerd werden de cases van die voorzieningen voor dit item niet onderzocht.

semiresidentiële voorzieningen voor Personen met een Handicap (72/200 of 36% van de geëvalueerde cases).

8.4.1.3 Acties in het kader van inspraak door minderjarigen

Minderjarigen hebben ook het recht op medewerking van de voorziening om hun inspraak te realiseren.

Inspectie ging na of de voorzieningen daadwerkelijk hun medewerking verlenen om elementen die door minderjarigen naar voor zijn gebracht over de werking te realiseren.

Door het vragen naar concrete voorbeelden van elementen die door minderjarigen naar voor zijn gebracht en de invloed ervan op de werking van de voorziening toetste inspectie of de voorziening ook daadwerkelijk aan de slag gaat met dergelijke elementen.

RESULTATEN

We zien dat 303 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (82%) investeren om aan de slag te gaan met de inspraak van minderjarigen in de werking.

Sectoren waarvan minder dan 70% van de voorzieningen aan de slag gaat met de inspraak van de minderjarigen, zijn: de CLB, de CGG, de Bezoekruimtes en de JAC.

Bij de voorzieningen waarvan werd beoordeeld dat ze aan de slag gaan met de inspraak, werd gespeeld naar voorbeelden. Vooral de begeleidingstehuizen konden veel voorbeelden aangeven aan de inspecteurs. In de andere sectoren waren de voorbeelden eerder beperkt.

Wat opvalt is dat voorzieningen makkelijker voorbeelden kunnen geven van concrete inbreng in de werking door de minderjarige dan dat zij de in hun voorziening beschikbare inspraakvormen kunnen toelichten. Blijkbaar gaan heel wat hulpverleners vanuit een deskundige basishouding - tijdens het hulpverleningsproces - op een eerder informele wijze op zoek naar de inspraak van de minderjarige in de werking en gaan de voorzieningen hiermee ook aan de slag.

We zien dat 273 van de 368 geëvalueerde voorzieningen (74%) investeren om aan de slag te gaan met de inspraak van ouders in de werking.

Sectoren waarvan minder dan 70% van de voorzieningen op zoek gaan naar de inspraak van de ouders, zijn : de CLB, de CGG, de VK, de neutrale bezoekeruimtes en de JAC van de CAW.

8.4.1.4 Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?

Inspraak en participatie is een kernelement van de evolutie naar een meer vraaggerichte jeugdhulpverlening in Vlaanderen. In het DRM staat het recht op inspraak en participatie zowel op het individueel niveau⁹¹ als op het collectieve niveau⁹² ingeschreven. In dit deel beschreven we de resultaten inzake inspraak en participatie in de werking van de voorziening.

Globaal genomen beschikt 70% van de geëvalueerde (ambulante, semiresidentiële en residentiële) voorzieningen over een inspraakvorm voor minderjarigen, en 71% beschikt over een inspraakvorm voor ouders. Zowel voor minderjarigen als voor ouders worden als voornaamste inspraakvormen een overlegvorm, een tevredenheidonderzoek en een (suggestie)bus geduid.

In 90% van de semiresidentiële en residentiële voorzieningen wordt op regelmatige basis een collectief overleg(moment) georganiseerd. Hiermee wordt dus (grotendeels) tegemoet gekomen aan de verplichting zoals opgenomen in artikel 18 van het DRM. Doch mogelijk heeft dit ook te maken met de verplichtingen die hieromtrent in sectorale regelgeving en kwaliteitsregelgeving zijn opgenomen.

Een groot deel van de semiresidentiële en residentiële voorzieningen (87%) stimuleert deelname aan dergelijk overleg en uit de case-onderzoeken bleek dat het merendeel (74%) van de minderjarigen

⁹¹ Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, artikel 16 en 17.

⁹² Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, artikel 18 en 19.

geïnformeerd wordt over hun recht op deelname. Een grote meerderheid van de minderjarigen (70%) neemt op regelmatige basis deel aan dergelijk overleg.

We menen hieruit te mogen concluderen dat voorzieningen inspanningen leveren om te voldoen aan hun verplichting om aan de minderjarigen en aan de ouders medewerking te verlenen bij de realisatie van inspraak in de werking.

Anderzijds moeten we aangeven dat er nog meer kan worden geïnvesteerd in het actief op zoek gaan naar inspraak in de werking van zowel de minderjarigen als van de ouders. We zagen immers slechts weinig voorbeelden van inspraak in het beleid van voorzieningen. Inspectie is er zich van bewust dat het een uitdaging is om hier meer op in te zetten.

8.4.1.5 Aanbevelingen

- ✓ Alle voorzieningen moeten een aan hun werking aangepaste vorm van inspraak voor minderjarigen en/of ouders organiseren.
- ✓ Minderjarigen en ouders horen te worden geïnformeerd over hun recht op inspraak via die inspraakvormen.
- ✓ Het is positief dat heel wat hulpverleners vanuit een deskundige basishouding tijdens de hulpverlening op een eerder informele wijze op zoek gaan naar de inspraak van de minderjarigen in de werking. Het verdient aanbeveling om hier op een meer systematische manier mee aan de slag te gaan, zodat de realisatie van het recht op inspraak niet afhankelijk is van individuele hulpverleners.
- ✓ Het is aangewezen een proactief beleid te voeren om het recht op inspraak van minderjarigen en ouders in het beleid van de voorzieningen op een interactieve manier te realiseren.

8.4.2 Specifieke bevindingen m.b.t. de residentiële en semi-residentiële voorzieningen

Residentiële of semi-residentiële jeugdhulp is die hulpverlening waarbij minderjarigen, op vrijwillige of gedwongen basis, (tijdelijk) dag en nacht buiten hun eigen gezinscontext verblijven. De specificiteit van deze hulpverleningssettings noopt tot duidelijkheid over wat minderjarigen van de voorziening mogen verwachten en wat de voorziening van hen verwacht.

Bij de opvoeding van, of de hulpverlening aan minderjarigen in een voorziening worden er regels aangegeven. Een voorziening maakt soms gebruik van sancties.

Voorzieningen passen soms vrijheidsbeperkende maatregelen toe, zoals afzonderen in een afzonderingsruimte, fixatie, maar ook medicatie.

Deze maatregelen kunnen een ernstige weerslag hebben op het welzijn, de gezondheid en de ontwikkeling van de minderjarigen. Bijzondere aandacht verdient dan ook de toepassing van de bepalingen in het DRM omtrent sancties, afzondering en andere vrijheidsbeperkende maatregelen, waarbij steeds een pedagogische grens moet worden bewaakt.

Een voorziening moet een veilige omgeving zijn waarin minderjarigen kunnen worden begeleid en tegelijkertijd een veilige werkplek zijn voor elke werknemer.

8.4.2.1 Regels en sanctiebeleid

Samen “leven” in een residentiële en semi-residentiële voorziening betekent dat er regels, afspraken, ... zijn waaraan bewoners zich moeten houden om het samenleven voor iedereen zo aangenaam mogelijk te maken. Minderjarigen kunnen ook sancties krijgen als ze zich niet volgens die regels gedragen.

8.4.2.1.1 Regels

Inspectie onderzocht of de regels die in een voorziening moeten worden nageleefd, zijn uitgeschreven en op welke informatiedrager(s) ze beschikbaar zijn.

In het case-onderzoek gingen we na of de minderjarige duidelijke, toereikende en voor hem begrijpelijke informatie krijgt over de geldende leefregels en afspraken in de voorziening (cf. artikel 11 van het DRM).

RESULTATEN

In 202 van de 222 geëvalueerde (semi)residentiële voorzieningen (91%) zijn de regels uitgeschreven. De regels worden meestal⁹³ uitgeschreven in een informatiebrochure (84/337 of 25%), in het huishoudelijk reglement (82/337 of 24%) of in een specifiek document (69/337 of 20%).

In de 202 voorzieningen die hun regels hebben uitgeschreven, werden 622 cases geëvalueerd.

In 495 van deze 622 geëvalueerde cases (80%) werden de minderjarigen geïnformeerd over de regels. In 30 cases (4%) werden de minderjarigen geïnformeerd over een deel van de regels. Voor 89 cases (14%) beoordeelden de inspecteurs dat het niet mogelijk was om de minderjarige te informeren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarigen (bijvoorbeeld bij zeer jonge kinderen of kinderen met een ernstige mentale handicap, ...). Slechts in 8 cases kon worden vastgesteld dat de minderjarige niet geïnformeerd werd over de regels.

⁹³ Per voorziening waren meerdere antwoorden mogelijk.

In 511 van de 622 onderzochte cases (82%) werden de ouders geïnformeerd over de regels. In 32 cases (5%) werden zij geïnformeerd over een deel van de regels. In 38 cases (6%) was het niet mogelijk om de ouders te informeren⁹⁴ en in 41 cases (7%) werden de ouders duidelijk niet geïnformeerd over de regels.

8.4.2.1.2 Sanctiebeleid

We onderzochten ook of het sanctiebeleid van de voorziening uitgeschreven is, en op welke informatiedrager(s) dit beschikbaar is.

Het sanctiebeleid werd getoetst aan art. 27 en 28 van het DRM dat expliciete bepalingen bevat over het sanctioneren van minderjarigen.

Inspectie onderzocht ook of alle hulpverleners het sanctiebeleid op een uniforme wijze toepassen. Dit gebeurde door na te gaan of er procedures, werkwijzen of afspraken bestaan op het beleidsniveau van de voorziening.

In het case-onderzoek toetste inspectie of de minderjarige en/of de ouders geïnformeerd werden over het sanctiebeleid van de voorziening.

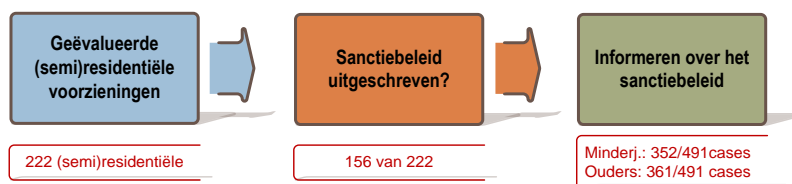
Inspectie gaat er van uit dat minderjarigen moeten weten welke sancties er zijn, rekening houdend met het feit dat sancties aangepast moeten zijn aan de persoonlijkheid van de minderjarige.

We gingen na of: (1) het onthouden van maaltijden, (2) het ontzeggen van bezoekrecht, (3) afzondering of (4) het gebruik van andere vrijheidsbeperkende maatregelen, in het sanctiebeleid van de voorziening zijn opgenomen. Het gebruik van lijfstraffen en geestelijk geweld werd niet geëvalueerd, omdat uit inspectie-ervaring blijkt dat dit vrijwel nooit in een sanctiebeleid uitgeschreven is. De onthouding van zakgeld als sanctie in het sanctiebeleid werd niet opgenomen in de evaluaties, omdat de Vlaamse Regering bij de opmaak van het evaluatie-instrument nog geen regels had bepaald inzake de toekenning van zakgeld⁹⁵ dat ten laste van de Vlaamse Overheid wordt toegekend aan minderjarigen in de residentiële jeugdhulpverlening.

Er werd nagegaan of de bovenvermelde elementen “niet” in het sanctiebeleid van een voorziening zijn opgenomen. Een voorziening is niet verplicht elementen die niet als sanctie worden gebruikt in het sanctiebeleid op te nemen. Een voorziening moet in zijn sanctiebeleid dus enkel de elementen opnemen die ze wel als sanctie gebruikt.

⁹⁴ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

⁹⁵ De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot zakgeld, dat ten laste van de Vlaamse overheid wordt toegekend. Zie ook voetnoot 1.

We stelden vast dat 156 van de 222 geëvalueerde (semi)residentiële voorzieningen (70%) beschikken over een uitgeschreven sanctiebeleid. Slechts 2 van de 6 CIG (33%) blijken over een uitgeschreven sanctiebeleid te beschikken en in de voorzieningen voor Personen met een Handicap hebben slechts 45 van de 83 (semi)residentiële voorzieningen (54%) hun sanctiebeleid uitgeschreven⁹⁶.

Bij de evaluatie van het sanctiebeleid in de 156 geëvalueerde semiresidentiële en residentiële voorzieningen werd vastgesteld dat het onthouden van maaltijden in geen enkele voorziening als sanctie in het sanctiebeleid is opgenomen. Het ontzeggen van het bezoekrecht is in 2 voorzieningen als sanctie opgenomen, hoewel het DRM dit uitdrukkelijk verbiedt. Afzonderen in een afzonderingsruimte is in 10 voorzieningen als sanctie voorzien⁹⁷. Andere vrijheidsbeperkende maatregelen (fixatie, gebruik van medicatie of holding) zijn in 18 voorzieningen als sanctie voorzien⁹⁸. Dit is in strijd met de bepalingen van het DRM.

In het volgende deel wordt verder ingegaan op afzondering en vrijheidsbeperkende maatregelen.

Het gebruik van sancties mag nooit louter afhankelijk zijn van individuele hulpverleners. We gingen na op welke manier de uniformiteit in de voorzieningen (mede) wordt bewaakt.

In 154 van de 156 geëvalueerde (semi)residentiële voorzieningen met een uitgeschreven sanctiebeleid (99%) zijn instrumenten ontwikkeld om erover te waken dat de concrete toepassing van sancties niet (louter) afhankelijk is van individuele hulpverleners. Het bespreken van individuele sancties op een overleg met andere collega's is het instrument dat hiervoor het meest (137/304) wordt ingezet.

Ingezette instrumenten: antwoorden genoteerd in 156 voorzieningen⁹⁹	
Individuele sancties worden op een overleg met andere collega's besproken	137
Individuele sancties worden op een overleg met minderjarigen besproken	48
De leidinggevende waakt over het opvolgen van de procedure(s)	87
Er zijn andere werkwijzen	32

In de 156 voorzieningen die beschikken over een uitgeschreven sanctiebeleid, werden 491 cases geëvalueerd.

Inspectie stelde vast dat 352 minderjarigen van die cases (72%) geïnformeerd zijn over het sanctiebeleid in hun voorziening.

Voor 72 cases (15%) werd aangegeven dat het informeren over het sanctiebeleid niet mogelijk was omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige.

⁹⁶ Het is opvallend dat er in de residentiële voorzieningen en de semiresidentiële voorzieningen waar minderjarigen met gedragsproblemen verblijven, verhoudingsgewijs vaak geen uitgeschreven sanctiebeleid is (residentiële voorzieningen: 9/22 en semiresidentiële voorzieningen: 4/15). De opdeling die hier gebruikt wordt, is verduidelijkt in de fiche voor voorzieningen Personen met een Handicap in het hoofdstuk "Waar hebben we geëvalueerd?"

⁹⁷ Dit is in 8 residentiële voorzieningen Personen met een Handicap en gelijklopend voor de 3 opdelingen meervoudig, gedrag en andere handicaps.

⁹⁸ 16 van de 18 zijn voorzieningen voor Personen met een Handicap. Dit is in 13 van de 36 geëvalueerde residentiële voorzieningen (of 36%) over de opdeling in 3 categorieën over de problematieken van de doelgroep verspreid. In de semiresidentiële voorzieningen is dit verhoudingsgewijs minder.

⁹⁹ Er waren meerdere antwoorden per voorziening mogelijk.

In de CKG en de voorzieningen Personen met een Handicap werden in minder dan 70% van de cases de minderjarigen geïnformeerd over het sanctiebeleid van de voorziening. Het aantal minderjarigen waarvoor werd aangegeven dat het informeren over het sanctiebeleid niet mogelijk was omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige is voornamelijk terug te vinden in de voorzieningen Personen met een Handicap (30/136 cases) en de CKG (32/80 cases) wat deels het lage percentage verklaart.

In 66 cases (13%) was het duidelijk dat de minderjarige niet werd geïnformeerd, alhoewel er een sanctiebeleid in de voorziening is.

361 van de ouders van de 491 onderzochte cases (74%) werden geïnformeerd over het sanctiebeleid van de voorziening waar hun kind wordt begeleid.

In 28 cases (5%) bleek het niet mogelijk om de ouders¹⁰⁰ te informeren.

In 101 cases (21%) werden de ouders duidelijk niet geïnformeerd over het sanctiebeleid.

8.4.2.1.3 *Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?*

Het DRM biedt, voor wat betreft de semiresidentiële en residentiële voorzieningen, bijkomende rechtswaarborgen inzake leefregels en sanctioneren. De regels en het sanctiebeleid moeten duidelijk zijn, en minderjarigen en ouders moeten hierover geïnformeerd worden. Goede informatie biedt immers bijkomende garanties dat de rechten van minderjarigen worden gerespecteerd.

Het merendeel van de Vlaamse (semi)residentiële jeugdhulpvoorzieningen beschikt over uitgeschreven regels (91%) en een sanctiebeleid (70%). Op het uitschrijven van een sanctiebeleid kan toch meer worden ingezet.

Effectieve rechtsbescherming van minderjarigen begint met toegankelijke en adequate informatie. Voorzieningen hebben ook een actieve informatieplicht inzake regels en sanctiebeleid. Inspectie kon in de case-onderzoeken vaststellen dat 80% van de minderjarigen ook daadwerkelijk werd geïnformeerd over de regels in de voorziening waar zij verblijven. Voor de ouders bleek dat 82% te zijn.

Voor wat betreft het informeren van de minderjarigen en de ouders over het sanctiebeleid liggen de scores met resp. 72% en 74% wat lager.

Zoals reeds eerder aangegeven, gaan we ervan uit dat er een evenwicht moet worden gezocht tussen de eigen pedagogische visie van een voorziening en de rechten van de minderjarige. Dat evenwicht moet de toets met het DRM kunnen doorstaan.

8.4.2.1.4 *Aanbevelingen*

- ✓ Het is aangewezen dat er in de (semi)residentiële voorzieningen nog extra wordt ingezet op het uitschrijven van het sanctiebeleid.
- ✓ Het sanctiebeleid van elke voorziening moet de toets van het DRM kunnen doorstaan. Hierbij moet steeds voor ogen worden gehouden dat de sancties aangepast moeten zijn aan de persoonlijkheid van de minderjarige.
- ✓ Het sanctiebeleid moet steeds duidelijk worden gecommuniceerd aan minderjarigen en ouders om hen voldoende rechtsbescherming te bieden.

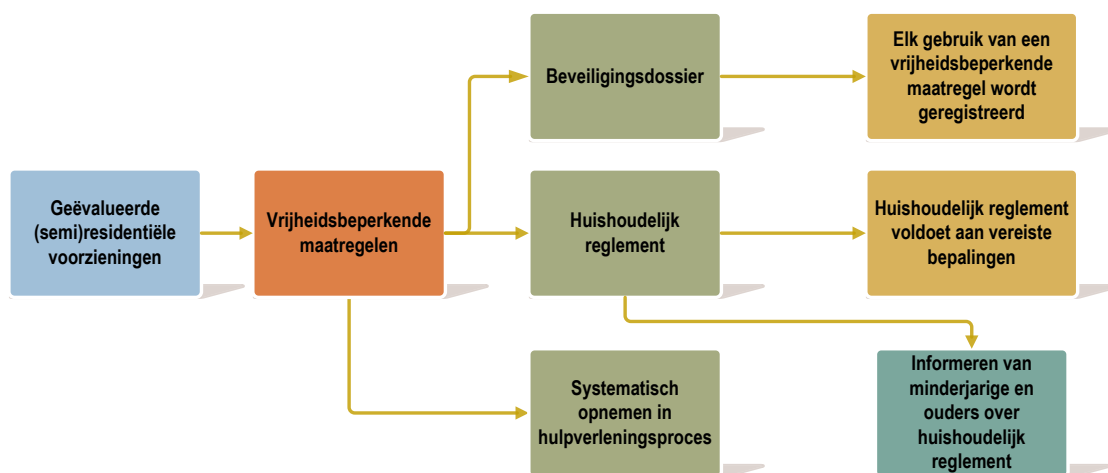
¹⁰⁰ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

8.4.2.2 Vrijheidsbeperkende maatregelen

De begeleiding van minderjarigen in een voorziening gaat soms gepaard met het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen, zoals afzondering in een afzonderingsruimte, fixatie, holding¹⁰¹, maar ook het toedienen van medicatie. Deze maatregelen zijn niet enkel ingrijpend maar kunnen ook een ernstige weerslag hebben op het welzijn, de gezondheid en de ontwikkeling van minderjarigen.

Het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen of maatregelen van tijdelijke afzondering moet in de geest van artikel 37 van het IVRK gebeuren met eerbied voor de menselijke waardigheid, en rekening houdend met de behoeften van de minderjarige en met zijn leeftijd.

Het DRM, geënt op het IVRK, voorziet in bepalingen over vrijheidsbeperkende maatregelen met als doel om op een transparante, gecontroleerde en verantwoorde manier met deze ingrijpende maatregelen om te gaan.

Conform het DRM verwacht inspectie dat het voor een minderjarige duidelijk is wanneer hij in zijn vrijheid kan worden beperkt en op welke manier dit gebeurt. Duidelijke procedures bieden zowel voor de hulpverleners als voor de minderjarigen een houvast. Procedures moeten geëxpliciteerd zijn in het huishoudelijk reglement. De minderjarigen moeten hierover worden geïnformeerd.

Verder stelt het DRM uitdrukkelijk (art. 28, §3, 1° lid) dat het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen enkel mogelijk is als het gedrag van de minderjarige:

- ✓ risico's inhoudt voor zijn eigen fysieke integriteit, of;
- ✓ risico's inhoudt voor de fysieke integriteit van medebewoners of personeelsleden, of materiaalvernietend werkt.

Inspectie ging na of dit ook zo gebeurt.

Inspectie ging na of er in de voorzieningen een afzonderingsruimte is.

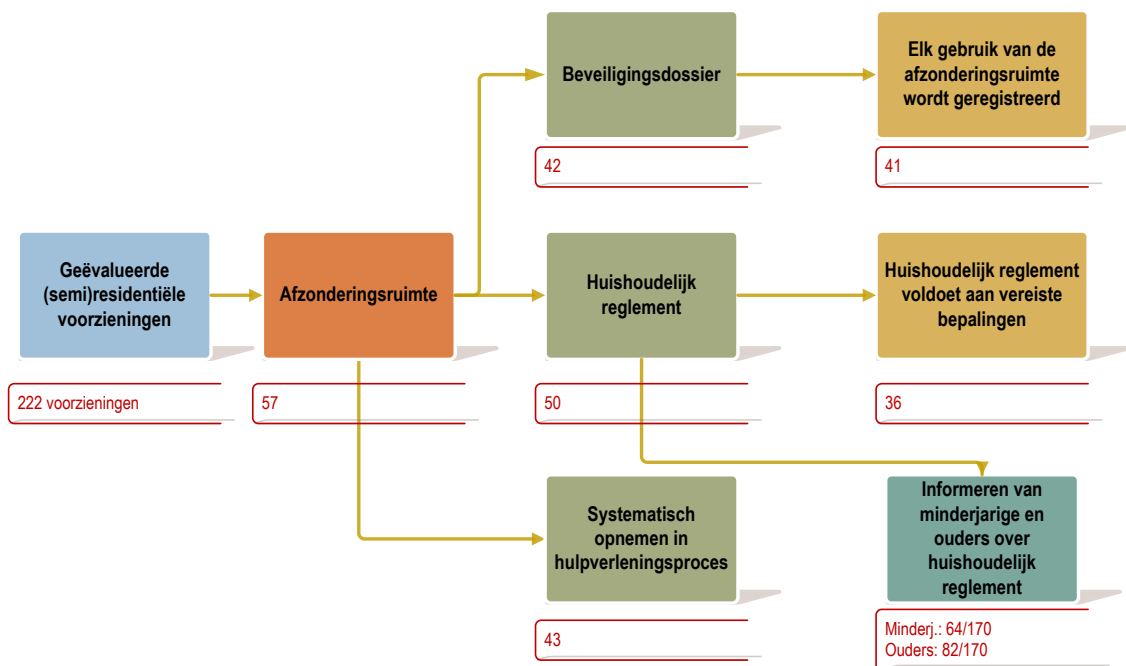
Voor andere vrijheidsbeperkende maatregelen focuste inspectie op drie soorten ingrepen: holding, medicamenteuze vrijheidsbeperking¹⁰² en het gebruik van fixatiemateriaal.

We onderzochten of het gebruik van de afzonderingsruimte of van andere vrijheidsbeperkende maatregelen door alle hulpverleners op een uniforme wijze gebeurde.

Tenslotte gingen we na of het gebruik van een afzonderingsruimte of van een andere vrijheidsbeperkende maatregel wordt opgenomen in het hulpverleningsproces van de minderjarige.

¹⁰¹ Met volwassenen de minderjarige geruime tijd vastdrukken (op de grond of op een bed). Het (fysieke) machtsverwicht van de volwassenen is hierbij een belangrijk element.

¹⁰² Het gaat hierbij over medicatie die wordt toegediend om, naar aanleiding van een incident of calamiteit, de minderjarige te kalmeren. Het gaat dus niet over elke vorm van zgn. rustgevendende medicatie.

DE AFZONDERINGSRUIMTE

Van de 222 geëvalueerde (semi)residentiële voorzieningen beschikken er 57 over een afzonderingsruimte: 6 begeleidingstehuizen, 8 OOOO en 43 voorzieningen Personen met een Handicap¹⁰³. Het is mogelijk dat er in één voorziening meerdere afzonderingsruimtes zijn. De CIG en de CKG beschikken niet over een afzonderingsruimte.

3 voorzieningen beschikken over een afzonderingsruimte maar stelden deze ruimte niet te gebruiken.

¹⁰³ In 36 van de 59 residentiële voorzieningen en in 7 van de 24 semiresidentiële voorzieningen waar minderjarigen met een handicap worden begeleid. Als we deze voorzieningen opdelen aan de hand van de problematiek van de minderjarigen die hier worden begeleid, zien we geen relevante verschillen. In eender welke semiresidentiële of residentiële voorziening Personen met een Handicap kan dus een afzonderingsruimte beschikbaar zijn, ongeacht de problematiek van de begeleide minderjarige.

De inspecteurs bezochten de afzonderingsruimtes en beoordeelden de afzonderingsruimtes op de veiligheid, de hygiëne, het comfort en het rustgevende karakter ervan.

Afzonderingsruimte	Ja
Veilig: de ruimte moet zodanig ingericht zijn dat de minderjarige zichzelf niet kan verwonden	53/57
Hygiënisch: de ruimte moet voldoende proper zijn en eenvoudig te reinigen zijn	50/57
Comfortabel:	40/57
Rustgevend: het is belangrijk dat de ruimte prikkelarm is, zodat de minderjarigen er tot rust kunnen komen	49/57

Voor 51 van de 57 afzonderingsruimtes oordeelden de inspecteurs dat er “altijd” voldoende toezicht mogelijk is. Van 4 afzonderingsruimtes werd geoordeeld dat “meestal” voldoende toezicht mogelijk is, van 2 luidde het oordeel dat “soms” voldoende toezicht mogelijk is.

De afzonderingsruimte wordt vrijwel in alle voorzieningen enkel gebruikt indien het gedrag van de minderjarige risico's inhoudt voor zijn eigen fysieke integriteit of voor de fysieke integriteit van de medebewoners, personeelsleden of als er sprake is van materieelverniëting.

PROCEDURES IN HUISHOUDELIJK REGLEMENT

Slechts 26 van de 57 voorzieningen die over minstens één afzonderingsruimte beschikken, hebben hun procedures voor het afzonderen van minderjarigen uitgeschreven in een huishoudelijk reglement. 24 voorzieningen hebben hier procedures voor uitgeschreven in een ander soort document. 50 voorzieningen hebben dus een uitgeschreven procedure.

Als een voorziening gebruik maakt van een afzonderingsruimte, moet het huishoudelijk reglement volgende elementen beschrijven¹⁰⁴: de inrichting en het gebruik van de beveiligingskamer, het beveiligingsdossier, de duur van de beveiliging en het toezicht.

Opgenomen in het huishoudelijk reglement of in een ander document	
De inrichting van de afzonderingsruimte	36/50
Het beveiligingsdossier	37/50
De duur van de beveiliging	42/50
Het toezicht	45/50

Aan de hand van de verificatie van de vermeldingen inzake de afzonderingsruimte in het huishoudelijk reglement of een ander document, stellen we vast dat deze documenten in maximum 36 van de geëvalueerde (semi)residentiële voorzieningen voldoet aan ál de vereisten zoals opgenomen in het DRM.

INFORMEREN OVER HET GEBRUIK VAN DE AFZONDERINGSRUIMTE

In de 57 voorzieningen waar er een afzonderingsruimte is, werden 170 cases geëvalueerd. Inspectie stelde vast dat in slechts 64 van deze geëvalueerde cases (38%) de minderjarigen van bij het begin van de hulpverlening werden geïnformeerd over het gebruik van afzondering als vrijheidsbeperkende maatregel.

In 48 van de 170 cases (28%) oordeelde de inspecteur op basis van de informatie uit het dossier en op basis van de toelichting van de hulpverlener dat het niet mogelijk was om de minderjarige te

¹⁰⁴ DRM: Art. 28, §3, 2° lid: “...De procedures van jeugdhulpvoorzieningen om tot tijdelijke afzondering of tijdelijke vrijheidsbeperking over te gaan, zijn duidelijk omschreven in het huishoudelijk reglement en worden duidelijk meegedeeld. Als gebruik wordt gemaakt van een beveiligingskamer, beschrijft het huishoudelijk reglement in elk geval: de inrichting en het gebruik van de beveiligingskamer, het beveiligingsdossier, de duur van de beveiliging en het toezicht.

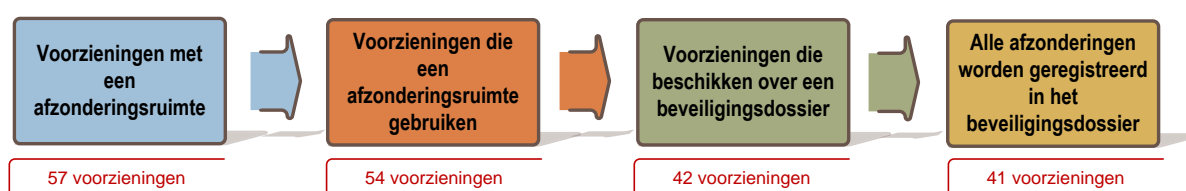
informereren omwille van specifieke kenmerken van de minderjarige. Dit zijn allemaal cases van voorzieningen Personen met een Handicap¹⁰⁵.

Dit verklaart ook deels het lage cijfer inzake het aantal minderjarigen die van bij het begin van de hulpverlening werden geïnformeerd over het gebruik van afzondering als vrijheidsbeperkende maatregel.

Slechts in 82 van de 170 geëvalueerde cases (48%) werden de ouders geïnformeerd over het gebruik van afzondering als vrijheidsbeperkende maatregel. In 10 cases bleek het niet mogelijk de ouders te informeren¹⁰⁶.

BEVEILIGINGSDOSSIER

Inspectie stelde vast dat 42 van de 54 voorzieningen die een afzonderingsruimte gebruiken (78%) over een beveiligingsdossier beschikken. 12 voorzieningen die de afzonderingsruimte gebruiken (22%), beschikken dus niet over een beveiligingsdossier, alhoewel dat verplicht is. In 41 van deze 42 voorzieningen werden alle afzonderingen geregistreerd.

UNIFORME TOEPASSING AFZONDEREN

In alle 54 voorzieningen die een afzonderingsruimte gebruiken, zijn er systemen beschikbaar om er (mede) over te waken dat elke hulpverlener het afzonderen van minderjarigen op een uniforme manier toepast.

<i>Ingezette instrumenten: antwoorden van 54 voorzieningen¹⁰⁷</i>	
Afzonderingen worden op een overleg met andere collega's besproken	46
Afzonderingen worden op een overleg met minderjarigen besproken	16
De leidinggevende waakt over het opvolgen van de procedure(s)	38
Er zijn andere werkwijzen	11

HET GEBRUIK VAN DE AFZONDERINGSRUIMTE IN HET HULPVERLENINGSPROCES

Het spreekt voor zich dat een ingrijpende maatregel als het afzonderen van een minderjarige in een afzonderingsruimte een plaats moet krijgen in het hulpverleningsproces.

<i>Afzondering wordt opgenomen in het hulpverleningsproces</i>	
Systematisch	43
Nu en dan	5
Is eenmalig al gebeurd	1
Nee	4
Niet geëvalueerd	1
Totaal	54

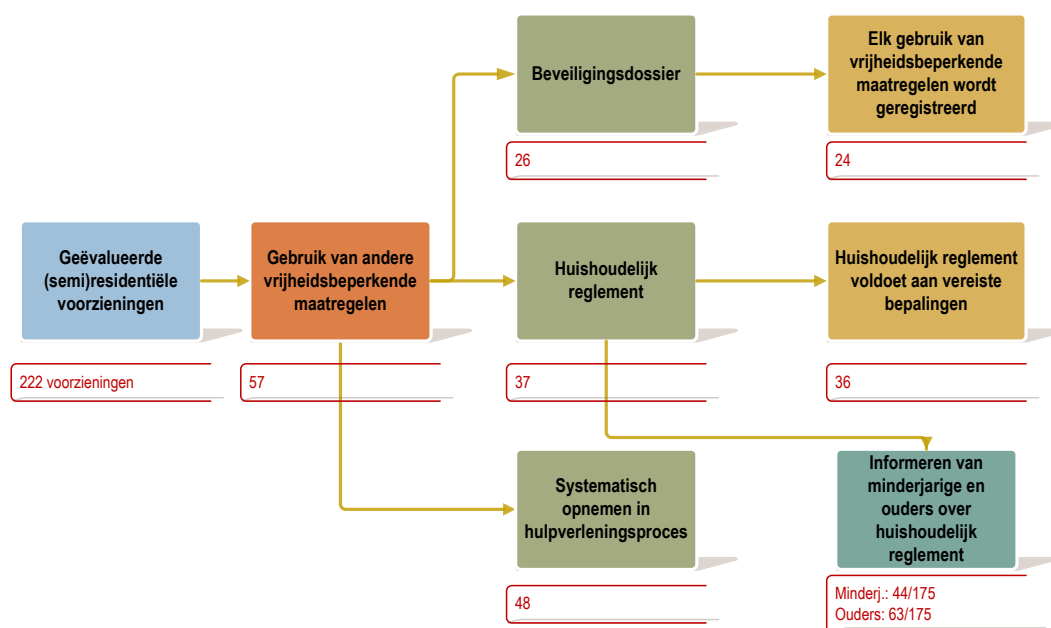
We konden vaststellen dat afzondering in de meeste voorzieningen systematisch in het hulpverleningsproces wordt opgenomen. In minstens 10 voorzieningen zou hier meer aandacht aan kunnen worden besteed.

¹⁰⁵ Dit zijn dan 48 van de 128 onderzochte cases in voorzieningen Personen met een Handicap (37 %).

¹⁰⁶ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

¹⁰⁷ Er waren meerdere antwoorden per voorziening mogelijk.

RESULTATEN INZAKE HET GEBRUIK VAN ANDERE VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELLEN

GEBRUIK VAN ANDERE VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELLEN

In 57 van de 222 geëvalueerde semiresidentiële en residentiële voorzieningen (26%) worden andere vrijheidsbeperkende maatregelen gebruikt. In 53 van de 57 voorzieningen gebeurt dit enkel als het gedrag van de minderjarige risico's inhoudt voor zijn eigen fysieke integriteit of voor de fysieke integriteit van de medebewoners, personeelsleden of als er sprake is van materieel vernietiging. In 4 voorzieningen worden deze maatregelen dus ook in andere situaties gebruikt.

PROCEDURES IN HUISHOUELIJK REGLEMENT

Slechts 37 van deze 57 voorzieningen (65%) beschikken over uitgewerkte procedures inzake het gebruik van deze vrijheidsbeperkende maatregelen:

- ✓ in 15 voorzieningen maken deze procedures deel uit van het huishoudelijk reglement;
- ✓ in 22 voorzieningen zijn deze procedures opgenomen in een ander document.

20¹⁰⁸ van deze 57 voorzieningen (35%) beschikken dus niet over uitgewerkte procedures m.b.t. het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen.

INFORMEREN OVER HET GEBRUIK VAN ANDERE VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELLEN

In de 57 voorzieningen waar dergelijke maatregelen worden gebruikt, werden 175 cases onderzocht. Uit het case-onderzoek bleek dat slechts 44 van de 175 minderjarigen (25%) bij het begin van de hulpverlening geïnformeerd werden over het (mogelijk) gebruik van andere vrijheidsbeperkende maatregelen. Voor 59 minderjarigen werd aangegeven dat dit niet mogelijk is gezien hun problematiek. Dit zijn allemaal minderjarigen die in voorzieningen Personen met een Handicap worden begeleid¹⁰⁹.

In 63 van de 175 geëvalueerde cases (36%) werden de ouders hierover geïnformeerd. In 11 cases werd aangegeven dat het niet mogelijk was de ouders te informeren¹¹⁰. In 101 cases waren de ouders duidelijk niet geïnformeerd.

¹⁰⁸ 18 van de 20 voorzieningen zijn voorzieningen Personen met een Handicap. Dit zijn 12 residentiële voorzieningen en 6 semiresidentiële voorzieningen met minderjarigen met verschillende soorten problematieken.

¹⁰⁹ Dit zijn dan 59 van de 128 onderzochte cases in voorzieningen Personen met een Handicap (46 %).

¹¹⁰ Bijvoorbeeld omdat de ouders onbekend of niet bereikbaar zijn.

BEVEILIGINGSDOSSIER

Slechts 26 van de 57 voorzieningen die andere vrijheidsbeperkende maatregelen gebruiken (46%), beschikken over een beveiligingsdossier. Als er een beveiligingsdossier beschikbaar is, worden nagenoeg alle vrijheidsbeperkende maatregelen die worden genomen hierin genoteerd (24/26¹¹¹).

UNIFORME TOEPASSING VAN ANDERE VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELEN

In alle 57 voorzieningen die deze maatregelen gebruiken zijn er systemen beschikbaar om er (mede) over te waken dat elke hulpverlener deze maatregelen op een uniforme manier toepast.

<i>Ingezette instrumenten: antwoorden gegeven door 57 voorzieningen¹¹²</i>	
Andere vrijheidsbeperkende maatregelen worden op een overleg met andere collega's	48
Andere vrijheidsbeperkende maatregelen worden op een overleg met minderjarigen	8
De leidinggevende waakt over het opvolgen van de procedure(s)	36
Er zijn andere werkwijzen	12

HET GEBRUIK VAN VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELEN EN HET HULPVERLENINGSPROCES

<i>De inzet van andere vrijheidsbeperkende maatregelen wordt opgenomen in het hulpverleningsproces</i>	
Systematisch	48
Nu en dan	5
Is éénmalig al gebeurd	0
Nee	4
Niet geëvalueerd	0
Totaal	57

We stelden vast dat het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen in 48 van de 57 voorzieningen (84%) systematisch in het hulpverleningsproces wordt opgenomen. In 9 voorzieningen kan hier meer aandacht aan worden besteed.

¹¹¹ In 1 voorziening werd dit item niet geëvalueerd.

¹¹² Meerdere antwoorden per voorziening mogelijk.

8.4.2.2.3 Wat betekenen deze resultaten voor de rechtspositie van de minderjarige?

Uit de resultaten blijkt dat het gebruik van tijdelijke afzondering (in een afzonderingsruimte) of vrijheidsbeperkende maatregelen binnen de jeugdhulpverlening regelmatig voorkomt.

Alhoewel het DRM een meer concrete invulling geeft aan de wijze waarop afzondering en vrijheidsbeperkende maatregelen moeten worden ingezet en aan de randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan, bestaat er geen specifieke (sectorale) regelgeving met bijvoorbeeld specificaties inzake de minimale uitrusting van een afzonderingsruimte of met bijvoorbeeld basisregels waaraan moet worden voldaan bij het uitvoeren van holding. Noch is er enige regelgeving die de maximumduur van een afzondering bepaalt¹¹³.

Het is dus de voorziening, die binnen een bepaalde pedagogische visie en rekening houdend met de doelgroep, beslist over de infrastructuur, materialen (fixatie) en richtlijnen.

Het lijkt vanzelfsprekend dat de inrichting van een afzonderingsruimte, rekening houdend met de doelgroep, beantwoordt aan criteria inzake veiligheid, hygiëne, comfort, rust en toezichtmogelijkheden. Inzake vrijheidsbeperkende maatregelen (holding, fixatie, medicatie) kan hetzelfde worden verwacht. Door een gebrek aan specifieke regelgeving of criteria hebben voorzieningen hiervoor quasi geen enkele houvast en zijn minderjarigen afhankelijk van het “gezond verstand” van de verantwoordelijken van een voorziening.

Voor wat betreft procedures, enz. blijkt er nog heel wat werk aan de winkel:

- ✓ geen van de huishoudelijk reglementen van de voorzieningen die een afzonderingsruimte gebruiken, voldeed aan al de criteria die het DRM vooropstelt;
- ✓ slechts 65% van de voorzieningen die gebruik maken van vrijheidsbeperkende maatregelen beschikt over een uitgewerkte procedure.

Slechts 38% van de minderjarigen wordt geïnformeerd over het gebruik van de afzonderingsruimte en 25% over het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen. Ook de ouders worden te weinig geïnformeerd (resp. 48% en 36%).

Bij deze cijfers moeten we rekening houden met het aantal minderjarigen waarvoor werd aangeduid dat het informeren niet mogelijk is omwille van hun specifieke kenmerken en met het aantal ouders dat niet konden worden geïnformeerd.

Er moeten nog heel wat extra inspanningen worden geleverd om ertoe te komen dat het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen zoals afzonderen, fixatie, holding en het gebruik van medicatie conform met het DRM verlopen.

8.4.2.2.4 Aanbevelingen

- ✓ Afzondering of andere vrijheidsbeperkende maatregelen worden, omwille van hun ingrijpend karakter, best zo weinig mogelijk gebruikt.
- ✓ Voorzieningen die afzondering of andere vrijheidsbeperkende maatregelen gebruiken, moeten procedures uitwerken en deze opnemen in een huishoudelijk reglement.
- ✓ De bepalingen over afzondering of andere vrijheidsbeperkende maatregelen in het huishoudelijk reglement worden geacht te voldoen aan alle elementen die het DRM voorziet.
- ✓ Minderjarigen en ouders moeten bij het begin van de hulpverlening geïnformeerd worden over het gebruik van afzondering of andere vrijheidsbeperkende maatregelen.
- ✓ Er wordt voorzieningen best meer houvast geboden voor het gebruik van afzondering of andere vrijheidsbeperkende maatregelen. Er kan – eventueel op een intersectoraal niveau - over worden gedacht om scenario's of procedures uit te werken, ... zodat niet elke voorziening op zich dit moet uitzoeken.

¹¹³ Nochtans wordt in het DRM enige indicatie gegeven: (artikel 28, §3) Tijdelijke afzondering of tijdelijke vrijheidsbeperking is alleen mogelijk indien en zolang als het gedrag van de minderjarige: (1) risico's inhoudt voor zijn eigen fysieke integriteit, of; (2) risico's inhoudt voor de fysieke integriteit van medebewoners of personeelsleden of materieel vernietigend werkt. Er wordt echter nergens bepaald hoe of door wie de inschatting inzake het gedrag van de minderjarige wordt gemaakt. Mogelijk betekent dit in de praktijk dat de minderjarige afhankelijk is van de inschatting door een individuele hulpverlener.

Beschouwingen

9 Beschouwingen

In het vorige hoofdstuk werden de resultaten van de inspectieronde uitvoerig besproken volgens de indeling van de verslagen die na elke aparte inspectie aan de geëvalueerde voorziening werden bezorgd. Er zijn echter ook heel wat beschouwingen die een concreet geëvalueerd onderwerp overstijgen en dus globaler zijn. We zetten ze hier op een rijtje.

9.1 Beschouwingen

9.1.1 Het DRM en sectorale regelgeving

Uit een horizontale lezing van de resultaten van dit rapport en verwijzend naar de beschikbare sectorale regelgeving en kwaliteitsdecreten, kunnen we afleiden dat de elementen die in sectorale regelgeving en/of kwaliteitsdecreten zijn opgenomen meer ingang hebben gevonden in de voorzieningen, en dit zowel wat het uitwerken van systemen op organisatieniveau betreft als op het niveau van de concrete hulpverleningspraktijk.

9.1.2 Een systematische implementatie van de decreten

We konden vaststellen dat voorzieningen op beleidsniveau geïnvesteerd hebben om het DRM ingang te laten vinden. Er zijn echter nog verdere inspanningen nodig om de toepassing in de dagelijkse praktijk van de hulpverlening te versterken.

We merkten ook het omgekeerde. Sommige hulpverleners handelen vanuit een deskundige basishouding in overeenstemming met het DRM, hoewel er op systeemniveau weinig voorzien is dat hen hiertoe aanzet.

9.1.3 Zeer kwetsbare minderjarigen

Uit de resultaten blijkt dat heel wat voorzieningen aangeven dat het niet evident is om minderjarigen te informeren, inspraak te laten hebben, enz. omdat ze zeer jong zijn, zwaar mentaal gehandicapt zijn, enz. We konden ook vaststellen dat een aantal voorzieningen verregaand investeren in het actief laten participeren van deze minderjarigen in de hulpverlening en daartoe specifieke methodieken ontwikkelden.

Het is belangrijk dat er voldoende wordt ingezet om ook de rechten van zeer kwetsbare minderjarigen te respecteren.

9.1.4 Een geschikte invalshoek voor het DRM

Het juridisch statuut van de minderjarige in de jeugdhulp is door het DRM versterkt. Tijdens de inspectieronde viel het op dat heel wat voorzieningen vanuit een sterk juridische invalshoek naar het DRM kijken. Dit kan natuurlijk gekaderd worden binnen de huidige tijdsgeest waar juridische procedures uitgepuurd worden om het gelijk te halen. We stellen een spanningsveld vast tussen een strikt juridische benadering en het bredere professionele handelen als hulpverlener.

Een uitgesproken juridische focus kan het veranderingsproces dat het DRM en het kaderdecreet beogen, bemoeilijken.

9.1.5 Inspraak in het beleid van voorzieningen

Bij “inspraak in de werking” zagen we dat heel wat voorzieningen beschikken over inspraakvormen voor de minderjarigen en hun ouders.

Op het beleidsniveau van de voorziening werd gepeild naar de inbreng van minderjarigen en ouders bij de reflectie over het DRM en bij de evaluatie van het toegangsbeleid. Bij de reflectie over het DRM werden slechts in 29% van de voorzieningen minderjarigen en/of ouders betrokken. In 5 sectoren¹¹⁴ was hierbij in geen enkele voorziening sprake van inbreng van minderjarigen en ouders.

Bij de evaluatie van het toegangsbeleid werden slechts in 24% van de geëvalueerde voorzieningen ouders betrokken en slechts in 15% minderjarigen.

Er kan nog extra geïnvesteerd worden om minderjarigen en ouders op een volwaardige manier te betrekken bij het beleid van voorzieningen.

Misschien is het in dit kader nodig dat er gezocht wordt naar meer innovatieve werkwijzen.

¹¹⁴ CGG, VK, Bezoekruimtes, JAC en CIG.

9.1.6 Deontologische codes

Tijdens inspecties werd meermaals verwezen naar het bestaan (en gebruik) van deontologische codes.

Op voorzieningsniveau kan dergelijke (deontologische) code een interessant medium zijn om alle rechten van minderjarigen en hun ouders te verbinden tot een voor de medewerkers coherent geheel. Het introduceren van codes kan ook een instrument zijn om binnen de voorziening een attitudewijziging op gang te brengen waarbij de codes interactief gebruikt worden in een voortdurende, open en beschermde communicatie.

Deontologische codes waarin juridische teksten vertaald zijn naar concrete gedragslijnen voor de medewerkers, zijn dus zeker waardevol als handvatten voor professionelen. Het zijn tegelijkertijd instrumenten om de visie van de voorziening te expliciteren naar de eigen personeelsleden.

Deontologische codes zijn echter geen instrumenten om rechtswaarborgen te bieden.

Deontologische codes zijn instrumenten van indirecte rechtsbescherming terwijl het DRM aan de minderjarige een directe rechtsbescherming biedt. Het DRM scheidt immers een rechtskader voor minderjarigen waardoor hun handelingsbekwaamheid in de jeugdhulp wordt versterkt en waardoor zij, net als hun ouders, worden erkend als partner en als subject in de jeugdhulp. Als subject in de jeugdhulp moeten ze dan ook geïnformeerd worden over hun rechten. Door vast te houden aan een beschermingsreflex of zich te beroepen op codes die geen direct afdwingbare rechten verlenen, wordt aan dit rechtskader voorbij gegaan.

9.1.7 Zichtbaar maken in een dossier

Bij het case-onderzoek maakte de inspecteur voor elk bevestigd onderwerp een beoordeling. De beoordeling werd gemaakt op basis van de aantoonbaarheid door stukken in het dossier, of op basis van de toelichting door de betrokken hulpverlener. We kozen voor deze werkwijze omdat we een correct beeld wilden krijgen van het naleven van de rechten op casusniveau.

Inspectie vraagt zich af of het toch niet beter is om in een dossier de handelingen te registreren die rechtstreeks betrekking hebben op het garanderen van rechten van minderjarigen en hun ouders in de hulpverlening.

9.2 Aanbevelingen uit de beschouwingen

- ✓ Het is aangewezen dat bij de verdere implementatie van het DRM extra wordt ingezet op die rechten van het DRM die weinig of niet in sectorale regelgeving en/of kwaliteitsregelgeving zijn opgenomen.
- ✓ Inspectie wil het departement WVG, het departement Onderwijs en de agentschappen die instaan voor de erkenning en de subsidiëring van de voorzieningen vragen meer aandacht te besteden aan het DRM. Het DRM moet samen met de sectorale en kwaliteitsregelgeving worden ingezet voor het aansturen van voorzieningen.
- ✓ We verwachten dat ondersteunings- en vormingsinitiatieven voldoende zorg besteden aan het ontwikkelen en toepassen van alle aspecten van het DRM.
- ✓ De overheid moet er blijvend over waken dat alle aspecten van dit decreet worden toegepast.
- ✓ Voor onszelf als Inspectie onthouden we dat het belangrijk is dat we het DRM integreren in de inspectiemodellen, zodat de rechten van minderjarigen op een evenwaardige en/of uniforme wijze worden geëvalueerd als sectorale regelgeving en kwaliteitsregelgeving.
- ✓ De rechtspositie van de minderjarige in de voorzieningen moet op 3 niveaus worden gegarandeerd: nl. (1) het beleidsniveau van een voorziening, (2) het organisatieniveau waar systemen (procedures, werkwijzen, ...) worden uitgewerkt en (3) de concrete hulpverleningspraktijk.
- ✓ Er is een belangrijke rol weggelegd voor de verantwoordelijken van een voorziening om te waken over de toepassing van de uitgewerkte systemen in de concrete hulpverleningspraktijk.

- ✓ De positie van zeer kwetsbare minderjarigen, zoals jonge kinderen en ernstig mentaal gehandicapten kan nog worden versterkt. Het organiseren van, en het ondersteunen van (inter)sectorale uitwisseling van methodieken, expertise en good practices is in dit kader aangewezen.
- ✓ We vragen de overheid te onderzoeken welke ondersteuning aan hulpverleners kan worden geboden om de filosofie van beide decreten integrale jeugdhulp daadwerkelijk om te zetten naar een hulpverleningspraktijk die niet hoofdzakelijk wordt ingegeven door juridische argumenten.
- ✓ Voorzieningen zouden nog extra kunnen inzetten op het betrekken van minderjarigen en ouders bij beslissingen op het beleidsniveau van een voorziening. Misschien moet in dit kader gezocht worden naar innovatieve werkwijzen.
- ✓ Essentiële elementen voor het garanderen van de rechten van de minderjarigen en hun ouders kunnen wellicht best worden beschreven in het dossier, zodat dit zichtbaar is in het kader van mogelijke overdracht en in het kader van de hulpverleningsrelatie.

Conclusie

10 Conclusie

Het DRM en het kaderdecreet vormden het startpunt voor de hervorming van de jeugdhulp in Vlaanderen. Waar het kaderdecreet het juridisch fundament vormt om de jeugdhulpverlening in Vlaanderen meer vraaggericht te maken, focust het DRM op de uitvoeringsmodaliteiten van die jeugdhulp en biedt het waarborgen voor een duidelijk rechtsstatuut voor de minderjarige.

Door de wijze waarop het DRM tot stand kwam¹¹⁵, door de gemaakte keuzes en de formele vereisten die er in zijn opgenomen worden jeugdhulpverleners verplicht na te denken over hun eigen positie t.a.v. minderjarigen en ouders en hun pedagogisch handelen.

Voor de evaluatieronde was, naast het opmaken van een stand van zaken m.b.t. de implementatie van het DRM, ook het stimuleren van verdere implementatie een uitdrukkelijke doelstelling. Inspectie streefde naar een evenwicht tussen louter controlerende inspecties en eerder ontwikkelingsgerichte inspecties.

De in het DRM opgenomen rechten vormen het vertrekpunt voor de dialoog tussen hulpverlener, minderjarige en ouders. Om het streven van de decreetgever naar op een emancipatorische en op dialoog gebaseerde jeugdhulp te realiseren, moet aan de formele elementen uit het DRM worden voldaan. In de evaluatieronde werd getracht die formele elementen te toetsen met het nodige respect voor de eigenheid van de hulpverlening¹¹⁶.

Inspectie kon vaststellen dat het kaderdecreet en het DRM een hele dynamiek in de Vlaamse jeugdhulp op gang brachten. Die dynamiek werd blijkbaar versterkt door de aankondiging van de inspectieronde. Deze dynamiek blijkt ook duidelijk uit de resultaten m.b.t. de reflectie over de impact van het DRM op de werking van de voorziening en de daaraan gekoppelde acties en verbeterplannen die vaak een plaats kregen in het kwaliteitsbeleid van de voorziening. Vermits het stimuleren van de implementatie van de decreten een doelstelling van het project was, zijn we best tevreden met de dynamieken die kunnen vastgesteld worden.

We vinden ook dat maximale inspanningen moeten blijven worden geleverd om de ingezette dynamiek verder te zetten, en reflectie en (inhoudelijk) debat te ondersteunen. We denken ook dat gebruikers (minderjarigen, ouders) hierin een belangrijkere rol zouden moeten krijgen. Zij zijn immers de dragers van de rechten vervat in het DRM.

We zagen dat er heel wat werd geïnvesteerd in vorming omtrent het DRM. Het is belangrijk dat dit blijft gebeuren en dat gefocust wordt op alle aspecten van het DRM. De elementen die weinig of niet in sectorale regelgeving en/of kwaliteitsregelgeving zijn opgenomen, verdienen hierbij extra aandacht.

Het DRM kent rechten toe aan minderjarigen in de jeugdhulp. Minderjarigen kunnen hun rechten zelfstandig uitoefenen. Aan drie rechten is echter een bekwaamheidsvereiste gekoppeld. Een hulpverlener kan een minderjarige zijn rechten niet ontzeggen omdat hij onvoldoende maturiteit heeft of niet in staat is tot een redelijke beoordeling van zijn belangen¹¹⁷.

Uit de resultaten van de inspectieronde blijkt dat heel wat voorzieningen nog worstelen met het thema "bekwaamheid van de minderjarige". Het is dan ook belangrijk dat hier verder op wordt ingezet.

De meeste voorzieningen hebben hun toegangsbeleid uitgeschreven en evalueren dit. Er kan nog meer worden ingezet om enerzijds minderjarigen en ouders en anderzijds partners in de jeugdhulp te betrekken bij de evaluatie van het toegangsbeleid.

Al in de motie van aanbeveling bij de maatschappelijke beleidsnota¹¹⁸ drong het Vlaams Parlement aan op afstemming tussen voorzieningen en samenwerking in netwerken, regionale afstemming van (de uitbouw van) het hulpverleningsaanbod, ... en intersectorale vergelijking van de toegankelijkheidsgraad.

¹¹⁵ O.a. de werkzaamheden in de werkgroep "positie van de cliënt".

¹¹⁶ Dit komt onder meer tot uiting in het case-onderzoek waarin niet louter op de formele inhoud van het dossier werd geoordeeld, maar ook basis van de toelichting door de betrokken hulpverlener.

¹¹⁷ Uit: fiche bekwaamheid van de minderjarige.

¹¹⁸ Vlaams Parlement, Stuk 1354 (1998-1999).

Uit de evaluatieronde blijkt dat de systematische reflectie over, en evaluatie van het toegangsbeleid meer aandacht verdienen. Het is hierbij ook van belang dat voorzieningen meer aandacht hebben voor hun rol als hulpaanbieder in een bepaalde regio of netwerk.

Meer netwerkgeoriënteerde en meer systematische evaluaties van het toegangsbeleid van de voorzieningen maken het wellicht ook eenvoudiger om het beschikbare hulpaanbod af te stemmen, met het oog op een degelijke uitbouw van de eerstelijnsjeugdhulp, om de (inter)sectorale doorverwijzing te stroomlijnen, om de coördinatie tussen bijvoorbeeld welzijn, gehandicaptenzorg en onderwijs te verbeteren, en om – mits gerichte inspanningen - kansengroepen te bereiken.

Een degelijke samenwerkingsstructuur is ook noodzakelijk voor opdrachten als de zorg voor coördinatie en continuïteit in de hulpverlening, de zorg voor minderjarigen die combinaties van hulp (al dan niet uit meerdere sectoren) nodig hebben, het organiseren van crisisjeugdhulpverlening, het omgaan met maatschappelijke noodzaak, enz.

Door de relatief hoge graad van bekendheid en actieve participatie aan de netwerken bestaat er een aanzienlijke kans dat binnen deze netwerken op die maatschappelijke uitdagingen adequate antwoorden worden geformuleerd.

Nogal wat voorzieningen geven aan de expertise van de netwerken RTJ en CJ niet te gebruiken. Het is aangewezen deze resultaten verder te onderzoeken.

Het DRM is formeel inzake de verplichting om de minderjarige te informeren over de jeugdhulp en alle zaken die hem in die context aanbelangen. Dit impliceert dat minderjarigen en hun ouders vooreerst voldoende geïnformeerd worden over hun rechten in de jeugdhulp, maar ook over de hulpverleningsvorm waarin ze terecht komen en over de reden waarom zij in die hulpverleningsvorm terecht komen. Wat betreft het informeren over de hulpverleningsvorm en de reden waarom ze daarin zijn terecht gekomen zijn de resultaten vrij positief. Het is echter duidelijk dat er extra moet worden ingezet op het informeren van minderjarigen en hun ouders over hun rechten in de jeugdhulp. De concrete realisatie van rechtsbescherming begint immers met informatie. Wie zijn rechten niet kent, kan ze niet uitoefenen.

Informatieverstrekking kan dan ook een (bijkomend) middel zijn om de eerder klassieke “ik weet wat goed voor je is”-mentaliteit te doorbreken en de minderjarige als een actieve gesprekspartner en dus als subject van de hulpverlening te erkennen.

Voor de inspraak in de eigen hulpverlening konden we vaststellen dat er vrij goed met de mening en het akkoord van de minderjarigen en de ouders wordt gewerkt. Op het vlak van inspraak op de sleutelmomenten in de hulpverlening zagen we dat de resultaten voor de beschikbaarheid van systemen die inspraak (mede) moeten kunnen garanderen relatief gunstig zijn. Uit de cases bleek echter dat de inspraak in de concrete hulpverleningspraktijk toch heel wat beter zou kunnen.

In het kaderdecreet wordt participatie geduid als werkingsprincipe dat in acht moet worden genomen bij de verstrekking van de jeugdhulp. Hierbij wordt verwezen naar dialoog en volwaardig partnerschap met de personen tot wie de jeugdhulp zich richt.

De omzetting van een dergelijk principe naar de praktijk is niet evident en maakt van participatie en dialoog permanente aandachtspunten en veronderstelt een basishouding van begrip en openheid. Het DRM creëert kansen en schept voorwaarden opdat minderjarigen beter kunnen deelnemen aan hun hulpverleningstraject. Meer nog, de decreetgever koos er voor om de minderjarige, als de persoon tot wie de hulp zich richt, het hulpverleningsproces mee te laten sturen. Het is dan ook belangrijk dat extra wordt ingezet op de inspraak in de eigen hulpverlening.

Bijna alle minderjarigen in de jeugdhulp hebben een eigen dossier en dit dossier wordt veelal op een veilige manier bewaard. Het is ook duidelijk voor de voorzieningen welke gegevens waar worden genoteerd en dat de gegevens van de minderjarigen op de sleutelmomenten in de hulpverlening in het dossier worden gecentraliseerd. De dossiers van de meeste sectoren voldoen ook aan het finaliteits- en proportionaliteitsprincipe.

Het uitwerken van een toegangsregeling tot het dossier is voor heel wat voorzieningen nog een werkpunt. Bovendien voldoen niet al de regelingen die werden nagekeken aan de elementen die in het DRM worden aangegeven.

Minderjarigen en hun ouders kunnen ook nog heel wat beter geïnformeerd worden over het bestaan van een dossier en hun toegangsrecht tot dit dossier. We zagen ook heel wat voorzieningen die het dossier al als een werkinstrument gebruiken om minderjarigen en/of ouders op een zo transparant mogelijke wijze in de hulpverlening te betrekken. Het is belangrijk dat er verder wordt op ingezet om het dossier als werkinstrument te gebruiken van een hulpverlening waarbij participatie zoveel mogelijk centraal staat.

Wanneer gebruikers als volwaardige partners in de hulpverlening worden aanzien, hebben zij ook een belangrijke rol op het vlak van inspraak in het beleid van een voorziening. We zagen dat 70% van de geëvalueerde voorzieningen over een inspraakvorm voor minderjarigen beschikt en 71% over een inspraakvorm voor ouders. In 90% van de residentiële voorzieningen wordt een collectief overleg georganiseerd zodat minderjarigen een inbreng kunnen hebben in de werking. De inspraak op het beleidsniveau van een voorziening, waar thema's als het beleid inzake kinderrechten en de evaluatie van het toegangbeleid een plaats krijgen, kan echter nog beter. Misschien moet in dit kader gezocht worden naar innovatieve werkwijzen.

Voor de semiresidentiële en residentiële voorzieningen biedt het DRM onder meer bijkomende rechtswaarborgen op het vlak van leefregels en sanctioneren. De regels en het sanctiebeleid moeten duidelijk zijn en minderjarigen en ouders moeten hierover geïnformeerd worden. Goede informatie biedt immers bijkomende garanties dat de rechten van minderjarigen worden gerespecteerd. We zagen dat het merendeel van de Vlaamse (semi)residentiële jeugdhulpvoorzieningen beschikt over uitgeschreven regels (91%). Op het uitschrijven van een sanctiebeleid (70%) kan toch nog meer worden ingezet. In het case-onderzoek zagen we dat 80% van de minderjarigen werd geïnformeerd over de regels in de voorziening waar zij verblijven. Voor de ouders bleek dat 82% te zijn. Voor informeren over het sanctiebeleid zijn de scores heel wat lager. Ook hier zal dus een extra inspanning nodig zijn.

We zien dat afzondering (in een afzonderingsruimte) of vrijheidsbeperkende maatregelen binnen de jeugdhulpverlening regelmatig worden gebruikt. Voor wat betreft het uitschrijven van procedures voor afzondering of vrijheidsbeperkende maatregelen in een huishoudelijk reglement, blijkt dat er nog heel wat werk aan de winkel is. Geen van de huishoudelijk reglementen van de voorzieningen die een afzonderingsruimte gebruiken, voldeed aan al de criteria die het DRM vooropstelt. Ook het informeren van de minderjarigen en zijn ouders over het gebruik van afzondering of vrijheidsbeperkende maatregelen blijkt nog in te weinig voorzieningen te gebeuren. Nochtans is die informatieplicht een basisvoorwaarde om de rechten van minderjarigen te respecteren. Er dienen dus nog heel wat extra inspanningen te worden geleverd om ertoe te komen dat het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen zoals afzonderen, fixatie, holding en het gebruik van medicatie conform met het DRM verlopen.

We stellen vast dat de mate waarin de geëvalueerde elementen van het DRM al vervat zaten in de sectorale en/of kwaliteitsregelgeving een impact heeft op de implementatie. We formuleren vanuit deze vaststelling dan ook enkele aanbevelingen voor het beleid.

We zien dat nagenoeg alle voorzieningen op beleidsniveau hebben stilgestaan bij het DRM. De rechtspositie van de minderjarige in de voorzieningen moet op 3 niveaus worden gegarandeerd: nl. (1) het beleidsniveau van een voorziening, (2) het organisatieniveau waar systemen (procedures, werkwijzen, ...) worden uitgewerkt en (3) de concrete hulpverleningspraktijk.

Het is voor hulpverleners blijkbaar moeilijk om de filosofie van de regelgeving om te zetten naar een concrete manier van handelen wanneer de reflectie over de hulpverlening hoofdzakelijk wordt beïnvloed door juridische argumenten. Inspectie vraagt dat deze vaststelling verder wordt onderzocht, omdat een te sterke juridische focus op het DRM het veranderingsproces dat het DRM en het kaderdecreet voor ogen hadden kan hypothekeren.

Aanbevelingen

11 Aanbevelingen

Integreer het DRM consequent in de werking

Integratie van het DRM door de overheid

De overheid zou een intentioneel en systematisch kinderrechtenbeleid moeten realiseren. Er dient hiervoor in de volledige beleidscyclus (van beleidsvoorbereiding t.e.m. beleidsevaluatie) van elke jeugdhulpsector aandacht te zijn voor kinderrechten. Het is met andere woorden nodig dat er voldoende sectorale ondersteuning is voor de verdere implementatie van het DRM als intersectoraal decreet.

Integratie van het DRM in voorzieningen

De integratie van het DRM in voorzieningen maakt pas kans wanneer de rechtspositie van minderjarigen en ouders op 3 niveaus wordt gegarandeerd : (1) op het beleidsniveau van een voorziening, (2) op het organisatieniveau waar systemen (procedures, werkwijzen, ...) worden uitgewerkt en (3) in de concrete hulpverleningspraktijk. Daarom is het belangrijk dat het DRM consequent wordt opgenomen in het kwaliteitsbeleid van elke voorziening. Door het onderwerp van kwaliteit en kwaliteitsbewaking te maken verhoogt immers aanzienlijk de garantie op het systematisch naleven van de rechten voor alle minderjarigen.

Voorzie een volledig vormingsaanbod en lever maatwerk af

Er liggen zowel voor de overheid als voor de voorzieningen kansen om het huidige vormingsaanbod te versterken door het beter af te stemmen op de totaliteit van het DRM en op de behoeften van de hulpverleners. Er moet met meer zorg over de breedte en de diepte van de vorming worden gewaakt zodat alle aspecten van het DRM aan bod komen en een degelijke professionele basisvorming wordt bevorderd. Vorming en ondersteuning moeten ook helpen om het professionele en kwaliteitsvolle handelen in een complexe juridische context haalbaar te maken.

Professionele expertise moet ertoe bijdragen dat de positie van alle minderjarigen en zeker die van zeer kwetsbare minderjarigen - zoals jonge kinderen of ernstig mentaal gehandicapten - versterkt. Het is aangewezen via (inter)sectorale uitwisseling methodieken, expertise en good practises te bespreken. De hulpverleners moeten zich ook het inschatten van de bekwaamheid van de minderjarige eigen maken zodat dit een basiselement is van hun professionele expertise.

Investeer verder in een intersectorale en netwerkgeoriënteerde aanpak

Voorzieningen zijn overtuigd van het belang om samen te werken met andere voorzieningen en hier wordt op een intersectorale wijze op ingezet. Het draagvlak om intersectoraal te werken behouden, is belangrijk.

Intersectorale samenwerking is ook nodig om het recht op jeugdhulp te kunnen realiseren. Het is belangrijk dat voorzieningen ruimer kijken dan hun eigen toegankelijkheid en dus op een netwerkgeoriënteerde wijze aandacht besteden aan de systematische evaluatie van hun toegangsbeleid. Vermits gebruikers en partners in de jeugdhulp essentiële actoren zijn in dit verhaal, is het belangrijk dat zij bij die evaluatie worden betrokken.

Over het gebruik van de expertise van de netwerken integrale jeugdhulp zijn er nog onduidelijkheden. Het is nodig dat het gebruik van deze expertise nog verder wordt onderzocht.

Versterk de positie van minderjarigen en ouders

Versterk de inspraak van de minderjarigen in hun hulpverlening

Om de inspraak van de minderjarigen in hun hulpverlening te versterken kan het duidelijk structureren van het hulpverleningsproces in sleutelmomenten een kader bieden .

Versterk de inspraak van minderjarigen en ouders in het beleid van een voorziening

Er moet nog extra worden ingezet om minderjarigen en ouders een stem te geven in het beleid van voorzieningen. Dit zou op een proactieve wijze moeten gebeuren en minimaal voor thema's die hen uitdrukkelijk aanbelangen. Het spreekt voor zich dat de manier waarop de inspraak in het beleid kan plaatsvinden aangepast is aan de werking van de voorziening. Het is in dit kader wellicht aangewezen op zoek te gaan naar innovatieve werkwijzen. Het is evident dat minderjarigen en ouders ook moeten geïnformeerd worden over deze inspraakvormen in het beleid.

Investeer meer in het informeren van minderjarigen en ouders over hun rechten

Er moeten bijkomende inspanningen worden geleverd om minderjarigen en ouders bij het begin van de hulpverlening grondig te informeren over al hun rechten in de jeugdhulp.

Verzorg de kwaliteit van het dossier

Voor elke minderjarige een eigen dossier met alle gegevens

Elke minderjarige in de jeugdhulp moet over een eigen dossier beschikken. Voor medische gegevens moet extra zorg worden gedragen.

De sleutelmomenten in de hulpverlening bieden ook een structuur voor het centraliseren van gegevens in één dossier voor de voorzieningen waar gegevens op verschillende plaatsen worden bewaard.

Essentiële elementen voor het garanderen van de rechten van de minderjarige en de ouders moeten een zichtbare plaats krijgen in het dossier. Dit is nodig om de continuïteit van de hulpverlening te kunnen garanderen en om voor de minderjarigen zichtbaar te maken of zijn rechten worden gewaarborgd.

Het dossier als werkinstrument voor participatieve hulpverlening

Waar mogelijk is een bijkomende investering om het dossier als werkinstrument of zelfs als communicatiemiddel te gebruiken aangewezen. Hierdoor kan de participatie van minderjarigen en ouders in de hulpverlening immers bevorderd worden. Een overzichtelijk en toegankelijk dossier kan participatieve hulpverlening ondersteunen.

Toegang tot het dossier om de minderjarige zijn positie te versterken

Minderjarigen en hun ouders hebben recht op toegang tot het dossier. Om dit recht te kunnen garanderen is het nodig dat voorzieningen een correcte regeling inzake het toegangsrecht uitwerken. Minderjarigen en hun ouders moeten natuurlijk ook geïnformeerd worden over dit toegangsrecht.

Werk een sanctiebeleid uit

Alle (semi)residentiële voorzieningen moeten over een sanctiebeleid beschikken dat de toets van het DRM kan doorstaan. Het is belangrijk hierbij voor ogen te houden dat de sancties aangepast moeten zijn aan de persoonlijkheid van de minderjarigen. Om voldoende rechtswaarborgen te kunnen bieden moet het sanctiebeleid gecommuniceerd worden aan minderjarigen en ouders.

Beperk het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen

Vrijheidsbeperkende maatregelen, zoals afzondering, fixatie, holding, ... kunnen omwille van hun ingrijpend karakter best zo weinig mogelijk worden gebruikt. Voor situaties waarin het gebruik niet vermeden kan worden, moeten procedures worden uitgewerkt die een plaats krijgen in het huishoudelijk reglement. De procedures moeten voldoen aan alle elementen van het DRM. Ook over het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen moeten minderjarigen en ouders bij het begin van de hulpverlening geïnformeerd worden.

Het is nodig dat voorzieningen die dergelijke ingrijpende maatregelen gebruiken meer houvast krijgen. Door procedures, scenario's, ... – eventueel op intersectoraal niveau- uit te werken staan voorzieningen hier niet alleen voor.

Colofon

Dit rapport is een uitgave van Zorginspectie en Onderwijsinspectie

Verantwoordelijke uitgever Marc Morris, administrateur-generaal a.i.,
Zorginspectie, Koning Albert II laan 35 bus 31,
1030 Brussel

Depotnummer D/2010/3241/424

